

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:

ΕΙΡΗΝΗ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

437

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ:

Δρ. ΜΟΙΡΑ ΠΟΛΥΞΕΝΗ / Καθηγήτρια

ΑΘΗΝΑ, 2018

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κύπρος.... αλλιώς << μήλο της έριδος >> για τη καταπληκτική της γεωγραφική θέση. Δεν σταματά να εξελίσσεται ποτέ παρόλα τα εμπόδια που συναντά. Ένας τουρίστας θα σκευτόταν τι θα κερδίσει από την επίσκεψη του στο νησί. Τις περισσότερες φορές ο κύριος λόγος για ένα επισκέπτη έτσι ώστε να επιλέξει κάποιο προορισμό, είναι ο πολιτισμός, η ιστορία, η κουλτούρα, η θρησκεία, σε συνδυασμό με τα ήθη και τα έθιμα ενός λαού. Καταλήγουμε πως η θρησκεία αποτελεί το θεμέλιο λίθο που εμείς σήμερα αποκαλούμε πολιτισμό. Αξιοσημείωτο είναι πως ο λαός του νησιού αυτού συνδέει τη θρησκεία με το προσκύνημα, ώστε θρησκεία και προσκύνημα να είναι έννοιες αλληλένδετες μεταξύ τους. Μετά την οικονομική κρίση μπορούμε να διαπιστώσουμε τη μείωση αυτού του είδους τουρισμού και την αύξηση άλλου είδους. Έτσι καταλήξαμε στο να μελετήσουμε για το θέμα του Θρησκευτικού Τουρισμού στην Κύπρο και να μάθουμε τη Θρησκεία της Κύπρου από τη αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Δεν μπορούσαμε να μην αναφερθούμε για το ότι η Κύπρος φημίζεται για τις πλούσιες ομορφιές τις όπως τα ξακουστά μοναστήρια εκκλησίες, θρησκευτικά τουριστικά αξιοθέατα και φυσικά τις πολιτιστικές διαδρομές της. Οπότε πάμε να γνωρίσουμε ένα νησί από πάμπολλες κουλτούρες και πολιτισμούς.

SUMMARY

Cyprus otherwise "apple of discord" due its amazing geographical position. It never stops evolving despite the obstacles it encounters. A tourist would think what there is to gain from his visit to the island. The main reason for a visitor to choose a destination is the culture, history, religion and lifestyle of people. Having said that, we conclude that religion is the foundation stone that today we call culture. It is remarkable that the Cypriot people relate religion with pilgrimage, associating them as interrelated concepts. After the economic crisis, we have seen a decline in this type of tourism and the growth of another kind. In this light, we ended up studying the issue of Religious Tourism in Cyprus and learning the religion of Cyprus from ancient times until today. We could not help mentioning that Cyprus is famous for its rich beauties such as the famous monasteries, religious tourist attractions and, of course, its cultural routes. So, let's go visit an island of many cultures and beauties.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ (στα αγγλικά).....	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ιστορική αναδρομή του προσκυνήματος-θρησκείας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.....	
1.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	
1.2.Νεολιθική – Χαλκολιθική Εποχή.....	
Ιστορικά Πολιτιστικά.....	
Θρησκεία.....	
Τάφοι-Ταφικά έθιμα.....	
1.3.Εποχή του Χαλκού.....	
Ιστορικά-Πολιτιστικά στοιχεία.....	
Τάφοι και ταφικά έθιμα.....	
Λατρεία.....	
1.4.Υστερη Εποχή του Χαλκού.....	
Λατρεία.....	
1.5.Κυπρογεωμετρική Εποχή.....	
Ιστορικά Πολιτιστικά στοιχεία.....	
Θρησκεία.....	
Πολιτισμός.....	
1.6.Κυπροαρχαϊκή Εποχή.....	

Ιστορικά Πολιτιστικά στοιχεία.....	
Θρησκεία.....	
1.7.Ελληνιστική Εποχή.....	
Ιστορικά Πολιτιστικά στοιχεία.....	
Θρησκεία, Η Θεά Αφροδίτη και πολιτισμός.....	
1.8.Ρωμαϊκή εποχή.....	
Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία.....	
Θρησκεία.....	
Πολιτισμός.....	
Η διάδοση του Χριστιανισμού.....	
Η λατρεία της Αφροδίτης στη Κύπρο.....	
1.9.Βυζαντινή Εποχή.....	
Οι αξιώσεις του Πατριαρχείου Αντιοχείας και η επιχειρηματολογία του.....	
Απόφαση της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου (431).....	
Το λείψανο του Αποστόλου Βαρνάβα και η επικύρωση του αυτοκέφαλου της Κυπριακής Εκκλησίας	
Τα αυτοκρατορικά προνόμια της Εκκλησίας της Κύπρου.....	
Ο τάφος του αποστόλου Βαρνάβα.....	
Μνημειακή ζωγραφική Επιτοίχια ψηφιδωτά.....	
Επιδρομές των Αράβων στην Κύπρο.....	
Ο Αραβικός στόλος ξεκινάει από την Κύπρο, για να συγκρουστεί με το Βυζαντινό (790).....	

Τα λείψανα του Αγίου Λαζάρου μεταφέρονται από τη Λάρνακα στην Κωνσταντινούπολη (901-902)	
Η Κύπρος την εποχή της Α΄ Σταυροφορίας (1096-1099).....	
Βυζαντινή Εποχή (Μνημειακή Τέχνη – Τοιχογραφίες).....	
Τέχνη.....	
Τέχνη - Η παλαιοχριστιανική – Πρωτοβυζαντινή περίοδος.....	
Ταφικά έθιμα- Λατρεία.....	
Εκκλησία –Μοναχικός βίος.....	
Εκκλησιαστική αρχιτεκτονική.....	
Εικόνες.....	
Εκκλησία –Πνευματική ζωή- Πίστη.....	
1.10.Φραγκοκρατία.....	
Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία.....	
Εκκλησία.....	
Βούλλα» ή «Διάταξης Κυπρία» (1260).....	
Η Εκκλησία της Κύπρου, θεματοφύλακας της Ορθόδοξης πίστης.....	
1.11.Βενετοκρατία.....	
Ιστορικά στοιχεία και η μετάβαση στην Τουρκοκρατία.....	
Θρησκεία- Τέχνη.....	
Εκκλησιαστική Αρχιτεκτονική.....	
1.12.Τουρκοκρατία.....	

Ιστορικά γεγονότα.....	
Η Κύπρος και η επανάσταση του 1821.....	
Τέχνη.....	
Πνευματική Ζωή.....	
Μοναχισμός.....	
Εκκλησιαστικά γράμματα και τέχνες - Η προσφορά της εκκλησίας στην Κυπριακή Εκπαίδευση.....	
1.13.Αγγλοκρατία.....	
Ιστορικά γεγονότα.....	
Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ(1955 – 1959).....	
1.14. Ανεξαρτησία.....	
Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος Β΄(1947-1950).....	
Η εκκλησία στα χρόνια της ανεξαρτησίας.....	
Ανεξαρτησία- Πνευματική διακονία.....	
Μοναχισμός.....	
Σχέσεις με τον υπόλοιπο Χριστιανικό κόσμο.....	
ΚΕΦΑΛΙΟ 2:Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας και αξιοποίησης των θρησκευτικών-πολιτισμικών πόρων.....	
2.1Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας.....	
2.2Η Σύμβαση για την προστασία Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO.....	
2.3. Ο Περί Αρχαιοτήτων νόμος.....	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η αξιοποίηση των θρησκευτικών- πολιτισμικών πόρων

3.1. Τοπικές Διαδρομές.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία.....

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται στο θέμα του θρησκευτικού τουρισμού στην Κύπρο. Στις πρώτες σελίδες της εργασίας μας διανύσαμε ένα ταξίδι στον χρόνο κάνοντας βουτιά στα βάθη του πολιτισμού, της ιστορίας και της θρησκείας από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Ξεκινήσαμε αυτή την πορεία από τη Νεολιθική - Χαλκολιθική Εποχή, την Εποχή του Χαλκού – Πρώιμη, Μέση, Ύστερη, στη συνέχεια αναφερθήκαμε στην Κυπρογεωμετρική εποχή και στην Κυπροαρχαϊκή εποχή, μετά προχωρήσαμε στην Κυπροκλασική εποχή και στην Ελληνιστική εποχή, συνεχίσαμε στη Ρωμαϊκή εποχή και Βυζαντινή εποχή, ακολούθως επιχειρήσαμε να μελετήσουμε τη νεότερη κυπριακή ιστορία: τη Φραγκοκρατία, τη Βενετοκρατία, την Τουρκοκρατία, την Αγγλοκρατία και εν τέλει την πορεία για την Ανεξαρτησία του νησιού.

Στο δεύτερο μέρος έγινε αναφορά στους θρησκευτικούς πολιτισμικούς πόρους, δηλαδή το θεσμικό πλαίσιο προστασίας και αξιοποίησης πολιτισμικών πόρων. Αναφέραμε το σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, τη Σύμβαση για την προστασία Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO και εν κατακλείδι παραθέσαμε το Εθνικό δίκαιο που προστατεύει τα θρησκευτικά μνημεία που είναι ο Περί Αρχαιοτήτων νόμος.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας μας παρουσιάζουμε του τρόπους αξιοποίησης των θρησκευτικών πολιτισμικών πόρων. Προτείναμε τις πιθανές διαδρομές και μνημεία αναφοράς που μπορεί να ακολουθήσει ένας επισκέπτης. Μέσα από αυτές κατανοήσαμε ότι ο καθένας μπορεί να ανακαλύψει τη βαθιά θρησκευτική παράδοση του νησιού και τη σημασία που το νησί έχει στην ιστορία του Χριστιανισμού, ακολουθώντας διαδρομές που τον κατευθύνουν στα μοναστήρια, όλα ιερά και ανεκτίμητης αξίας, εφόσον αποδεικνύουν την αφοσίωσή των Κυπρίων στον Χριστιανισμό

Με βάση τα πιο πάνω εύλογα κατανοούμε ότι η θρησκευτική λατρεία και ο θρησκευτικός τουρισμός στην Κύπρο υπήρξε ανέκαθεν σημαντικός. Η κυπριακή κοινωνία χαρακτηρίζεται για τη βαθιά θρησκευτικότητα - πίστη και αγάπη στο θείο για πάνω από δυο χιλιάδες χρόνια. Πάμπολλες βυζαντινές εκκλησίες, αμέτρητα μοναστήρια, αποτελούν τοποθεσίες για ιερό προσκύνημα προκαλώντας δέος στους

επισκέπτες του της Κύπρου. Η άρρηκτη σύνδεση της κουλτούρας του τόπου και της τέχνης είναι ακόμα ένας σημαντικός λόγος που παρακινεί τους τουρίστες να επισκεφτούν το νησί της Αφροδίτης. Θα παρακολουθήσουμε στην εργασία μας τα έργα τέχνης, τα ψηφιδωτά, οι τοιχογραφίες, οι εικόνες καθώς και άλλα θρησκευτικά μνημεία τα οποία γίνονται πόλος έλξης και ενδιαφέροντος χιλιάδων τουριστών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ιστορική αναδρομή του προσκυνήματος-θρησκείας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα

Νεολιθική – Χαλκολιθική Εποχή

Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία

Στην Κύπρο, η Προϊστορία αρχίζει από τη Νεολιθική εποχή σε αντίθεση με τον Ελλαδικό χώρο όπου ανακαλύφθηκαν ανθρώπινα κατάλοιπα ήδη από την Παλαιολιθική εποχή. Η Νεολιθική εποχή είναι από τις πιο κομβικές φάσεις του πολιτισμού, γιατί την εποχή αυτή ο άνθρωπος αποκτά μόνιμη κατοικία εγκαταλείποντας έτσι τη ζωή των σπηλαίων. (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ. 4) Ο άνθρωπος έχει φτάσει σ' επιτεύγματα που άλλαξαν άρδην τη ζωή του. Έχει καταφέρει να παράγει ο ίδιος την τροφή του καλλιεργώντας δημητριακά, να εξημερώνει ζώα, όπως το πρόβατο, την αίγια, το χοίρο, να λειάνει την πέτρα και να κατασκευάζει αγγεία. (Παντελίδου κα., 1990 σ.6)

Θρησκεία

Ο προϊστορικός άνθρωπος, ο οποίος ζει σε αγροτική κοινωνία πρόσεξε πως η γη παρείχε τα μέσα της διατροφής στον άνθρωπο που του εξασφάλιζαν την απαραίτητη επιβίωση, έτσι ταύτισε τη γη με τη γυναίκα που του έδινε ζωή. Αγάπησε έτσι την προσωποποίηση της γης, τη μητέρα – τροφό. Με την τέχνη έδωσε λοιπόν, μορφή στις δυνάμεις που σχετίζονται με τη γονιμότητα και έφτιαξε τα χαρακτηριστικά ειδώλια (μικρά αγάλματα) της θεάς της γονιμότητας. Τα ειδώλια στη Νεολιθική εποχή είναι από πέτρα, εκτός από ένα γυναικείο από άψητο πηλό, που έχει νατουραλιστικά χαρακτηριστικά, δηλαδή ακραία ρεαλιστικά και έντονα στοιχεία. Τα ειδώλια έχουν στοιχεία υποτυπώδη και απλοποιημένα, παρόλα αυτά είναι φτιαγμένα με φρεσκάδα και ζωντάνια. Αποτελούν επί της ουσίας μια προσπάθεια ανάπλασης της ανθρώπινης μορφής και μπορεί να θεωρηθούν ως τα πρώτα γλυπτά (Παντελίδου κα., 1990 σ.17). Σημαντικό να αναφερθεί ότι είναι σχηματοποιημένα. Οι Κύπριοι τεχνίτες αφομοιώνοντας τις επιδράσεις από άλλες περιοχές, όπως τη Μ.Ασία και τις Κυκλάδες, δημιούργησαν έναν τύπο ειδωλίου με ρεαλιστική έκφραση στο πρόσωπο και απελευθερωμένα χέρια γεμάτα κίνηση και ζωή. Την εποχή αυτή τα ειδώλια ήταν συνήθως από γαλαζοπράσινο στεατίτη και χρησιμοποιούνταν σε ιεροτελεστίες ή ως περιάπτα (μενταγιόν). Εύλογα μπορεί

κάποιος να αντιληφθεί ότι πρόκειται για νέες συνήθειες που επικράτησαν την εποχή αυτή. Παρουσιάζονται επίσης και τα πρώτα πήλινα ειδώλια γυμνής θεάς στη Λέμπα και Σουσκίου. Ακόμη στην περιοχή Μοσφίλια του χωριού Κισσόνεργα ανακαλύφθηκαν πολλά ειδώλια τεμαχισμένα και καμένα πιθανόν για τελετουργικούς σκοπούς, μέσα σ' ένα αγγείο που αποτελούσε αναπαράσταση τοκετού και σίγουρα έχει σχέση με τη γονιμότητα. Φαίνεται πως πρόκειται για κάποια κοινωνική τελετή και για λατρεία της Αφροδίτης. Όλα αυτά τα ειδώλια βρέθηκαν κοντά στην Πέτρα του Ρωμιού όπου, κατά την παράδοση, γεννήθηκε η Αφροδίτη. Για αυτό το λόγο είναι πολύ πιθανό σ' αυτή την περιοχή να γεννήθηκε η λατρεία της θεάς της Αφροδίτης, της θεάς της ομορφιάς (Παντελίδου κα., 1990 σ.18).

Τάφοι-ταφικά έθιμα

Στην ακεραμική νεολιθική περίοδο τόσοι οι τάφοι όσο και τα ταφικά έθιμα έχουν ως χαρακτηριστικά την απλότητα και την ομοιομορφία. Τα έθιμα αυτά παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες με αντίστοιχα στην Ελλάδα και τη Μ. Ασία. Έτσι οι νεκροί θάβονταν κάτω από το δάπεδο των κατοικιών ή έξω από αυτές σε συνεσταλμένη στάση, δηλαδή με τα πόδια λυγισμένα στο στήθος, με μια πέτρα πάνω στο σώμα του νεκρού μέσα σε λακκοειδείς τάφους μαζί με λίθινα κτερίσματα, όπως αγγεία, όπλα, εργαλεία και κοσμήματα, αφού πίστευαν στη μεταθανάτια ζωή. Παρόλο που η κατασκευή των λίθινων αγγείων απαιτούσε πολύ κόπο και μόχθο, παρόλα αυτά τα πρόσφεραν στους νεκρούς, γιατί πίστευαν ότι, διαφορετικά, ο νεκρός θα επέστρεφε και θα τα απαιτούσε. Τα έθιμα αυτά μαρτυρούν νεκροφοβία και πίστη στη συνέχιση της ζωής και μετά το θάνατο (Παντελίδου κα., 1990 σ.19).

Στη Χοιροκοιτία και στον Απ. Ανδρέα – Κάστρος προσφέρονταν ως κτερίσματα λίθινα αγγεία, συχνότερα σε γυναίκες, παρά σε άντρες. Το έθιμο αυτό συνεχίστηκε στη Χοιροκοιτία και κατά την κεραμική περίοδο, με τη διαφορά ότι τα λίθινα αγγεία βρέθηκαν σκόπιμα σπασμένα κατά την ταφή, γεγονός που υποδηλώνει κάποια ιεροτελεστία και λατρεία των νεκρών. Ίσως μάλιστα να υποδηλώνει ότι η γυναίκα κατείχε βασική θέση στη νεολιθική κοινωνία. Όπως συμπεραίνουμε από τους σκελετούς τάφων της Χοιροκοιτίας, οι κάτοικοι ήταν κοντοί συγκριτικά με τη σημερινή εποχή

(1,60μ. περίπου οι άντρες και 1,50μ. οι γυναίκες) και πέθαιναν σε ηλικία 25-40 χρόνων. Ο μέσος όρος ζωής των αντρών ήταν 35 χρόνια και των γυναικών 33,5.

Κατά την κεραμική περίοδο οι ταφικές συνήθειες εξακολουθούσαν να είναι οι ίδιες. Σε μερικούς όμως οικισμούς, όπως της Καλαβασού Α, της Σωτήρας, της Φιλίας και του Αγίου Επίκτητου, οι νεκροί θάβονταν έξω από τα σπίτια σε νεκροταφεία και μάλιστα χωρίς κτερίσματα. Κατά τα τέλη της Χαλκολιθικής εποχής διαπιστώνονται στην Κισσόνηργα – Μοσφιλία καινοτομίες αναφορικά με τα ταφικά έθιμα και την ταφική αρχιτεκτονική, που υποδηλώνουν νέες συνήθειες, ήθη και έθιμα της κοινωνίας. Εμφανίζονται οι θαλαμοειδείς τάφοι που αποτελούν εξέλιξη από τους λακοειδείς, και ταφές σε αγγεία που συνηθίζονταν στη Μ.Ασία (Παντελίδου κα., 1990 σ.20).

Επογή του Χαλκού

Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία

Η ιστορία της Κύπρου σύμφωνα με κάποιους μελετητές αλλά και η ονομασία της συνδέονται με το μέταλλο του χαλκού. Οι κάτοικοι του νησιού έκαναν την εποχή αυτή σημαντικά άλματα που σφράγισαν αναμφίβολα την πολιτιστική φυσιογνωμία της Κύπρου. Η εποχή του Χαλκού διαιρείται στην Πρώιμη, Μέση και Ύστερη. Το πολύτιμο αυτό μέταλλο προερχόταν από τους πρόποδες της οροσειράς του Τροόδου, έτσι τα μεταλλεία, όπως η Σκουριώτισσα, το Μαυροβούνι, η Καλαβασός, το Μιτσερό και η Λίμνη, προμήθευαν τους κατοίκους με υπέρογκες ποσότητες χαλκού. Για περισσότερα από 3000 χρόνια (δηλαδή από τη Χαλκολιθική μέχρι τη Βυζαντινή εποχή) η Κύπρος υπήρξε το μεγαλύτερο κέντρο παραγωγής, επεξεργασίας και εμπορίου του χαλκού, σ' ολόκληρο τον κόσμο. Τα κοιτάσματα του χαλκού είχαν εντοπιστεί από πολύ νωρίς στην επιφάνεια της γης αλλά και μετά την εξάντληση των κοιτασμάτων αυτών οι κάτοικοι της Κύπρου προχώρησαν σε βάθος κατασκευάζοντας στοές και γαλαρίες. Την εξόρυξη του χαλκού ακολουθούσε η διαδικασία της κατεργασίας- επεξεργασίας του μετάλλου, για την οποία απαιτούνταν τεράστιες ποσότητες ξυλείας. Ο χαλκός εξαγόταν από τα λιμάνια της Κύπρου, όπως της Έγκωμης και του Κιτίου σε μορφή ταλάντων, δηλαδή μεγάλων κομματιών χαλκού που είχαν σχήμα δέρματος βοδιού και βάρος εκατοντάδες κιλά.

Τέτοια τάλαντα βρέθηκαν στην Κρήτη, με την οποία φαίνεται πως οι Κύπριοι είχαν άμεση επικοινωνία, στην Ουγκαρίτ, στην Αίγυπτο και αλλού.

Στην Ύστερη εποχή του Χαλκού η χρησιμοποίηση της Κυπρομινωικής γραφής αρχικά και της Κυπροσυλλαβικής στη συνέχεια αποτελεί επίσης σημαντικό σταθμό στην πολιτιστική ανάπτυξη του νησιού. Κορυφαίο γεγονός της Προϊστορίας με τεράστιες προεκτάσεις στην Ιστορία είναι ο εξελληνισμός του από τους πρώτους Έλληνες, τους Μυκηναίους. Η στρατηγική θέση της Κύπρου και ο χαλκός προσελκύουν την προσοχή των Μυκηναίων που την εποχή αυτή είχαν στα χέρια τους το εμπόριο της Μεσογείου. Οι Μυκηναίοι εγκαθίστανται στο νησί γύρω στο 1400 π.Χ αρχικά ως έμποροι και αργότερα ως άποικοι., εξελληνίζουν τους κατοίκους του νησιού, μέσω μιας μακρόχρονης διαδικασίας, πράγμα που διαπιστώνεται από τη γλώσσα, τη θρησκεία, τους θεσμούς, τα έθιμα και την τέχνη τους. Τα ευρήματα που έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη επιβεβαιώνουν την παράδοση αυτή, σύμφωνα με την οποία οι ήρωες του Τρωικού πολέμου ίδρυσαν κυπριακές πόλεις. Ανακαλύφθηκαν κυκλώπεια τείχη, βωμοί με τα ιερά κέρατα- σύμβολα της Κρητομυκηναϊκής θρησκείας- και αγάλματα θεών, όπως του Απόλλωνα Κεραιάτη που λατρευόταν στην Πελοπόννησο. Ο εξελληνισμός είναι επίσης έκδηλος στην τεχνική και στα μοτίβα που χρησιμοποιούνται στην κεραμική και στη μικροτεχνία. Τα ταφικά έθιμα, όπως η καύση των νεκρών, η μεταφορά του νεκρού σε άρμα μαζί με τα κτερίσματα και η θυσία των αλόγων είναι μυκηναϊκά και αναφέρονται στον Όμηρο. Η πιο ισχυρή ένδειξη του εξελληνισμού των κατοίκων του νησιού είναι η επικράτηση της ελληνικής γλώσσας. (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.18). Όλα αυτά, εξελιγμένα και διαμορφωμένα δια μέσου των αιώνων αποτελούν ως σήμερα ζωντανά στοιχεία της πολιτιστικής ταυτότητας των Κυπρίων. (Παντελίδου κα., 1990 σ.22).

Τάφοι και ταφικά έθιμα

Τόσο οι οχυρώσεις όσο και οι ομαδικόι τάφοι υποδηλώνουν περίοδο αναταραχών. Οι απόψεις των μελετητών σχετικά με τα αίτια της αναστάτωσης διχάζονται. Η μια άποψη υποστηρίζει ότι τα φρούρια είχαν κτιστεί εξαιτίας των εσωτερικών διενέξεων κυριότερο επιχείρημα τους είναι το γεγονός ότι τα φρούρια δεν έχουν κτιστεί κοντά στη θάλασσα, ώστε να είναι κατάλληλα για απόκρουση κάποιας πιθανής επιδρομής. Εσωτερικές

ταραχές είχαν, κατά την άποψη τους, ξεσπάσει ανάμεσα στο βόρειο και δυτικό τμήμα της Κύπρου που είχε τον έλεγχο των μεταλλείων και το νότιο και ανατολικό τμήμα που είχε το μεγαλύτερο μέρος της εφαρμογής γης. Ο νικητής θα εξασφάλισε τη δυνατότητα να εκμεταλλευτεί τόσο τα πλούσια μεταλλεία χαλκού όσο και την εύφορη γη. Η ταφική αρχιτεκτονική της Πρώιμης και Μέσης εποχής του Χαλκού αποτελεί εξέλιξη εκείνης που ανακαλύφθηκε στην Κισσόνεργα στη Χαλκολιθική εποχή. Οι τάφοι δηλαδή είναι λαξευμένοι σε φυσικό βράχο, σε νεκροταφεία που βρίσκονται πλησίον των οικισμών αποτελούνται από το δρόμο και το κεντρικό θάλαμο σε σχήμα σπηλαίου. Οι νεκροί τοποθετούνται σε οριζόντια στάση στο δάπεδο του θαλάμου με πληθώρα κτερισμάτων. Στη Μέση εποχή του Χαλκού ανακαλύφθηκε το πρώτο ταφικό ανάγλυφο σε ανθρώπινη μορφή στην πλευρά του δρόμου ενός θαλαμοειδούς τάφου κοντά στο χωριό Κάρμι (Παντελίδου κα., 1990 σ.33).

Λατρεία

Η λατρεία έχει πια εξελιχτεί και στα πρώτα υπαίθρια ιερά γίνονταν ιεροτελεστίες με πολλές διαδικασίες. Η ανακάλυψη του χαλκού και η κατασκευή χάλκινων εργαλείων, όπλων και κοσμημάτων οδηγούν σε τεράστια οικονομική ανάπτυξη στα κέντρα εκμετάλλευσης του χαλκού (Παντελίδου κα., 1990 σ.26). Την εποχή λάτρευαν τους θεούς τους σε υπαίθρια ιερά (τεμένη), όπως φανερώνουν τα πήλινα ομοιώματα ιερών. Το σπουδαιότερο ομοίωμα ιερού είναι εκείνο των Βουνών, παρουσιάζει ένα τέμενος με κυκλικό περιτείχισμα. Απέναντι από την είσοδο στον τοίχο υπάρχουν τρία ανάγλυφα ξόανα με βουκράνια κεφαλές βοδιών. Από τα χέρια τους κρέμονται φίδια, ενώ μπροστά τους βρίσκεται γονατιστή μια ανθρώπινη μορφή ενώ πάνω σε θρόνο κάθεται μια άλλη, ίσως ο αρχιερέας ή ο αρχηγός της κοινότητας. Υπάρχουν κι άλλες ανθρώπινες οπτασίες, μια από τις οποίες κρατά βρέφος που ίσως ορίζεται για θυσία. Μέσα στο κυκλικό περιτείχισμα υπάρχουν και ταύροι. Κάποιος ανεβασμένος στο περιτείχισμα, προσπαθεί να δει τι γίνεται μέσα, πράγμα που δείχνει το μυστηριακό χαρακτήρα της τελετής και πρόκειται για ιεροτελεστία, της οποίας επίκεντρο είναι η λατρεία του ταύρου, που ενσαρκώνει τη γονιμοποιό δύναμη, και του φιδιού, που δηλώνει την υποχθόνια υπόσταση της θεότητας. Οι ζωομορφικές παραστάσεις της θεότητας εκπροσωπούσαν την ιδέα της γονιμότητας. Αυτή την ιδέα εκπροσωπούσαν και τα γυναικεία ειδώλια με

βρέφος. Τα ειδώλια της εποχής αυτής είναι κυρίως ερυθροστιλβωτά και σανιδόσχημα. Αφθονα είναι επίσης τα τελετουργικά αγγεία (Παντελίδου κα., 1990 σ. 29). Τα πιο χαρακτηριστικά αγγεία είναι τα ερυθροστιλβωτά, δηλαδή εκείνα που έχουν κοκκινωπή επιφάνεια. Ξεχωρίζουν τα σύνθετα τελετουργικά και τα αγγεία με ανάγλυφες μορφές. Τα τελευταία παρίσταναν σκηνές της καθημερινής ζωής, που είχαν ίσως σκοπό την απεικόνιση του νεκρού στη μετά θάνατο ζωή (Παντελίδου κα., 1990 σ. 30).

Ύστερη εποχή του Χαλκού

Λατρεία

Το πιο αρχαίο ιερό στην Ύστερη εποχή του Χαλκού βρέθηκε στον Άγιο Ιάκωβο Αμμοχώστου και έχει τον ίδιο τύπο εκείνο του ιερού που παριστάνει το πήλινο ομοίωμα από τους Βουνούς της Πρώιμης εποχής του Χαλκού. Αγροτικό ανακαλύφθηκε στις Πηγάδες κοντά στη Μύρτου και αποτελείται από μια υπαίθρια αυλή, στις δύο πλευρές τις οποίες υπήρχαν δωμάτια. Μέσα στην αυλή υπήρχε ένας βωμός κτισμένος με πελεκητές πέτρες, στεγασμένες από ιερά κέρατα-σύμβολα της κρητομυκηναϊκής θρησκείας. Σε αστικά κέντρα, όπως το Κίτιο, η Έγκωμη και η Παλαίπαφος, βρέθηκαν ναοί κτισμένοι με πελεκητούς λίθους. Οι ναοί του Κιτίου είχαν μια υπαίθρια εσωτερική αυλή και ένα παχύς τοίχος από πελεκητές πέτρες. Οι ναοί αυτοί συγκοινωνούσαν με τα εργαστήρια του χαλκού και από αυτό το γεγονός κατανοούμε ότι η μεταλλουργία βρισκόταν κάτω από την επίβλεψη των ιερών αυτοί θα ενεργούσαν εκ μέρους του θεού που είχε υπό την προστασία του την παραγωγή χαλκού, όπως συνέβαινε στην Έγκωμη και στους Γόλγους. Ο προστάτης-θεός των μεταλλείων λατρευόταν και στην Έγκωμη, όπως μαρτυρεί το άγαλμα του κερασφόρου θεού που βρέθηκε σε ναό της πόλης. Ο θεός, κρατώντας ασπίδα και ακόντιο, πατάει σε βάση σχήματος ταλάντου και με τον ίδιο τρόπο, παριστάνεται και μια θεά που ίσως να συμβολίζει τη γονιμότητα των μεταλλείων. Αυτές οι δύο θεότητες θυμίζουν το ζεύγος «Ηφαιστος- Αφροδίτη», δηλαδή την ένωση του τεχνίτη μεταλλουργού θεού με τη θεά της γονιμότητας και της ομορφιάς (Παντελίδου κα., 1990 σ 48).

Ο ναός της Αφροδίτης στην Παλαίπαφο φαίνεται πως ανήκε στον τύπο τριμερούς ιερού. Ανάμεσα στα κατάλοιπα του ναού της Παλαίπαφου, που χρονολογούνται στα

1200π.Χ., ανακαλύφθηκαν σύμβολα της κρητομυκηναϊκής θρησκείας. Στο ναό αυτό λατρεύτηκε η Αφροδίτη, που ίσως διαδέχτηκε τη θεά της γονιμότητας. Η χρονολόγηση του ναού αυτού στα 1200π.Χ. ταιριάζει και με αναφορά του Ομήρου για την ύπαρξη του, η λατρεία των θεοτήτων της γονιμότητας συνεχίζεται, όπως φανερώνουν τα ειδώλια της «θεάς μητέρας» και τα ταυρόσχημα ρυτά. Τα ειδώλια της θεάς με τα υψωμένα χέρια-ειδώλια που μοιάζουν με τα μινωικά- «καθοδό των Δωριέων» στον ελληνικό χώρο (Παντελίδου κα., 1990 σ.49).

Κυπρογεωμετρική εποχή

Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία

Στην Κυπρογεωμετρική εποχή θεσπίστηκαν τα κυπριακά βασίλεια. Τα βασίλεια αυτά κυβερνούσαν οι άνακτες που είχαν στα χέρια τους όλες τις εξουσίες, τις διοικητικές, στρατιωτικές και θρησκευτικές. Οι άνακτες κατοικούσαν στα ανάκτορα και εκεί συγκεντρώνονταν όλες οι δραστηριότητες που καταγράφονταν από τους γραφείς στα ανάκτορα (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.23). Η Γεωμετρική εποχή ονομάστηκε έτσι, διότι τα βασικά χαρακτηριστικά που επικράτησαν στην τεχνοτροπία των καλλιτεχνών ήταν τα γεωμετρικά σχήματα. Τα σχήματα αυτά αποτελούσαν μέρος της διακόσμησης κυπριακών και ελλαδικών αγγείων από το τέλος της Ύστερης εποχής του Χαλκού (Παντελίδου κα., 1990 σ. 67).

Θρησκεία

Οι φοίνικες έφεραν στην Κύπρο τους θεούς τους, που εξελληνίστηκαν με την πάροδο του χρόνου. Μια από τις σημαντικότερες θεές των Φοινίκων ήταν η Αστάρτη, η θεά της γονιμότητας, που στη συνέχεια ταυτίστηκε με τη θεά Αφροδίτη. Προς τιμή της Αστάρτης κτίστηκε στο Κίτιο ένας τεράστιος ναός με ανοικτή αυλή, στοές και εργαστήριο κατεργασίας χαλκού (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.24).

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της θρησκείας στην Κυπροαρχαϊκή εποχή είναι ο πολυμορφισμός και ο συγκρητισμός των θεοτήτων, που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις και τις προτιμήσεις των πιστών. Ο Μεγάλος Θεός αποτελεί την προσωποποίηση όλων

των φυσικών φαινομένων και αποτελεί τον θεό του φωτός. Ταύτιση έγινε με τον Δια, το φοινικικό Βάαλ, τον αιγυπτιακό Άμμωνα, τον Απόλλωνα και το φοινικικό θεό Ρεσιέφ. Ο θεός αυτός είχε μορφή ταύρου, κριού ή κριοκέφαλου ανθρώπου. Η σύζυγος του είναι Μεγάλη θεά (θεά της γονιμότητας), που αργότερα ταυτίστηκε με την Αφροδίτη και την Αστάρτη της Φοινίκης. Εκτός από το θεϊκό αυτό ζευγάρι υπάρχει κι ένας νεαρός θεός αυτός ενσαρκώνει την ιδέα της βάφτισης, που διαδέχεται στο μεσογειακό χώρο της ξηρασίας, μετά τις πρώτες φθινοπωρινές βροχές. Ο θεός αυτός ταυτίστηκε με τον Άδωνη, του οποίου η λατρεία πέρασε από τη Φοινίκη μέσω της Κύπρου στον ελληνικό χώρο. Μέσα στην Κυπροαρχαϊκή περίοδο οι ανεικονικές ή ζωομορφικές θεότητες πήραν ανθρωπομορφική υπόσταση. Ταυτόχρονα αυτόχθονες θεότητες ταυτίστηκαν με ελληνικές, φοινικικές κι αιγυπτιακές με την πάροδο όμως του χρόνου επικράτησαν ελληνικά επίθετα και επικλήσεις για τους θεούς. Ακόμη και οι φοινικικές θεότητες ταυτίστηκαν με ελληνικές, όπως π.χ. η Ανάτ με την Αθηνά, ο Μελκάρτ με τον Ηρακλή, ο Βάαλ με το Δία κι ο Ρεσιέφ Μικάλ με τον Απόλλωνα. Την εποχή αυτή οι Κύπριοι ευημερούν και το γεγονός αυτό συμβαδίζει με το πλούσιο θρησκευτικό συναίσθημα, που εκδηλώνεται με μια πραγματική υπερβολή στην καλλιτεχνική δημιουργία. Κατασκευάζονται στα κυπριακά εργαστήρια άφθονα και ποικίλα ειδώλια-συνθήματα, κυρίως πήλινα, λατρευτικά αντικείμενα, κτερίσματα, που βρίσκονται σε τάφους και ιερά. Αγροτικά ιερά ανακαλύφθηκαν στην Κακοπετριά, στο Μεσόγειο και σε πολλά άλλα μέρη της Κύπρου, όπως φαίνεται από τους αποθέτες (λάκκους) μέσα στους οποίους θάβονταν τα αναθήματα των πιστών, όταν γέμιζαν εντελώς οι αίθουσες των ιερών, όπου αρχικά τοποθετούνταν (Παντελίδου κα., 1990 σ.89).

Η συνήθεια της προσφοράς ειδωλίων σε ιερά είναι χαρακτηριστικά της Κυπροαρχαϊκής εποχής. Τα περισσότερα θηματικά ειδώλια βρέθηκαν στο ιερό της Αγ. Ειρήνης γύρω από το βωμό, καλυμμένα με άμμο που είχε μεταφερθεί από πλημμύρα. Η πλημμύρα κατέστρεψε το ιερό αυτό 500 π.Χ. που υπήρχε από την ύστερη εποχή του Χαλκού. Σε μερικά ειδώλια διακρίνεται μια εύθυμη διάθεση, χαρακτηριστική της κυπριακής τεχνοτροπίας, υπάρχουν όμως και ανατολικές επιδράσεις. Στα χρόνια αυτά οικοδομήθηκε ένα σύμπλεγμα κτιρίων γύρω από την αυλή και το ιερό έπαψε να είναι απλώς μια περικλειστη αυλή με βωμό (τέμενος) . Τα ειδώλια βρέθηκαν γύρω από μια αυγόσχημη πέτρα που θα αποτελούσε την ανεικονική παράσταση μιας θεότητας με

πολλές ιδιότητες. Συχνά τα ειδώλια στα ιερά αποτελούν αναπαραστάσεις ομάδων ή συμπλεγμάτων, όπως π.χ μουσικών με λύρα ή φλάουτο, χορευτών με μάσκες ταύρων, μητέρας με παιδί (κουροτρόφου) ή ακόμη πιστών που κρατούν καρπούς, άνθη, ζώα και πτηνά για να προσφέρουν στους θεούς. Την εποχή αυτή ιδρύθηκε στο Κίτιο ο ναός του Ηρακλή-Μελκάρτ, που ήταν ο προστάτης θεός της πόλης, και ναός του Απόλλωνα Υλάτη (του δάσους) στο Κούριο. Οι ναοί της Αφροδίτης στην Πάφο και της Αστάρτης στο Κίτιο γνωρίζουν μεγάλη ακμή, πρέπει το ίδιο να συνέβαινε και με το ναό του Δία στη Σαλαμίνα, μολονότι τα ερείπια που έχουν ως τώρα ανακαλυφθεί είναι ελληνιστικά και ρωμαϊκά (Παντελίδου κα., 1990 σ.90).

Πολιτισμός

Σε αντίθεση με την Ελλάδα, όπου η κάθοδος των Δωριέων οδήγησε το μυκηναϊκό πολιτισμό σε παρακμή, στην Κύπρο δε διακόπτει την πολιτιστική ανάπτυξη. Οι σχέσεις του νησιού τόσο με την Ανατολή, όσο και με τον Ελλαδικό χώρο, συνεχίζονται. Είναι μάλιστα πιθανό οι Έλληνες να συναντήθηκαν στην Κύπρο με τους Φοίνικες και να ήρθαν σε επαφή με το φοινικικό αλφάβητο. Στη συνέχεια οι Έλληνες προσάρμοσαν το αλφάβητο στις ανάγκες τους και δημιούργησαν το ελληνικό αλφάβητο. Στην Κύπρο τα σωζόμενα γραπτά μνημεία είναι σπάνια, ίσως γιατί οι Κύπριοι έγραφαν πάνω σε δέρματα, τα οποία έχουν φθαρεί. Τα κτερίσματα των τάφων και τα άλλα ευρήματα μαρτυρούν την ευημερία της Κύπρου τη Κυπρογεωμετρική εποχή αφού ακμάζουν οι τομείς της μεταλλοτεχνίας, της ελεφαντουργίας και της υφαντικής, όπως φαίνεται από τα μοτίβα που κοσμούν τα 234γεωμετρικά αγγεία της εποχής (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.24).

Τη μυκηναϊκή παράδοση διασώζουν οι τάφοι με το μακρόστενο διάδρομο που έχουν ανακαλυφθεί σε πολλά μέρη της Κύπρου όπως στη Σαλαμίνα, τη Λάπηθο, την Παλαίπαφο, το Κούριο και το Κίτιο. Οι τάφοι αυτοί χρονολογούνται στην αρχή της Κυπρογεωμετρικής εποχής. Παράλληλα κτίζονται και θαλαμοειδείς τάφοι που αποτελούν τους παραδοσιακούς τάφους των Ετεροκυπρίων. Μυκηναϊκά είναι επίσης και μερικά ταφικά έθιμα, όπως εκείνο της καύσης των νεκρών και της θυσίας δούλων στον τάφο του κυρίου τους, που παρατηρείται στη Λάπηθο. Ένα άλλο ταφικό έθιμο είναι εκείνο της προσφοράς οβελών και κρατευτών (ψησταριών) στους νεκρούς ήρωες. Σένα μυκηναϊκό

κτιστό τάφο του τέλους της Κυπρογεωμετρικής εποχής ανακαλύφθηκαν γεωμετρικά ελληνικά αγγεία και ίχνη ταφής αλόγων που έσερναν το άρμα με τον νεκρό, η οποία ήταν μια Ελληνίδα πριγκίπισσα, όπως μαρτυρούν την προίκα της, θα είχε παντρευτεί Σαλαμίνιο βασιλιά γύρω στα 775-750π.Χ. και θα είχε ταφεί γύρω στο 750-725 π.Χ. (Παντελίδου κα., 1990 σ.69).

Κυπροαρχαϊκή εποχή

Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία

Η ονομασία «Αρχαϊκή» δόθηκε στην εποχή που ακολούθησε τη Γεωμετρική, γιατί θεωρήθηκε πως αποτελεί την απαρχή της εξέλιξη της ελληνικής τέχνης που οδηγεί στην τελειότητα της κλασικής. Η Κυπροαρχαϊκή εποχή καλύπτει τριακόσια περίπου χρόνια και είναι πλούσια σε γεγονότα και πολιτιστικά επιτεύγματα (Παντελίδου κα., 1990 σ. 74).

Κατά την Κυπροαρχαϊκή εποχή η Κύπρος κατακτήθηκε διαδοχικά από τους Ασύριους, τους Αιγύπτιους και τους Πέρσες. Ήθελαν όλοι να καταλάβουν την Κύπρο ένεκα της στρατηγικής της θέσης στην ανατολική Μεσόγειο και εξάλλου το νησί ήταν φημισμένο για το εύφορο έδαφος, τα δάση και κυρίως για τα πλούσια μεταλλεία χαλκού. Κατά την περίοδο αυτή οι Κύπριοι βασιλιάδες διατήρησαν την αυτονομία τους πληρώνοντας φόρο υποτελείας στους κατακτητές (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.26). Τα γλυπτά αυτά διασώζουν τα χρώματα στις λεπτομέρειες τους και τα περισσότερα φέρνουν το αρχαϊκό μείδισμα, είναι δηλαδή επηρεασμένα από την ελληνική αρχαϊκή τέχνη (κούροι, κόρες) (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.28).

Θρησκεία

Η λατρεία των θεών του Ολύμπου, που υπήρχε ήδη από την Αρχαϊκή εποχή, συνεχίζεται πιο έντονα κατά την περίοδο αυτή. Διάφορα ελληνικά επίθετα η Αθηνά, ο Δίας, ο Απόλλων και αργότερα η Άρτεμις και η Δήμητρα επικρατούν την παρούσα περίοδο. Οι προσπάθειες των Περσών για εκβαρβαρισμό του νησιού, πριν από τον Ευαγόρα, επηρέασαν αρνητικά την πνευματική πρόοδο μέχρι το 411 π.Χ. Ακολούθησε η

επανασύνδεση της Κύπρου με την Αθήνα, πράγμα που έφερε τους Κύπριους σε επαφή με το πνεύμα του κλασικού ελληνικού πολιτισμού. (Παντελίδου κα., 1990 σ. 118).

Ελληνιστική εποχή

Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία

Αφού πέθανε ο Αλέξανδρος (323π.Χ.) αρχίζει μια περίοδος πολέμων ανάμεσα στους φιλόδοξους διαδόχους του που ήθελαν να γίνουν συνεχιστές της αυτοκρατορίας που άφησε πίσω του. Πολύ γρήγορα έγινε και η Κύπρος αντικείμενο των ανταγωνισμών αυτών ένεκα της στρατηγικής της θέσης και λόγω του φυσικού πλούτου της που ήταν χρήσιμη για τη κατασκευή πλοίων. Για το νησί ανταγωνίστηκαν ο Πτολεμαίος ο Λαγού, ο σατράπης της Αιγύπτου, που αργότερα ανακυρώθηκε βασιλιάς της χώρας, και ο Αντίγονος, ο σατράπης της Μεγάλης Φρυγίας. Που πέτυχε ύστερα από συνεχείς αγώνες να γίνει κύριος της Μ.Ασίας. (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.46).

Θρησκεία, Η Θεά Αφροδίτη και πολιτισμός

Η λατρεία των ελληνικών θεοτήτων εξακολουθεί να κατέχει περίοπτη θέση παρά την εισαγωγή της λατρείας αιγυπτιακών θεοτήτων, όπως παράδειγμα της Ίσιδας. Οι Πτολεμαίοι ακολουθώντας την αιγυπτιακή παράδοση της θεοποίησης των Φαραώ εισήγαγαν τη λατρεία των ίδιων και των συζύγων τους στους στο νησί. Η Αρσινόη, σύζυγος του Πτολεμαίου Β΄, ταυτίστηκε με τη θεά Αφροδίτη και λατρεύτηκε σε διάφορα ιερά του νησιού ως το 2^ο αι. μ.Χ. (Παντελίδου και Πρωτοπαπά, 1994, σ.50). Ιδιαίτερα λατρεύτηκε στο Μάριο, που πήρε το όνομα της όταν κτίστηκε εκ νέου. Σύμφωνα με ορισμένους μύθους και παραδόσεις η Αφροδίτη προέρχεται από την κρητική θεά της γονιμότητας. Ομοιότητες παρουσιάζει η θεά και με διάφορες άλλες θεότητες της Συρίας, της Βαβυλώνας και της Φοινίκης. Επίσης ίσως η θεά να ξεκίνησε από τη Χοιροκοιτία το 6.000.π.Χ ως θεά-μητέρα και να εξελίχθηκε ως Αφροδίτη το 2000π.Χ. Ανεξάρτητα όμως από τα πιο πάνω η θεά της ομορφιάς, της γονιμότητας, βλάστησης, της φύσης και των στοιχείων της, υπήρξε πολύ δημοφιλής, όπως αποδεικνύεται από τη μακρόχρονη λατρεία της καθώς και από το μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών μνημείων. Η Πάφος υπήρξε

το σημαντικότερο κέντρο λατρείας της θεάς και εκεί βρισκόταν το πιο μεγάλο ιερό της, σύμφωνα με την παράδοση τον ναό έκτισε ο Αγαπήνωρ, ο ιδρυτής της Πάφου. Ιερά της Αφροδίτης υπήρχαν στους Σόλους, στην Αμαθούντα, στην Αγία Νάπα, στη Σαλαμίνα, στο Ιδάλιο. Οι ιεροτελεστίες προς τιμή της «Αφροδίτης Παφίας» γίνονταν κάθε χρόνο και σ' αυτές βρίσκονταν προσκυνητές και από την Ελλάδα, τη Μ.Ασία, την Αίγυπτο, την Ασσυρία και την Περσία. Οι πιστοί μαζεύονταν στους ιερούς κήπους και μόλις εμφανίζονταν η αυγή, με αναμμένες λαμπάδες και με συνοδεία χορού-μουσικής, προχωρούσαν σε πομπή προς το ιερό, όπου ο αρχιερέας μαζί με την αρχιερεία τελούσαν το μυστήριο του γάμου. Στη συνέχεια οι ιερείς έκαιγαν στους βωμούς αρωματικά φυτά και μέσα στις αναθυμιάσεις σαν Πυθία προέβλεπαν τα μελλούμενα. Εκτελούσαν ακόμη σπονδές χύνοντας μέλι. Οι θυσίες διαρκούσαν μέχρι το βράδυ. Οι ιεροτελεστίες συνεχίζονταν και μία μέρα μετά (Γιαλλουρίδης, 1994, σ.64).

Ρωμαϊκή εποχή

Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία

Οι Ρωμαίοι ως η πρώτη δύναμη της εποχής είχαν εύλογες αιτίες, στρατιωτικές, οικονομικές και πολιτικές, για τους οποίες ήθελαν να συμπεριλάβουν την Κύπρο στην αυτοκρατορία τους. Η στρατηγική θέση της Κύπρου θα επέτρεπε στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία να ελέγχει και να κυριαρχεί την Εγγύς Ανατολή. Η Ρώμη, λόγω των πολλών πολέμων, αντιμετώπιζε σοβαρά οικονομικά προβλήματα και δημεύτηκε η περιουσία του Κύπριου βασιλιά με σκοπό να φέρει σημαντικά έσοδα στη Ρώμη. Ο χαλκός και τα άλλα ορυκτά, τα διάφορα προϊόντα, η άφθονη ξυλεία που διέθετε το νησί, θα πρόσφεραν πολλά οικονομικά οφέλη στους Ρωμαίους (Γιαλλουρίδης, 1994, σ.56).

Θρησκεία

Ο θεσμός του Κοινού των Κυπρίων που είχε δημιουργηθεί κατά την Πτολεμαιοκρατία ενισχύεται την εποχή αυτή. Το Κοινό των Κυπρίων προσαρμόστηκε για να ανταποκρίνεται στα νέα δεδομένα. Το Κοινό μετατράπηκε σε παγκύπρια θρησκευτική οργάνωση, που είχε την ευθύνη για την ετοιμασία και υλοποίηση των

τελετών. Στις αρμοδιότητες του ήταν και η απόδοση τιμών σε ευεργέτες του δηλαδή στους αυτοκράτορες, διοικητές, αρχιερείς, γυμνασιάρχους. Είναι σημαντικό ότι απέκτησε το δικαίωμα να κόβει χάλκινα νομίσματα(Γιαλλουρίδης, 1994, σ.58).

Πολιτισμός

Οι ειρηνικές συνθήκες που επικράτησαν κατά τη διάρκεια της Ρωμαιοκρατίας συνέβαλαν στην σημαντική ανάπτυξη του νησιού. Εντυπωσιακά κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά στις μεγάλες πόλεις, τα οποία φανερώουν ότι υπήρχε μια τάξη με οικονομική δύναμη, που μπορούσε να δώσει χρήματα για την κατασκευή πολυτελών κτηρίων. Η οικονομία έδωσε τη δυνατότητα να δημιουργηθούν έργα κοινής ωφέλειας όπως θέατρα, αμφιθέατρα, ωδεία, γυμνάσια, στάδια, λουτρά, υδραγωγεία, κρήνες και ναοί. Οι ναοί των παλαιότερων χρόνων εξακολούθησαν να λειτουργούν, ενώ οικοδομήθηκαν και νέοι. Οι σημαντικότεροι είναι του Υλάτη Απόλλωνα στο Κούριο και του Δία στη Σαλαμίνα. Τα Ασκληπιεία ήταν ναοί αφιερωμένοι στο θεό της ιατρικής Ασκληπιείο και λειτουργούσαν και ως θεραπευτήρια και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί φανερώουν τη μεγάλη ανάπτυξη της ιατρικής επιστήμης στο νησί. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ψηφιδωτές παραστάσεις που αποτελούν βασικό γνώρισμα των ιδιωτικών κατοικιών (Γιαλλουρίδης, 1994, σ.60).

Η διάδοση του Χριστιανισμού

Στα πρώτα αποστολικά χρόνια συνυπήρχαν ταυτόχρονα στην Κύπρο τρεις θρησκείες: η αρχαία ελληνική, η εβραϊκή και η χριστιανική. Η λατρεία της θεάς Αφροδίτης εξακολουθούσε να κυριαρχεί και χρειάστηκαν τρεις αιώνες για να επικρατήσει ο Χριστιανισμός και να εξοστρακίσει την εθνική θρησκεία.

Η πρώτη προσπάθεια εκχριστιανισμού στην Κύπρο έγινε από τους Αποστόλους Παύλο, Βαρνάβα και Μάρκο που έφθασαν στο νησί από την Αντιόχεια το 45 μ.Χ. Ο Βαρνάβας ήταν Κύπριος. Τα πρώτα κηρύγματα των δύο αποστόλων έγιναν στις συναγωγές των Ιουδαίων της Σαλαμίνας, χωρίς όμως αξιόλογα αποτελέσματα. Αργότερα πήγαν στην Πάφο, έδρα του Ρωμαίου ανθύπατου Σέργιου Παύλου, ο οποίος ασπάστηκε το Χριστιανισμό, ύστερα από το θαύμα της προσωρινής τύφλωσης του μάγου Ελύμα από τον Παύλο. Το γεγονός ότι ένας ανώτερος αξιωματούχος του ρωμαϊκού κράτους έγινε

χριστιανός ήταν πολύ σημαντικό για τη νέα θρησκεία, γιατί σήμανε την αρχή της εισόδου του Χριστιανισμού στη ρωμαϊκή διοίκηση, παρόλο που αυτό βέβαια δε σήμανε και την επικράτηση της νέας θρησκείας στο νησί. Τους αγώνες για τη διάδοση του Χριστιανισμού καταμαρτυρούν πολλά σπήλαια και κατακόμβες που χρησιμοποιήθηκαν από τους πιστούς. Σε πολλές πόλεις, όταν επικράτησε ο Χριστιανισμός, εγκαταλείφθηκαν οι κατακόμβες και κτίστηκαν βασιλικές, όπως στο Κούριο, την Πάφο, την Αγ. Τριάδα Καρπασίας και την Κωνσταντία (Παντελίδου κα., 1990 σ.144).

Το 49μ.Χ. ο Απόστολος Βαρνάβας και ο Μάρκος επισκέφτηκαν ξανά την Κύπρο. Κατά την παραμονή τους χειροτόνησαν αρκετούς επισκόπους, όπως τον Ηρακλείδιο στην Ταμασσό και το Λάζαρο στο Κίτιο ενώ είχε καταφύγει ο Λάζαρος μετά την ανάστασή του, για να σωθεί από τους διώκτες του. Οι Ιουδαίοι της Κύπρου αντιδρούσαν στο έργο του Βαρνάβα, γι αυτό τον συνέλαβαν στη Σαλαμίνα και τον θανάτωσαν το 57 μ.Χ. με λιβολισμό. Ο Μάρκος τον έθαψε κοντά στη Σαλαμίνα βάζοντας στο στήθος του το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο. Μέχρι τον 4^ο αι. ο Χριστιανισμός είχε εδραιωθεί στην Κύπρο και παρά τους διωγμούς που έγιναν και στο νησί, η Εκκλησία της Κύπρου γνώρισε λαμπρούς επισκόπους. Εκτός από τον Ηρακλείδιο και το Λάζαρο, που έχουν ήδη αναφερθεί, σημαντικοί είναι ο Μνάσων επίσκοπος Ταμασσού, ο Τύχων της Αμαθούντας, ο Φίλων της Καρπασίας και ο Τρίφυλλος της Λήδρας. Σημαντικότερος απ' όλους υπήρξε ο επίσκοπος Τριμιθούντας Σπυρίδων που με άλλους δύο επισκόπους έλαβε μέρος στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο της Νίκαιας το 325 μ.Χ. Ο Άγιος μαρτύρησε και τάφηκε στην Τριμιθούντα. Στη διάρκεια των αραβικών επιδρομών το λείψανο του μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη και λίγο πριν την άλωση στην Κέρκυρα, όπου ο θαυματουργός άγιος τιμάται ως πολιούχος του νησιού. Μεγάλη μορφή της Εκκλησίας της Κύπρου υπήρξε ο Επιφάνειος, επίσκοπος Κωνσταντίας το 368-403 μ.Χ. Την εποχή εκείνη ο επίσκοπος Κωνσταντίας ήταν μητροπολίτης και ταυτόχρονα Αρχιεπίσκοπος. Με την ιδιότητα αυτή ο Επιφάνειος αγωνίστηκε σθεναρά εναντίον των αιρέσεων (Παντελίδου κα., 1990 σ.145).

Η Αγία Ελένη επιστρέφοντας στην Κωνσταντινούπολη το 327μ.Χ, μετά και την ανακάλυψη του Τιμίου Σταυρού στην Ιερουσαλήμ, αποβιβάστηκε στην Κύπρο. Βρήκε τη χώρα καταστραμμένη, εξαθλιωμένη, εγκαταλειμμένη από την ανομβρία. Οι πιο πολλοί

κάτοικοι είχαν φύγει σε γειτονικές χώρες, απελπισμένοι. Η πείνα και οι αρρώστιες μάστιζαν όσους έμειναν. Όμως αμέσως μετά την άφιξη της Αγίας Ελένης, καταρρακτώδεις βροχές διαδέχτηκαν την πολύχρονη ανομβρία και οι κάτοικοι που είχαν εγκαταλείψει το νησί, όταν το πληροφορήθηκαν, επέστρεψαν πίσω στα πάτρια εδάφη. Κατά τη διάρκεια της παραμονής της στην Κύπρο η Αγία Ελένη ίδρυσε δυο μοναστήρια, στο Σταυροβούνι και στην Τόχνη, στα οποία άφησε μικρά κομμάτια από τον Τίμιο Σταυρό (Γιαλλουρίδης, 1994, σ.62).

Η λατρεία της Αφροδίτης στη Κύπρο

Η Κύπρος είναι γνωστή από την αρχαιότητα ως το «νησί της Αφροδίτης» της θεάς του έρωτα και της ομορφιάς. Ένδειξη της σύνδεσης του χαλκού με τη θεά της γονιμότητας αποτελεί το μικρό άγαλμα της θεάς που πατά σε χάλκινο τάλαντο. Έτσι ο χαλκός, το πιο σημαντικό «γέννημα» της κυπριακής γη, συνδέεται με τη θεά της δημιουργίας και της γονιμότητας. Τόσο η Αφροδίτη όσο και ο χαλκός είχαν ταυτιστεί στην αρχαιότητα με την Κύπρο. Η Αφροδίτη λατρεύτηκε σ' όλη την Κύπρο κι απέκτησε πολλά επίθετα. Ένα από τα πιο διαδεδομένα ήταν το επίθετο Κύπρις, δηλαδή Κύπρια. Άλλα επίθετα της θεάς ήταν Ουρανία-πατέρας της ήταν ο Ουρανός- Γαλγία, Παφία, Μορφώ, Ακραία, Άνασσα κ.α. Συνοδός της Αφροδίτης υπήρξε ο ωραίος Άδωνης, ο γιος του Κινύρα, που αποτελούσε την προσωποποίηση της άνοιξης, μιας εποχής που στην Κύπρο χαρακτηρίζεται από μια πανδαισία χρωμάτων, ήχων και οσμών. Σύμφωνα με την παράδοση, το ναό της Αφροδίτης στην Πάφο έκτισε ο Αγαπήνωρ, ο βασιλιάς των Αρκάδων, που ήταν και ο ιδρυτής της Πάφου, όταν, μετά την άλωση της Τροίας, σώθηκε από μεγάλη τρικυμία. Σύμφωνα όμως με μια άλλη παράδοση ιδρυτής της Παλαιπάφου και του ναού ήταν ο Κινύρας, που συνδύαζε το αξίωμα του βασιλιά μ' εκείνο του αρχιερέα του ναού της Αφροδίτης. Το ίδιο συνέβαινε μάλιστα και στην περίπτωση του ιδρυτή της Σαλαμίνας Τεύκρου ο οποίος κατά την παράδοση πάντοτε, υπήρξε αρχιερέας του ναού του Δία. Το γεγονός ότι ο αρχιερέας του ναού της Παλαιπάφου συνδύαζε και την ιδιότητα του μάντη έδινε σ' αυτόν κύρος και πολιτική δύναμη. Τα αξιώματα αυτά διατήρησαν οι απόγονοι του Κινύρα, οι Κινυράδες, ως την Πτολεμαϊκή εποχή, οπότε ο Πτολεμαίος ο Α' αφαίρεσε από αυτούς το αξίωμα του βασιλιά. Η Παλαιάπαφος υπήρξε κέντρο λατρείας της Αφροδίτης στην Κύπρο και το μοναδικό σ' ολόκληρο τον ελληνικό

χώρο. Φαίνεται πόσο απλό την Κύπρο οι Μυκηναίοι είχαν μεταφέρει τη λατρεία της θεάς της ομορφιάς στο μυκηναϊκό χώρο. Λατρευόταν βέβαια η Αφροδίτη και στην Ανατολή και ίσως η λατρεία της θεάς να διαδόθηκε από τη Φοινική στην Κύπρο. Τούτο μπορεί να υποδηλώνει και η παράδοση σύμφωνα με την οποία ο ίδιος ο Κινύρας είχε ιδρύσει ναό της Αφροδίτης στη Βύβλο της Φοινίκης. Οπωσδήποτε όμως η Αφροδίτη ήταν θεά που λατρεύτηκε απ'άλλες τις κοινωνικές τάξεις της Κύπρου διαμέσου των αιώνων και η σπουδαιότερη θεά του νησιού. Στο Μάριο η Αφροδίτη λατρευόταν ως Αρσινόη και στους Σόλους ως Ίσιδα. Στο Κίτιο η Αφροδίτη –Αστάρτη λατρευόταν και ως προστάτρια των ναυτικών, όπως μαρτυρούν οι πηγές και τ'αναθήματα ναυτικών που σώθηκαν από τρικυμία. Πτος τιμή της Ακραιάς Αφροδίτης είχαν κτιστεί ναοί σε υψώματα κοντά στη θάλασσα, όπως στο ακρωτήριο της Αγίας Νάπας και στην Καρπασία. (Παντελίδου κα., 1990 σ. 173).

Σε ομηρικούς ύμνους αναφέρεται πως η θεά του έρωτα προστάτευε τη Σαλίνα, ενώ ο Βίος του Αγίου Ηρακλειδίου μας πληροφορεί πως η Αφροδίτη λατρευόταν στην Ταμασό κα σ'ένα μικρό συνοικισμό κοντά στην Ταμασό (τα Πέρα). Απ' όλα όμως αυτά τα θρησκευτικά κέντρα λατρείας της "Κύπριδας" το σημαντικότερο υπήρξε η Παλαίπαφος, ακόμη και όταν ιδρύθηκε από το Νικοκλή η Νέα Πάφος γύρω στο 320 π.Χ. . Ο ναός-μαντείο της Αφροδίτης χάρισε στην Παλαίπαφο αμύθητα πλούτη και αίγλη και έγινε "ο ομφαλός της γης", κατά το Βιργίλιο, κυρίως από τον 7^ο ως τον 4^ο αι. π.Χ. Στην Πτολεμαιοκρατία (294-30π.Χ.) πλήθος προσκυνητών από την Ελλάδα, τη Μ.Ασία, την Αίγυπτο, την Ασσυρία και την Περσία συνέρρεαν την άνοιξη στην Πάφο, για να προσφέρουν θυσίες στην Αφροδίτη, να μνηθούν στα μυστήρια και να πάρουν μέρος στις γιορτές- πομπές προς τιμή της θεάς. Η πομπή άρχιζε από τη Νέα Πάφο και κατέληγε στο ναό της Παλαιπάφου, Αυτές τις γιορτές-πομπές περιγράφει ο Στράβων που επισκέφθηκε την Κύπρο τον 1^ο αι.π.Χ Οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον και σεβασμό για το ιερό της θεάς. Ο Αύγουστος ανοικοδόμησε το ναό, όταν καταστράφηκε από σεισμό (15 π.Χ.) όταν επίσης το 69 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Τίτος επισκέφθηκε την Πάφο, ζήτησε τη γνώμη του μαντείου σχετικά ,ε το ταξίδι του στη Συρία και την Παλαιστίνη. Ο ιερέας Σώστρατος πρόβλεψε πως θα είχε ένα ευνοϊκό ταξίδι. Το γεγονός αυτό περιγράφει ο Τάκιτος, όπως και το ναό της Αφροδίτης. Ο ναός είχε στο κεντρικό μέρος ένα κωνικό αντικείμενο που απεικονίζεται στα νομίσματα Ρωμαίων

αυτοκρατόρων, το αντικείμενο αυτό ταυτίζεται με το μαύρο σκληρό κωνικό ογκόλιθο που βρέθηκε στην περιοχή του ναού της Αφροδίτης και πιστεύεται πως αντιπροσώπευε το λατρευτικό άγαλμα της θεάς Αφροδίτης. Σήμερα είναι εκτεθειμένο στο Μουσείο των Κουκλιών. (Παντελίδου κα., 1990 σ.174)

Παρά την εξάλειψη της ειδωλολατρίας, με την επικράτηση του Χριστιανισμού, οι Κύπριοι διατήρησαν τη λατρεία της Αφροδίτης βαθιά ριζωμένη στη συνείδηση τους. Έτσι αποκαλούσαν την Παναγία «Αφροδίτισσα», «Γαλαταριώτισσα», δηλαδή κουροτρόφο, προσωνυμίες που σχετίζονταν με τη λατρεία της Αφροδίτης-θεάς της γονιμότητας. Ακόμη και σήμερα οι νεαρές μητέρες στην Πάφο τοποθετούν κεριά σε μεγάλη πέτρα που βρίσκεται στο χώρο του παλιού ναού της Αφροδίτης, που συνορεύει με το χριστιανικό ναό της Παναγίας (Παντελίδου κα., 1990 σ.175).

Βυζαντινή Εποχή

Το αυτοκέφαλο της Κυπριακής Εκκλησίας

Οι αξιώσεις του Πατριαρχείου Αντιοχείας και η επιχειρηματολογία του

Μετά το 367 οι αυτόνομες Εκκλησίες καταβροχθίζονταν η μια μετά την άλλη και υπάγονταν στα υπό διαμόρφωση Πατριαρχεία. Επειδή η Κύπρος υπαγόταν πολιτικά στον Comes Orientis, η Εκκλησία της Αντιόχειας, που έμελλε να εξελιχθεί στο πανίσχυρο Πατριαρχείο Αντιοχείας, αξίωνε την υπαγωγή της Εκκλησίας της Κύπρου στην εκκλησιαστική διοίκηση της Αντιόχειας. Η άρνηση της κυπριακής Εκκλησίας να δεχτεί τη χειροτονία των επισκόπων της από την Εκκλησία της Αντιόχειας καταγράφηκε καταρχάς σε μια επιστολή του Πατριάρχη Αντιοχείας Αλεξάνδρου Α΄ προς τον Πάπα της Ρώμης Ιννοκέντιο Α΄, όπου ο Αλέξανδρος καταγγέλλει πως αυθαίρετα και παρά τις αποφάσεις των Συνόδων εκλέγουν τους επισκόπους τους (Αργυρού, 2011, σ.21).

Απόφαση της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου (431)

Απόσπασμα από τον 8ο κανόνα της Οικουμενικής Συνόδου Ο Θεοφιλέστατος επίσκοπος Ρηγίνος (Αρχιεπίσκοπος Κύπρου) και οι ευλαβέστατοι επίσκοποι της επαρχίας των Κυπρίων Ζήνων (Κουρίου) και Ευάγριος (Σόλων) κατάγγειλαν [την αξίωση των Αντιοχέων] ως πράγμα καινοφανές για τους εκκλησιαστικούς θεσμούς και τους κανόνες των Αγίων Πατέρων και ότι έθιγε την ελευθερία όλων. Για τον λόγο αυτό και καθώς δεν υπήρχε καμιά αρχαία συνήθεια, ώστε ο επίσκοπος της Αντιόχειας να κάνει τις χειροτονίες στην Κύπρο, σύμφωνα με τις γραπτές δηλώσεις και τις προφορικές μαρτυρίες αυτών που βρίσκονται στην Κύπρο, οι ευλαβέστατοι άνδρες που εκφώνησαν την ομιλία στην αγία σύνοδο, θα διοικούν ανεπηρέαστα και αβίαστα, οι οποίοι ηγούνται των αγίων εκκλησιών της Κύπρου, σύμφωνα με τους κανόνες των Οσίων Πατέρων και την αρχαία συνήθεια να κάνουν οι ίδιοι τις χειροτονίες των ευλαβέστατων επισκόπων (Αργυρού. 2011, σ.21).

Το λείψανο του Αποστόλου Βαρνάβα και η επικύρωση του αυτοκέφαλου της Κυπριακής Εκκλησίας.

Σε μια κρίσιμη για την Κυπριακή Εκκλησία στιγμή, όταν ο Πέτρος ο Κναφεύς, Πατριάρχης Αντιόχειας, προσπάθησε να υπαγάγει τον θρόνο της Κύπρου υπό τη δι-καιοδοσία του, με τη δικαιολογία ότι η νήσος είχε δεχθεί τον Χριστιανισμό από την Αντιόχεια, ο Απόστολος Βαρνάβας παρουσιάστηκε τρεις φορές στον ύπνο του αρχιεπισκόπου Ανθεμίου και του υπέδειξε το μέρος του τάφου του. Ο Ανθέμιος βρήκε έξω από τη Σαλαμίνα, κάτω από μια χαρουπιά, τον τάφο με το λείψανο του Αποστόλου, μαζί με το ιδιόγραφο του Βαρνάβα κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο. Η εύρεση του λειψάνου τοποθετείται περί το 488 μ.Χ. Το Ευαγγέλιο, που βρήκε στον τάφο του Αποστόλου Βαρνάβα ο Ανθέμιος, το μετέφερε στην Κωνσταντινούπολη, αποδεικνύοντας στον αυτοκράτορα Ζήωνα (474-491 μ.Χ.) την αποστολικότητα της Κυπριακής Εκκλησίας. Συνεπώς το επιχείρημα του Πέτρου Κναφέως ότι η ίδρυσή της είχε προέλθει από την Αντιόχεια καταρριπτόταν. Ο Ζήνων επικύρωσε τότε το αυτοκέφαλο, που είχε ήδη αναγνωριστεί στην Εκκλησία της Κύπρου με τον Η΄ κανόνα της Οικουμενικής Συνόδου της Εφέσου, το 431 μ.Χ. (Αργυρού. 2011, σ.22). Σύμφωνα με το Εγκώμιον του Αλεξάνδρου μοναχού, με χορηγία του αυτοκράτορα Ζήωνος ο Ανθέμιος έκτισε

Βασιλική και Μονή κοντά στον τάφο του Αποστόλου. Το δε λείψανο του Αποστόλου Βαρνάβα τοποθετήθηκε σε κτιστό τάφο στη νότια αψίδα του ναού από τον αρχιεπίσκοπο Ανθέμιο. Παλαιά παράδοση αναφέρει ότι λείψανα του Αποστόλου μεταφέρθηκαν στην Κωνσταντινούπολη, όπου τοποθετήθηκαν στον ανακτορικό ναό του Αγίου Στεφάνου. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι οι μοναχοί δεν πρέπει να είχαν κρατήσει ολόκληρο το λείψανο στη Μονή, αλλά τεμάχια ανακομίσθηκαν στην Κωνσταντινούπολη το 488 και αργότερα επί Λέοντος Στ΄ του Σοφού (886-912) στις αρχές του 10ου αιώνας, όταν κτίσθηκε με αυτοκρατορική χορηγία το καθολικό στη σημερινή του μορφή. (Αργυρού. 2011, σ.23)

Τα αυτοκρατορικά προνόμια της Εκκλησίας της Κύπρου

Παρά την απόφαση για αποδοχή της αυτοδιοίκησης της Εκκλησίας της Κύπρου από την Σύνοδο της Εφέσου, το Πατριαρχείο Αντιοχείας δεν είχε παραιτηθεί από τις αξιώσεις του. Πενήντα περίπου χρόνια μετά, στα 478, ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Ανθέμιος κατέφυγε στον αυτοκράτορα Ζήνωνα (474-491), ζητώντας την υποστήριξή του. Ο Ζήνων όχι μόνο επικύρωσε το αυτοκέφαλο σε τοπική Σύνοδο που συνεκάλεσε στην Κωνσταντινούπολη, αλλά σύμφωνα με την παράδοση, φρόντισε να το εξάρει, δίδοντας στον Ανθέμιο και τους διαδόχους του τρία αυτοκρατορικά προνόμια: να φορεί πορφυρό μανδύα στις ιεροτελεστίες, να κρατεί αυτοκρατορικό σκήπτρο αντί ποιμαντορική ράβδο και να υπογράφει με κιννάβαρι, δηλαδή με ερυθρό μελάνι. Οι Βυζαντινές πηγές μαρτυρούν ότι, μη γνωρίζοντας ο Ανθέμιος πώς να αντιμετωπίσει τις αξιώσεις του Πατριαρχείου Αντιοχείας, είδε στον ύπνο του τον Απόστολο Βαρνάβα, ο οποίος του υπέδειξε το μέρος όπου θα έβρισκε το λείψανό του. Πράγματι το λείψανο του Αποστόλου Βαρνάβα βρέθηκε κάτω από μια χαρουπιά, με τοποθετημένο στο στήθος του το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον, χειρόγραφο του ίδιου του Βαρνάβα. Ενώ όμως μαρτυρούνται όλα αυτά, σχεδόν καμιά βυζαντινή πηγή δεν αναφέρει τίποτε για τα αυτοκρατορικά προνόμια (Αργυρού. 2011, σ.25).

Ο τάφος του αποστόλου Βαρνάβα

Ο τάφος του αποστόλου Βαρνάβα βρίσκεται ανατολικά της μονής σε απόσταση 100 περίπου μέτρων, μέσα στη αρχαία νεκρόπολη της Σαλαμίνας, σε χώρο που αφθονούν οι

χαρουπιές. Πρόκειται για λαξευτό τάφο της ρωμαϊκής περιόδου, που αποτελείται από θάλαμο σχήματος ακανόνιστου ορθογώνιου, στις μακρές πλευρές του οποίου υπάρχουν δύο αρκοσόλια, στα οποία διασώζονταν σπαράγματα τοιχογραφιών. Η προσπέλαση στον τάφο γίνεται με λαξευτή κλίμακα-δρόμο από τη νότια πλευρά. Το απόκρυφο έργο «Περίοδοι και μαρτυριών του αγίου Βαρνάβα» του 5ου αιώνα, που αποδίδεται στον ανειπτό του Βαρνάβα Ιωάννη-Μάρκο, περιγράφει το μαρτύριο του Αποστόλου και τον χώρο ταφής του. Ο μοναχός Αλέξανδρος στο εγκώμιό του αναφέρει ότι οι Ιουδαίοι από τη Συρία, αφού βασάνισαν πολύ τον Βαρνάβα, τον δολοφόνησαν. Σύμφωνα με την παράδοση, την οποία αναφέρει και ο μοναχός Αλέξανδρος στον τόπο που ήταν θαμμένος ο απόστολος Βαρνάβας χωρίς να το γνωρίζουν οι άνθρωποι που πήγαιναν εκεί ενεργούσαν θεϊκές δυνάμεις. Συνεχίζοντας ο Αλέξανδρος αναφέρει ότι, ο απόστολος Βαρνάβας παρουσιάστηκε τρεις φορές στον ύπνο του Αρχιεπισκόπου Ανθεμίου, που έζησε την εποχή του αυτοκράτορα Ζήνωνος (474-491) Ο τάφος του αποστόλου διακοσμήθηκε με τοιχογραφίες, τα υπολείμματα των οποίων δεν βοηθούν στη χρονολόγησή τους. Στο αρκοσόλιο, που βρίσκεται στα δεξιά του θαλάμου, ορύχθηκε πηγάδι από το οποίο οι προσκυνητές αντλούσαν αγίασμα. Το πηγάδι βρίσκεται σήμερα εξωτερικά στην βόρεια πλευρά του ταφικού παρεκκλησίου. Το λείψανο του αποστόλου Βαρνάβα μεταφέρθηκε από τον αρχιεπίσκοπο Ανθέμιο και τοποθετήθηκε σε τάφο στην αγίδα του νότιου κλίτους της βασιλικής, που έκτισε για τον σκοπό αυτό. Η πλάκα με την οπή που διασώθηκε ήταν επενδυμένη «αργυρίω ικανώ» και πιθανώς ήταν στολισμένη με κιβώριο. Το ευαγγέλιο του Ματθαίου, που ο Ανθέμιος βρήκε στο στήθος του λειψάνου του αποστόλου, το δώρισε στον αυτοκράτορα Ζήωνα, ο οποίος το τοποθέτησε σε πα-ρεκκλήσι των ανακτόρων. Σύμφωνα με τον μοναχό Αλέξανδρο, το ευαγγέλιο αυτό χρησιμοποιείτο κατά τη λειτουργία της Μ. Πέμπτης. Αργότερα πάνω από τον υπόγειο τάφο του αποστόλου Βαρνάβα κτίστηκε μικρός ναΐσκος. Όταν ο Μπάρσκυ επισκέφθηκε τη μονή το 1735 ζωγράφισε το ταπεινό, τότε, κτίσμα που φαίνεται στο σχέδιό του. Πρόκειται για λιθόκτιστο ναό με δίρρικτη στέγη, που φέρει σταυρό στην μια άκρη. Προσαρτημένος στη μια πλευρά του ναού εικονίζεται πυργοειδής κατασκευή με θύρα (Αργυρού. 2011, σ.28). Στη θέση που τάφηκε ο απόστολος Βαρνάβας είναι κτισμένο σήμερα (μεταγενέστερο) πεζούλι πάνω στο οποίο τοποθετήθηκε το 1965, σύμφωνα με πληροφορία του Καθηγούμενου της μονής Αρχιμανδρίτη Γαβριήλ, κάλυμμα

μαρμάρινης σαρκοφάγου, που βρισκόταν στο δεύτερο ταφικό θάλαμο, βόρεια του τάφου του αποστόλου Βαρνάβα. Δεν υπάρχουν πληροφορίες, αν το κάλυμμα ανήκε στη σαρκοφάγο του αποστόλου Βαρνάβα (Αργυρού. 2011, σ.29).

Μνημειακή ζωγραφική Επιτοίγια ψηφιδωτά

Η συνοδευτική επιγραφή της Παναγίας στο ψηφιδωτό της Αγγελόκτιστης επιγράφεται ως «Η ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΑ», κάτι που προκαλεί πολλά ερωτηματικά γύρω από το θεολογικό του νόημα, αφού η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος στην Έφεσο το 431 μ.Χ., αντικρούοντας τις αιρετικές απόψεις του Νεστορίου, απέδωσε στην Παναγία το επίθετο Θεοτόκος. Η θεολογική ερμηνεία της επιγραφής έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις μεταξύ των ερευνητών, αφού την εποχή αυτή ο τίτλος Αγία Μαρία απαντάται κυρίως στις μονοφυσιτικές επαρχίες της Ανατολής. Σημειωτέον ότι κατά τον 6ο αι. μαρτυρείται από τις πηγές η παρουσία ισχυρών μονοφυσιτικών ομάδων και στην Κύπρο (Αργυρού. 2011, σ.54).

Επιδρομές των Αράβων στην Κύπρο

Όταν οι Άραβες εδραίωσαν τη θέση τους στη Συρία και τη Μεσοποταμία στράφηκαν προς την Αρμενία και τη Μικρά Ασία. Η προσωπικότητα που κυριάρχησε την εποχή αυτή ήταν ο στρατηγός των Αράβων Μωαβίας, ο οποίος ήταν ο πρώτος ηγέτης των Αράβων συνειδητοποίησε την ανάγκη δημιουργίας στόλου. Στα 649 ο Μωαβίας πήρε το βάπτισμα του πυρός εκστρατεύοντας με το στόλο του εναντίον της Κύπρου. Εν συνεχεία, επιχείρησε και πιο μακρινές διαδρομές προς τα νησιά του Αιγαίου, τα οποία λεηλάτησε και στα οποία προκάλεσε τρομερές καταστροφές (Αργυρού. 2011, σ.67).

Ο Αραβικός στόλος ξεκινάει από την Κύπρο, για να συγκρουστεί με το Βυζαντινό (790)

Ένας στόλος των Αράβων έπλευσε προς την Κύπρο. Όταν αυτοί υποχώρησαν (οι Άραβες), αμέσως ο βασιλιάς (Νικηφόρος Φωκάς) τα έκτισε και τα οχύρωσε (τα κάστρα). Όταν ο Ααρών (χαλίφης Άρουν αλ Ρασίντ) έμαθε για αυτά κυριεύσε τη Θήβα και στέλλοντας στόλο στην Κύπρο και τις εκκλησίες κατέστρεψε και τους Κυπρίους

μετέφερε αιχμάλωτους, και προκαλώντας μεγάλες καταστροφές παραβίασε την ειρήνη (Αργυρού. 2011, σ.71).

Τα λείψανα του Αγίου Λαζάρου μεταφέρονται από τη Λάρνακα στην Κωνσταντινούπολη (901-902)

Ο Λέων Στ΄ έκτισε εκκλησία αφιερωμένη στον άγιο Λάζαρο στο μέρος που λεγόταν Τόποι και τοποθέτησε το σώμα του αγίου Λαζάρου μετά την ανακομιδή του από την Κύπρο και το σώμα της Μαρίας της Μαγδαληνής μετά την ανακομιδή της από την Έφεσο και τέλε-σε τα εγκαίνια της εκκλησίας (Αργυρού. 2011, σ.87).

Η Κύπρος την εποχή της Α΄ Σταυροφορίας (1096-1099)

Από τα τέλη του 11ου αιώνα το πολιτικό σκηνικό της Ανατολικής Μεσογείου αλλάζει ουσιαστικά. Μεσολαμβάνουν τα γεγονότα της Α΄ Σταυροφορίας (1096-1099) που κατέληξαν το 1099 στην ίδρυση στα παράλια της Παλαιστίνης και της Συρίας του φραγκικού Βασιλείου της Ιερουσαλήμ, καθώς και μικρότερων ηγεμονιών, που είχαν μια χαλαρή εξάρτηση μεταξύ τους σύμφωνα με το δυτικό φεουδαρχικό σύστημα διοίκησης. Η παρουσία των Δυτικών στα παράλια της Συρίας και της Παλαιστίνης έφερε και πάλι την Κύπρο στο προσκήνιο των ενδιαφερόντων του Βυζαντινού Κράτους, αλλά παράλληλα την επιβάρυνε με νέες υποχρεώσεις (Αργυρού. 2011, σ.102). Από τα εντελώς τελευταία χρόνια του 11ου αιώνα λοιπόν και για ολόκληρο τον επόμενο αιώνα η Κύπρος γίνεται βασικός σταθμός στις σχέσεις του Βυζαντινού Κράτους με τους Φράγκους της Παλαιστίνης (Αργυρού. 2011, σ.103).

Βυζαντινή Εποχή (Μνημειακή Τέχνη – Τοιχογραφίες)

Μεγάλη άνθηση θα γνωρίσει η βυζαντινή ζωγραφική στην Κύπρο από το τέλος του 11ου αιώνα και η εξέλιξη αυτή θα διαρκέσει ολόκληρη την εποχή των Κομνηνών και των Αγγέλων. Τα κυπριακά μνημεία της περιόδου αυτής μας βοηθούν να σχηματίσουμε ακριβής εικόνα της εξέλιξης της ζωγραφικής του 12ου αιώνα, γιατί σε καμία άλλη περιοχή δεν σώζονται τόσα έργα και φορητές εικόνες που καλύπτουν ολόκληρη την κομνηνεια περίοδο. Η Κύπρος έχει αυτή την εποχή στενούς δεσμούς με την πρωτεύουσα

και αρκετά μνημεία της συνδέονται άμεσα με προσωπικότητες που ήλθαν από την Κωνσταντινούπολη, μας επιτρέπουν τα ζωγραφικά κυπριακά σύνολα να σκιαγραφήσουμε τις τεχνοτροπικές και εικονογραφικές αναζητήσεις της εποχής στην ίδια την πρωτεύουσα, από την οποία απουσιάζουν ζωγραφικά σύνολα. Η άνθηση της τέχνης στο νησί αυτή την εποχή οφείλεται στο γεγονός ότι ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α΄ Κομνηνός (1081-1118), όπως παλαιότερα ο αυτοκράτορας Ηράκλειος (610-641), μετά την ήττα του βυζαντινού αυτοκράτορα Ρωμανού του Διογένη στο Μαντζικέρτ (1071) και την επικράτηση στη Μικρά Ασία των Σελτζούκων, κατέστησε την Κύπρο τη σημαντικότερη στρατιωτική βάση στη ΝΑ Μεσόγειο (Αργυρού. 2011, σ.145).

Τέχνη

Η Βυζαντινή τέχνη είναι κυρίως εκκλησιαστική τέχνη που γεννήθηκε μετά την αναγνώριση του Χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας από το Μ. Κωνσταντίνο και τη μεταφορά της πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας στην Κωνσταντινούπολη, την καρδιά του ελληνικού κόσμου 330μ.Χ. προηγουμένως η εκκλησιαστική τέχνη ακολουθούσε τα ελληνιστικά πρότυπα. Από το τέλος της Ελληνιστικής εποχής και στη Ρωμαϊκή οι άνθρωποι είχαν αρχίσει ν'αναζητούν τη λύτρωση σ' ένα μεταφυσικό κόσμο. Έτσι συντελέστηκε μια αλλαγή κοσμοθεωρίας, δηλαδή της στάσης των ανθρώπων απέναντι στον κόσμο, που έφερε κοντά την εθνική τέχνη ειδωλολατρική με τη χριστιανική, όχι μόνο ως προς την τεχνοτροπία αλλά και ως προς το περιεχόμενο. Ο Χριστός αντικατέστησε τον Απόλλωνα και τον Ορφέα της ελληνικής μυθολογίας, η Παναγία την Αφροδίτη κτλ. Η χριστιανική τέχνη υιοθέτησε στοιχεία κλασικής τέχνης που βασίζονταν στη ελληνορωμαϊκή παράδοση, όπως τον ιδεαλισμό, τη χάρη, την ομορφιά. Δέχτηκε όμως και ανατολικά συριακά στοιχεία, όπως την αυστηρότητα, τη μετωπικότητα και την ιερατική επιβλητικότητα η θεότητα επιβαλλόταν με το μέγεθος και προκαλούσε στους πιστούς το φόβο και όχι την αγάπη. η συγχώνευση των δυτικών στοιχείων με τα ανατολικά δημιούργησε την πραγματική βυζαντινή τέχνη, την εποχή του Ιουστινιανού, μετά από ένα μεταβατικό στάδιο μέσα στον 5^ο αιώνα. Τότε, όσα θρησκευτικά πρότυπα χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν, μετασχηματίστηκαν σε σύμβολα του Χριστού, της Παναγίας και των Αγίων. Είναι τότε

που ο Χριστός πήρε τη μορφή ενός σεβαστού προσώπου με μακριά μαλλιά και γένια. Τη βυζαντινή τέχνη χαρακτηρίζει γενικά η εσωτερικότητα, ο συμβολισμός και η υπερβατικότητα, δηλ. Το ξεπέραςμα του αισθητού κόσμου και η ανύψωση προς το Απόλυτο, το θείο (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.14).

Τέχνη - Η παλαιοχριστιανική – Πρωτοβυζαντινή περίοδος

Τα σημαντικότερα δείγματα της αρχιτεκτονικής την περίοδο αυτή είναι οι παλαιοχριστιανικές βασιλικές. Αυτές ήταν ξυλόστεγες και διακοσμημένες, οι πρώτες τουλάχιστο, με ψηφιδωτά δάπεδα. Οι σπουδαιότερες ήταν : Του Αγ. Επιφανίου στην Κωνσταντία (αρχικά επτάκλιτη) που άρχισε να κτίζεται, ενώ ακόμη ζούσε ο Άγιος, μετατράπηκε όμως αργότερα σε πεντάκλιτη με βαπτιστήριο τον 6^ο αι. (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ. 16) Οι πεντάκλιτες βασιλικές της Λάμπουσας και της Αγ. Κυριακής στην Κάτω Πάφο (αρχικά επτάκλιτης) και πολλές τρίκλιτες βασιλικές, όπως της Αγ. Τριάδας Γιαλούσας, του Απ. Βαρνάβα, της Παναγίας της Κανακαριάς, του Αγ. Φύλιωνα στην Καρπασία , του Αγ. Σπυρίδωνα στην Τριμιθούνα (τρεμετουσιά), του Αγ. Ηρακλειδίου στην Ταμασό (Πολιτικό), της «Καμπανόπετρας» στη Σαλαμίνα , των Σόλων(αρχικά πεντάκλιτης) του Κουρίου , του Αγ. Γεωργίου στην Πέγεια κ.α. (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.17).

Ταφικά έθιμα- Λατρεία

Χαρακτηριστικά μνημεία της Παλαιοχριστιανικής περιόδου είναι οι χριστιανικοί τάφοι-κοιμητήρια. Οι χριστιανικοί τάφοι των τεσσάρων πρώτων αιώνων του Χριστιανισμού ήταν, κυρίως λαξευτοί, όμοιοι με τους ειδωλολατρικούς της εποχής από τους οποίους διέφεραν μόνο ως προς τη διακόσμηση με χριστιανικά σύμβολα. Αποτελούνταν συνήθως από ένα δρόμο που οδηγούσε στη θύρα του θαλάμου. Στις τρεις πλευρές του θαλάμου ανοίγονταν αρκοσόλια η ορθογώνια ορύγματα όπου τοποθετούνταν οι σαρκοφάγοι με τα λείψανα των νεκρών . μέσα στους τάφους τοποθετούσαν κτερίσματα (αγγεία γυάλινα, μυροδοχεία, λυχνάρια) με το σύμβολο του σταυρού. Οι νεκροί και συνήθως οι γυναίκες θάβονταν με τα κοσμήματα τους και νομίσματα. Η θύρα του τάφου φρασσόταν με ογκόλιθο ή αι ορθογώνια πλάκα. Λαξευτοί τάφοι ανακαλύφθηκαν στον Αγ. Γεώργιο Πέγειας, στην Κερύνεια και στον Πολιτικό. Ο

τάφος του Απ. Βαρνάβα στη Σαλαμίνα και του Αγ. Ηρακλειδίου στο Πολιτικό ανήκουν στον τύπο των τάφων που έχει περιγραφεί. Πολλοί ειδωλολατρικοί τάφοι χρησιμοποιήθηκαν ως χριστιανικοί τάφοι ή και ως ναοί. Τέτοιοι είναι οι μεγαλοπρεπείς «Τάφοι των Βασιλέων» κοντά στην Πάφο και η κατακόμβη της Αγ. Σολομωνής που έγινε αργότερα ναός και διακοσμήθηκε με τοιχογραφίες. Πολύ σημαντικό είναι το χριστιανικό κοιμητήριο της Χρυσοκάβας, κοντά στην Κερύνεια. Κατανοούμε λοιπόν ότι, στα πρώτα χριστιανικά χρόνια εξακολούθησαν σε μερικές περιπτώσεις να χρησιμοποιούνται για την ταφή των νεκρών και τη λατρεία οι ίδιοι χώροι που ήταν σε χρήση και στη Ρωμαϊκή εποχή (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ. 18).

Κατά τη βασιλεία του Ιουστινιανού η Κύπρος ανακηρύχθηκε, ως γνωστό, ξεχωριστή επαρχία. Το γεγονός αυτό καθώς και η εκκλησιαστική ανεξαρτησία που απολάμβανε από το 488 αντανάκλα στην τέχνη της εποχής που ακολουθεί τις τάσεις της μητρόπολης Κωνσταντινούπολης. Ήδη στην Αγία Σοφία είχε εφαρμοστεί η νέα τέχνη της διακόσμησης των τοίχων με πορτρέτα του Χριστού της Παναγίας και των Αποστόλων, σκηνές της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης κ.α. Ο Ιουστινιανός θέλησε να παριστάνεται το επίγειο μεγαλείο επιδεικτικότερα, για να τονιστεί η μεγαλοπρέπεια της επουράνιας ζωής, μια και η εκκλησία ήταν η εξομοίωση του γήινου με τον επουράνιο κόσμο και ο τρούλος (το ημισφαίριο που αποτελούσε τη στέγη του οικοδομήματος) συμβόλιζε τον ουρανό. Στην Κύπρο τα ωραιότερα δείγματα μωσαϊκών διακοσμήσεων (ζώνες με ζώα και φυτικό διάκοσμο καθώς και γεωμετρικά σχήματα) στα δάπεδα διασώζει μια από τις τρεις βασιλικές του Αγ. Γεωργίου Πέγειας, όπως και εκείνες του Αγ. Φίλιωνα στην Καρπασία και της Καμπανόπετρας στην Κωνσταντία δίνουν μια γεύση της μητροπολιτικής τέχνης με το διάκοσμο τους από μάρμαρα της Προπονήσου.(Μαρμαρά). Τρία μωσαϊκά που σώζονται στις ασπίδες τριών πρωτοχριστιανικών βασιλικών δίνουν μια εικόνα της μεγαλοπρέπειας και της ανυπέβλητης ομορφιάς των μωσαϊκών που κοσμούσαν τις βασιλικές που καταστράφηκαν στις αραβικές επιδρομές. Τα μωσαϊκά αυτά στολίζουν τη βασιλική της Παναγίας της Αγγελόκτιστης στο Κίτι και κοσμούσαν μέχρι πρόσφατα τις τουρκοκρατούμενες βασιλικές της Κυράς στα Λιβάδια(Αμμοχώστου) και της Παναγίας της Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.19). Τα ψηφιδωτά αυτά του 6ου αι. είναι μοναδικά, τόσο για την ποιότητα και

την τεχνοτροπία τους, που είναι η ίδια με εκείνη της Κωνσταντινούπολης, ως και για τη σπανιότητα τους, επειδή σ'ολόκληρη τη Βυζαντινή αυτοκρατορία ελάχιστα δείγματα σώζονται που χρονολογούνται στην Πρωτοβυζαντινή περίοδο εξαιτίας της καταστροφής κάθε ανθρωπόμορφης παράστασης κατά την Εικονομαχία. Και τα τρία ψηφιδωτά κοσμούσαν τις αψίδες των παλαιοχριστιανικών πρωτοβυζαντινών βασιλικών που καταστράφηκαν από τις αραβικές επιδρομές, σώθηκαν όμως γιατί ενσωματώθηκαν σε μεταγενέστερες εκκλησίες. Ο λόγος της διάσωσης τους κατά την περίοδο της Εικονομαχίας είναι το ιδιαίτερο καθεστώς ουδετερότητας για το νησί, που είχε επιτευχθεί ανάμεσα στους Βυζαντινούς και τους Άραβες, τις δυο Υπερδυνάμεις της εποχής. Αυτό το καθεστώς άφησε ανεπηρέαστο το νησί από τα εικονοκλασικά διατάγματα των αυτοκρατόρων και τους έδωσε την ευκαιρία να γίνει κέντρο εικονοφίλων. Το αρχαιότερο από τα τρία ψηφιδωτά βρισκόταν στην αψίδα της εκκλησίας της Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη της Καρπασίας, στη βορειοανατολική ακτή του νησιού. Την κεντρική σύνθεση αποτελούσε η ένθρονη Παναγία με τους Αρχαγγέλους Γαβριήλ και Μιχαήλ ως δορυφόρους (ακολουθούς) σ'ένα χρυσό πλαίσιο. Σύμφωνα με τους Μυλωνόπουλο, Μοίρα και Κικίλια : «Εμφανίζει τον Χριστό στην αγκαλιά της Παναγίας που κάθεται σε θρόνο, που περιβάλλεται από τους Αρχαγγέλους, τον Μιχαήλ και τον Γαβριήλ. Η εκκλησία περιείχε επίσης 13 μενταγιόν που απεικονίζουν τον Ιησού και τους 12 Αποστόλους. Το 1979, το ψηφιδωτό αφαιρέθηκε, κόπηκε σε κομμάτι και όλα τα ιερά λείψανα πωλήθηκαν. Η υπόθεση αποκαλύφθηκε όταν ένας Τούρκος έμπορος τέχνης πούλησε τα ψηφιδωτά τμήματα στον Peggy Goldberg, έναν Αμερικανό έμπορο τέχνης, ο οποίος προσπάθησε να τα πουλήσει στο Μουσείο Getty για \$20 εκατομμύρια. Η Εκκλησία και η Κυπριακή Δημοκρατία κατέθεσαν αγωγή εναντίον του αγοραστή, απαιτώντας την επιστροφή του πολύτιμου μωσαϊκού. Η υπόθεση κρίθηκε στην Indiana, ΗΠΑ, στις 3 Αυγούστου 1989 και η απόφαση επιβεβαιώθηκε από το Ομοσπονδιακό Εφετείο Πόλεμος και Πολιτιστική Κληρονομιά: Η περίπτωση των θρησκευτικών μνημείων 161 28 Οκτωβρίου 1990» (Mylonopoulos, Moira & Kikilia, 2017). Η Παναγία απεικονίζεται κατενώπιον (σε μετωπική στάση) κρατώντας το Χριστό στα γόνατα της, κατά τον κυπριακό τύπο. Ο Χριστός έχει βλέμμα ενηλίκου κι έχει αποδοθεί κατά τον ανατολικό τύπο. Η βρεφοκρατούσα Παναγία περιβάλλεται από μαντόρλα (ελλειψοειδή φωτοστέφανο που δηλώνει την υπερφυσική δύναμη του προσώπου που περιβάλλει).

Αυτή τονίζει το αξίωμα της Θεοτόκου ως Καθέδρας του θεού Λόγου, δηλ. Του Χριστού. Μία διακοσμητική ζώνη με άνθη χωρίζει την Παναγία από τους Αποστόλους που βρίσκονται σε στηθάρια, όπως συμβαίνει στα λουτρά του Γυμνασίου της Σαλαμίνας (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.20).Οι πτυχώσεις είναι απλές και οι ψηφίδες μεγάλες , όπως στα μωσαϊκά της Ραβέννας η όλη σύνθεση δείχνει γνώση των θεολογικών συζητήσεων της εποχής , γεγονός που φανερώνει πως έγινε κάτω από την επίδραση της τέχνης της Κωνσταντινούπολης (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.21).

Εκκλησία –Μοναχικός βίος

Η εκκλησία της Κύπρου, όπως έχει λεχθεί, οργανώθηκε από τον 4^ο αι μ.Χ και διασφάλισε το αυτοκέφαλο της με αποφάσεις οικουμενικών συνόδων. Ακόμη και την περίοδο των Αραβικών Επιδρομών εξακολούθησε να λαμβάνει ενεργό μέρος σε οικουμενικές συνόδους. Τότε μάλιστα η Εκκλησία της Κύπρου αναδείχτηκε σε πραγματικό θεματοφύλακα της Ορθοδοξίας. Συνέλαβε δηλαδή αποτελεσματικά στην καταδίκη του μονοθελητισμού τον 7^ο αι. μ.Χ. και υποστήριξε με ζήλο τη λατρεία των εικόνων στην περίοδο της Εικονομαχίας (726-843μ.Χ.). αναφέρεται μάλιστα ότι ο Κύπριος Πατριάρχης Κων/πόλεως ο Παύλος συμβούλευσε την αυτοκράτειρα Ειρήνη την Αθηναία να συγκαλέσει τη σύνοδο της Νίκαιας, για να καταδικάσει την Εικονομαχία (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.38). Η εκκλησία της Κύπρου θεωρούσε το νησί ως αναπόσπαστο τμήμα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και πίστευε επιπλέον ότι η βυζαντινή εξουσία ήταν «θεοστήρικτος». Αυτές οι πεποιθήσεις οφείλονταν στο γεγονός πως οι Κύπριοι είχαν την ίδια θρησκεία με τους Βυζαντινούς. Εκκλησία και λαός είχαν την αντίληψη πως, αν αρνιούνταν τη βυζαντινή εξουσία, θα απαρνιούνταν και τη θρησκεία τους. Εξαίρεση αποτέλεσε μόνο η περίοδος της Εικονομαχίας. Τότε η Εκκλησία της Κύπρου έπαψε να θεωρεί τη βυζαντινή εξουσία θεοστήρικτη και πήρε μέρος στις εικονομαχίες συνόδους. Όταν γύρω στο 9ομ.Χ. ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Λέων Σοφός πήρε το λείψανο του Αγίου Λαζάρου από τη Λάρνακα στην Κωνσταντινούπολη, ούτε η Εκκλησία ούτε ο λαός της Κύπρου αντέδρασαν. Μερικοί

ιστορικοί θεωρούν το γεγονός αυτό καθώς και το κτίσιμο της εκκλησίας του Αγίου Λαζάρου από το Λέοντα Στ' ως απόδειξη άσκηση κάποιας βυζαντινής εξουσίας στο νησί. Την περίοδο των Αραβικών Επιδρομών η Εκκλησία της Κύπρου ενισχύθηκε σε μεγάλο βαθμό. Η διοικητική πείρα που είχε αποκτήσει ο κλήρος από τον 4^ο αι. τον βοήθησε να φέρει σε πέρας το δύσκολο έργο του. Αγωνίστηκε ακόμη να μειώσει τα δεινά των αραβικών επιδρομών στους Κύπριους και τους συμπαρασταθήκαμε με όλες τις δυνάμεις της. Ενδεικτική είναι η δράση του Αγ.Δημητρίου (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.40).

Εκκλησιαστική αρχιτεκτονική

Όσον αφορά την εκκλησιαστική αρχιτεκτονική παρουσιάστηκε ένας νέος αρχιτεκτονικός τύπος, εκείνος της καμαροσκεπαστής βασιλικής χωρίς νάρθηκα, της οποίας τα κλίτη χωρίζονται με τόξα στηριγμένα σε πεσσούς. Ο τύπος της καμαροσκεπαστής βασιλικής διακρίνεται σε ερειπωμένες βασιλικές του Ριζοκάρπασου. Τον 9^ο με 10^ο κτίστηκαν στο νησί πολλοί τρούλοι ναοί που αποτελούν ιδιαίτερο τύπο ναών και δεν έχουν σχέση με την αρχιτεκτονική της προηγούμενης περιόδου. Κτίστηκαν ναοί με τρεις τρούλους στο μέσο κλίτος, στον τύπο αυτό ανήκουν ο ιερός ναός του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα και του Αποστόλου Βαρνάβα στη Σαλαμίνα, που κτίστηκε στα ερείπια της βασιλικής του Ανθεμίου. Ένας άλλος ιδιαίτερος τύπος ναού είναι και ο πεντάτρουλος ναός που αποτελεί μεταβατικό τύπο από την παλαιότερη εκκλησιαστική αρχιτεκτονική στη νέα. Ο πεντάτρουλος δηλαδή ναός είναι καμαροσκεπαστή βασιλική με τρεις τρούλους στο μέσο κλίτος και δυο μικρότερους στο βόρειο και νότιο κλίτος . έτσι , ενώ εσωτερικά επικρατεί η μορφή της βασιλικής, εξωτερικά ο ναός φαίνεται σταυρόσχημος. Ο πεντάτρουλος ναός είναι πιθανό να δημιουργήθηκε στην Κύπρο και αποτελεί εξέλιξη της ιουστινιάνειας βασιλικής με τρεις τρούλους (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ. 42). Τέτοιοι ναοί είναι της Αγίας Παρασκευής στη Γεροσκήπου 9^{ος} αι. μΧ. Και των Αγ.Ιλαρίωνα και Βαρνάβα στην Περιστερώνα, που είναι όμως μεταγενέστερος (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.43).

Εικόνες

Τα δείγματα των εικόνων που σώθηκαν στην Κύπρο είναι εξαιρετικής τέχνης. Οι εικόνες αντικατοπτρίζουν τη θρησκευτικότητα του κυπριακού λαού, την προσήλωση των ζωγράφων στην βυζαντινή παράδοση καθώς και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του Κυπριακού λαού κατά τις ιστορικές περιπέτειες του. Η εικόνα δεν είναι μόνο έργο τέχνης, στο οποίο ο ζωγράφος εκφράζει το ταλέντο του αλλά αποτελεί το μέσο που δίνει τη δυνατότητα στους πιστούς να προσεγγίσουν τον Χριστό, την Παναγία ή τους Αγίους, αφού «η προσκύμησις επί το πρωτότυπον διαβαίνει», σύμφωνα με τη Ζ΄ Οικουμενικής Σύνοδο. Οι ζωγράφοι προσπαθούν να αποδώσουν τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά των ιερών μορφών, όπως είχε διασώσει η παράδοση. Ταυτόχρονα όμως έπρεπε να δηλωθεί και η υπερβατική πραγματικότητα. Γενικά οι εικόνες απευθύνονται στο πνεύμα, γι' αυτό και δεν εφαρμόζεται η προοπτική ή ανατομία από τους ζωγράφους. Η τέχνη των εικόνων προήλθε από τις προσωπογραφίες των τάφων του Φαγιούμ στην Αίγυπτο της Ελληνορωμαϊκής εποχής. Συνηθισμένη ήταν η εγκυστετική τεχνική, στην οποία ανακάτευαν τα χρώματα σε λιωμένο κερί και τα τοποθετούσαν με βραστή ράβδο. Μέσα στον 12^ο αιώνα ακμάζει σε μεγάλο βαθμό η ζωγραφική γενικά και ειδικότερα εκείνη των εικόνων. Οι λόγοι είναι πολλοί: Πρώτα η ίδρυση μοναστηριών, η πολιτική σταθερότητα που συμβάδιζε με την οικονομική ανάπτυξη και η παρουσία αξιόλογων Αρχιεπισκόπων και διοικητών στο νησί. Αυτοί έφεραν ζωγράφους από την Κωνσταντινούπολη, για να διακοσμήσουν τις εκκλησίες με τοιχογραφίες και εικόνες. Πολύ σημαντικές είναι οι εικόνες του Προδρόμου από την εκκλησία της Παναγίας της Ασίνου και ο Χριστός και η Παναγία από την εκκλησία της Παναγίας του Αρακά (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1991, σ.72).

Εκκλησία – Πνευματική ζωή- Πίστη

Στην κυρίως Βυζαντινή περίοδο η Εκκλησία της Κύπρου εξακολούθησε να αυτοδιοικείται. Μετά το σχίσμα των Εκκλησιών 1054 ανάμεσα στην Ορθόδοξη και την Καθολική, η Εκκλησία της Κύπρου συντάχτηκε με την Ορθόδοξη. Όσον αφορά στη σειρά των πρωτείων, η Εκκλησία της Κύπρου πήρε την πρώτη θέση ανάμεσα στις άλλες

Εκκλησίες, μετά τα Πατριαρχεία Κων/πόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων. Ίσως μία από τις σημαντικότερες πνευματικές μορφές της Κύπρου κατά την κυρίως Βυζαντινή περίοδο υπήρξε ο Νεόφυτος ο Έγκλειστος (1134-1219). Στους Κύπριους είναι γνωστός ως θαυματουργός άγιος που λάξεψε μιαν σπηλιά στην περιοχή της Πάφου, για ν' ασκητέψει. Είναι ακόμη λόγιος και συγγραφέας δεκαέξι θεολογικών κειμένων . Παρόλο που έζησε το τελευταίο τρίτο της ζωής του στη φραγκοκρατούμενη Κύπρο, το έργο του εντάσσεται περισσότερο μέσα στη βυζαντινή θεολογική παράδοση και είναι γραμμένο στη γλώσσα της Εκκλησίας. Έχει όμως και μια άλλη επιστημονική ιδιότητα , εκείνη του ιστορικού, οι ιστορικές πληροφορίες και οι κρίσεις που μας δίνει έχουν πολύ μεγάλη σημασία, γιατί αφορούν μια κρίσιμη περίοδο της ιστορίας της Κύπρου, εκείνη του τέλους των βυζαντινών χρόνων και των αρχών της Φραγκοκρατίας (Παντελίδου και Χατζηκωστή, 1990, σ.76).

Φραγκοκρατία

Ιστορικά- Πολιτιστικά στοιχεία

Η περίοδος της Φραγκοκρατίας ήταν μια περίοδος δυσβάστακτη, χρόνια εκμετάλλευσης και καταπίεσης του κυπριακού λαού, ο οποίος διεξήγαγε έναν μακρύ αγώνα για φυσική, εθνική, θρησκευτική και πολιτιστική επιβίωση. Οι Λουζινιανοί μετέφεραν στο νησί το φεουδαρχικό σύστημα που επικρατούσε εκείνη την εποχή στη Μεσαιωνική Ευρώπη. Επίσης εγκαθίδρυσαν στην Κύπρο τη Λατινική Εκκλησία, ως επίσημο θεσμό, η οποία διώκει την Ορθόδοξη Εκκλησία και παραχώρησαν εμπορικά προνόμια σε ισχυρές εμπορικές πόλεις της Δύσης όπως η Βενετία, η Γένουα, η Πίζα κ.ά. Καταγράφονται δυσμενείς πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις για τους Κυπρίους (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου σ.3).

Εκκλησία

Οι Λουζινιανοί πίστευαν ότι με την επιβολή της Λατινικής Εκκλησίας, θα μπορούσαν να επιβάλουν τους θεσμούς και τη γλώσσα τους στο νησί. Αντιμετώπισαν, όμως, δυσκολίες καθώς η πλειοψηφία των κατοίκων ήταν Έλληνες

Ορθόδοξοι. Δεν ήθελαν να καταπιέσουν υπερβολικά τους Ελληνοκύπριους, γιατί με τους φόρους που κατέβαλαν στηρίζονταν οικονομικά. Οι στόχοι της Λατινικής Εκκλησίας ήταν φυσικά η αποδυνάμωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, η κατάργηση του Αυτοκέφαλου της Εκκλησίας της Κύπρου. Η υποδούλωσή της στη Λατινική Εκκλησία, στις Συνόδους της Λεμεσού το 1221 και της Αμμοχώστου το 1222, επιδίωκαν την αποδυνάμωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Κύπρο και λήφθηκαν εναντίον της Ορθόδοξης Εκκλησίας οι πιο κάτω αποφάσεις- μέτρα: κατάργηση του Αυτοκέφαλου της Ορθόδοξης Κυπριακής Εκκλησίας και αφαίρεση της δεκάτης από τον ορθόδοξο κλήρο και παραχώρησή της στη Λατινική Εκκλησία. Για κάθε χειροτονία ορθόδοξου κληρικού απαιτούνταν η άδεια του Φεουδάρχη της περιοχής. Όλοι οι νεοεκλεγμένοι ορθόδοξοι Επίσκοποι έπρεπε να δίνουν όρκο πίστης και υποταγής στους Λατίνους Επισκόπους της περιφέρειάς τους. Επιβολή περιορισμών στις κινήσεις των ορθόδοξων κληρικών, οι οποίοι για κάθε μετακίνησή τους, έπρεπε να ζητούν την άδεια του οικείου Φεουδάρχη. Περιορίσαν τον αριθμό των ορθόδοξων Επισκόπων από δεκατέσσερις σε τέσσερις. Μετακίνησαν την έδρα των τεσσάρων ορθόδοξων Επισκόπων από τις πόλεις στα χωριά. Όσοι από τους ορθόδοξους κληρικούς δεν υποτάχθηκαν στους Λατίνους, υπέστησαν διωγμούς και εξορίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της σκληρότητας με την οποία αντιμετωπίστηκαν οι ορθόδοξοι κληρικοί, αποτελεί το μαρτύριο των 13 μοναχών της Καντάρας, οι οποίοι αφού φυλακίστηκαν και υποβλήθηκαν σε βασανιστήρια για τρία χρόνια, στο τέλος, με την έγκριση του Πάπα, καταδικάστηκαν ως αιρετικοί και κήκαν ζωντανοί. Οι αυθαίρετες επεμβάσεις του Λατίνου Αρχιεπισκόπου στις υποθέσεις της ορθόδοξης Εκκλησίας, η γενικότερη απαράδεκτη συμπεριφορά των Λατίνων και η επιθυμία για κατοχύρωση των δικαίων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ώθησε μian κυπριακή εκκλησιαστική αντιπροσωπεία να καταφύγει στον Πάπα Αλέξανδρο Δ΄. Ο τελευταίος, εξέδωσε τη «Βούλλα» ή «Διάταξιν Κυπρίαν» (1260) με την οποία τελικά ενίσχυε και επικύρωνε την υποτέλεια της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη Λατινική (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου- φραγκοκρατία σ.5).

Βούλλα» ή «Διάταξης Κυπρία» (1260)

Εκδόθηκε από τον Πάπα Αλέξανδρο Δ΄ και αποτέλεσε τον καταστατικό χάρτη της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου στα χρόνια της Φραγκοκρατίας. Ουσιαστικά προνοούσε την κατάργηση του αξιώματος του ορθόδοξου Αρχιεπισκόπου και τη διατήρηση τεσσάρων μόνο Επισκόπων, οι οποίοι θα υπάγονταν στο Λατίνο Αρχιεπίσκοπο. Επίσης την υποταγή των ορθόδοξων Επισκόπων, δίδοντας όρκο πίστης και υποταγής, στους Λατίνους Επισκόπους. Οι ορθόδοξοι μάλιστα Επίσκοποι θα έπρεπε να εγκατασταθούν στα χωριά, σύμφωνα με τις προειλημμένες αποφάσεις των Συνόδων της Λεμεσού(1221) και της Αμμοχώστου(1222). το μόνο θετικό που κέρδισε η Ορθόδοξη Εκκλησία από τη «Βούλλα» ήταν η άσκηση των επισκοπικών καθηκόντων των ορθόδοξων Επισκόπων χωρίς οποιαδήποτε παρέμβαση από τους Λατίνους. Αυτές οι αποφάσεις του Πάπα τελικά δημιούργησαν μεγαλύτερη ένταση και μίσος μεταξύ των Ορθοδόξων και των Λατίνων (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου-φραγκοκρατία σ.6).

Η Εκκλησία της Κύπρου, θεματοφύλακας της Ορθόδοξης πίστης

Ο ορθόδοξος κλήρος της Κύπρου αναγκάστηκε, για να διατηρήσει την Ορθοδοξία στο νησί, να παρουσιάζει μιαν εικονική συμμόρφωση προς όσα οι Λατίνοι αξίωναν. Η εικόνα αυτή παρεξηγήθηκε και επικρίθηκε και από αυτό ακόμα το Οικουμενικό Πατριαρχείο, το οποίο απέρριψε αίτημα της Εκκλησίας της Κύπρου για μυστική επανασύνδεση. Η αυστηρή στάση του Οικουμενικού Πατριαρχείου οφείλεται στο ότι το Πατριαρχείο δεν είχε αντιληφθεί ότι η εικονική συμμόρφωση της Κυπριακής Εκκλησίας στους Λατίνους, εξυπηρετούσε απλώς την ανάγκη φυσικής και εθνικής επιβίωσης των Ελλήνων της Κύπρου. Οι αντιθέσεις μεταξύ Ορθοδόξων της Κύπρου και Λατίνων περιορίστηκαν μετά τη Σύνοδο της Φεράρας– Φλωρεντίας (1439) και την ένωση των δύο εκκλησιών. Χαρακτηριστικό του νέου κλίματος ήταν το φαινόμενο Λατίνοι να παρακολουθούν την Ορθόδοξη Λειτουργία ή να μετέχουν στην Ορθόδοξη λατρεία. Βούλλα» ή «Διάταξις Κυπρία» (1260) (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου-φραγκοκρατία σ.6).

Βενετοκρατία

Ιστορικά στοιχεία και η μετάβαση στην Τουρκοκρατία

Η βενετική κατοχή αρχίζει στις 13 Μαρτίου 1489, όταν υψώθηκε για πρώτη φορά στο φρούριο της Αμμοχώστου η σημαία της «Γαληνότατης Δημοκρατίας» της Βενετίας. Η περίοδος αυτή υπήρξε δυσκολότερη για το λαό της Κύπρου από εκείνη της Φραγκοκρατίας αφού μοναδικό μέλημα των Βενετών ήταν: η οικονομική αφαίμαξη των Κυπρίων (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου – Βενετοκρατία σελ.2)

Από τη στιγμή που οι Βενετοί καταλαμβάνουν την Κύπρο, ξεκινούν μια προσπάθεια αναγνώρισης της εξουσίας τους από το Σουλτάνο της Αιγύπτου προς τον οποίο η Κύπρος πλήρωνε φόρο υποτέλειας. Η τουρκική απειλή για την Κύπρο ήταν συνεχής καθ' όλη τη διάρκεια της Βενετοκρατίας, όμως οι Τούρκοι ανέβαλλαν την κατάκτηση του νησιού. Γιατί τα βασικά οικονομικά συμφέροντα των Τούρκων εξασφαλιζόνταν με τη διατήρηση καλών σχέσεων με τη Βενετία. Η Κύπρος παραμένει το μοναδικό χριστιανικό προπύργιο στην Ανατολή. Μετά την κατάληψη της Ρόδου από τους Τούρκους (1522), οι Βενετοί συνειδητοποιούν εντονότερα την τουρκική απειλή και αρχίζουν να ενδιαφέρονται για την άμυνα του νησιού. Ξεκινούν οι Βενετοί μια προσπάθεια ενίσχυσης της άμυνας του νησιού και με βάση εισηγήσεις αρχιτεκτόνων, που ήρθαν από τη Βενετία γι' αυτόν το σκοπό, κτίζονται τα νέα τείχη της Λευκωσίας, ενώ παράλληλα ενισχύονται τα τείχη της Αμμοχώστου. Μετά την απόρριψη του τουρκικού τελεσιγράφου (1570) από τους Βενετούς, αρχίζει η τουρκική επίθεση κατάληψης της Κύπρου. Ο Λαλά Μουσταφά υποτάσσει τελικά εύκολα την Κύπρο, εκτός από την πόλη της Λευκωσίας και της Αμμοχώστου, που προβάλλουν αντίσταση (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου – Βενετοκρατία σ.3).

Θρησκεία- Τέγνη

Μετά άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453) από τους Τούρκους και τη συνακόλουθη εγκατάσταση προσφύγων στο νησί, οι Κύπριοι συνειδητοποίησαν τους κινδύνους που τους απειλούσαν και έτσι στράφηκαν προς τη θρησκεία προκειμένου να

αντλήσουν δύναμη. Η στροφή αυτή εκδηλώθηκε με την ανέγερση και αγιογράφηση μικρών εκκλησιών, κυρίως στην οροσειρά του Τροόδους.

Εκκλησιαστική Αρχιτεκτονική

Κυριαρχεί ο ξυλόστεγος τύπος ναού όπως π.χ. η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού (Αγιάσματα) στην Πλατανιστάσα, του Αρχαγγέλου Μιχαήλ και της Παναγίας της Ποδίθου στη Γαλάτα. Η διάδοση του ξυλόστεγου τύπου ναού οφείλεται στο ότι η στέγη χρησίμευε για την προστασία από τα χιόνια, αλλά και στο ότι αυτός ο τύπος απαιτούσε για την οικοδόμηση του περιορισμένες δαπάνες (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου – Βενετοκρατία σ.6).

Πρωταρχικός στόχος των Βενετών ήταν η ενίσχυση της άμυνας της Κύπρου για την αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής. Γι' αυτό το λόγο κατεδάφισαν τις οχυρώσεις των Λουζινιανών στη Λευκωσία και έκτισαν νέες μικρότερες, περιορίζοντας την έκταση της πόλης(για καλύτερη άμυνα), που απείχαν από τα γύρω υψώματα απ' όπου μπορούσαν να προσβληθούν από το εχθρικό πυροβολικό. Πολλά κτίρια που βρίσκονταν έξω από την περίμετρο των νέων τειχών κατεδαφίστηκαν και με τα υλικά αυτά κτίστηκε στα 1567 μεγάλο μέρος των νέων τειχών που σχεδιάστηκαν από το Βενετό στρατιωτικό μηχανικό Τζούλιο Σαβορνιάνο. Τα νέα τείχη περιβάλλονταν από τάφρο και είχαν έντεκα προμαχώνες στους οποίους δόθηκαν τα ονόματα ισάριθμων ντόπιων ευγενών που χρηματοδότησαν την ανέγερσή τους. Η είσοδος και η έξοδος στην πόλη της Λευκωσίας γινόταν από τις τρεις πύλες: την πύλη Κερύνειας, την πύλη Πάφου και την πύλη Αμμοχώστου (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου – Βενετοκρατία σ.6)

Τουρκοκρατία

Ιστορικά γεγονότα

Η περίοδος της Τουρκοκρατίας υπήρξε ένας κομβικός σταθμός στην μακραίωνη ιστορική διαδρομή της Κύπρου. Το πέρασμα από τους Βενετούς στους Τούρκους καλλιέργησε αρχικά στους Κυπρίους την ελπίδα για περιορισμό της δυστυχίας τους. Η μεγαλύτερη ίσως δοκιμασία για τον ελληνισμό της Κύπρου ήταν η σφαγή που άρχισε την

9η Ιουλίου 1821 και η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη θανάτωση αρχιερέων, κληρικών και λαϊκών. Η περίοδος της Τουρκοκρατίας τερματίστηκε στις 12 Ιουλίου 1878, μετά την υπογραφή της μυστικής αμυντικής συμφωνίας μεταξύ της Αγγλίας και της Τουρκίας, στα παρασκήνια του Συνεδρίου του Βερολίνου. Από την ίδια στιγμή ξεκινά για την Κύπρο μια άλλη περίοδος, αυτή της Αγγλοκρατίας, η οποία διάρκεσε μέχρι το 1960, οπότε και η Κύπρος ανακηρύχθηκε πλέον σε Ανεξάρτητη Δημοκρατία, με βάση τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας σ.2)

Η Κύπρος και η επανάσταση του 1821

Η έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 βρίσκει στον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Κύπρου τον Κυπριανό, ο οποίος είχε, εκ των προτέρων, ενημερωθεί από μέλη της Φιλικής Εταιρείας, για την προετοιμαζόμενη Επανάσταση. Μάλιστα ο ίδιος ο Κυπριανός καθώς και άλλοι Κύπριοι, φαίνεται ότι είχαν μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία. Γενικά, όμως, θεωρήθηκε ότι η Κύπρος δεν μπορούσε να εμπλακεί ενεργά στην Ελληνική Επανάσταση γιατί βρισκόταν πολύ κοντά στα τουρκικά παράλια, μικρασιατικά και συριακά, και σε μεγάλη απόσταση από την Ελλάδα. Συνεπώς, η Τουρκία θα μπορούσε να μεταφέρει εύκολα και γρήγορα στρατιωτικές ενισχύσεις, για να καταπνίξουν οποιαδήποτε εξέγερση, γεγονός που θα είχε ολέθριες συνέπειες για τον πληθυσμό του νησιού. Επίσης δεν διέθετε ναυτικό και επιπλέον οι κάτοικοι στερούνταν πολεμικής πείρας και επαρκούς εξοπλισμού. Για τους πιο πάνω λόγους αποφασίστηκε η Κύπρος να μην επαναστατήσει αλλά «...να προσφέρει χρήματα ή τροφή, όσας δυνηθεί» (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας σ.4)

Η Κύπρος και η επανάσταση του 1821

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου επανακτά τα προνόμια που είχε απολέσει επί Φραγκοκρατίας και Βενετοκρατίας. Αναγνωρίζεται το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου καθώς και οι Κύπριοι ως Ορθόδοξοι. Αποκαταστάθηκε, επίσης, το δικαίωμα των Ελλήνων Επισκόπων να εκλέγονται στο Αρχιεπισκοπικό αξίωμα που είχε καταργηθεί το 1260 με τη Βούλα του

Πάπα Αλέξανδρου Δ΄. Επίσης, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου αναγνωρίστηκε ως ισότιμος με τους άλλους Ορθόδοξους Πατριάρχες (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας σ.8). Τα προνόμια που παραχωρήθηκαν στην Εκκλησία της Κύπρου της επέτρεψαν να διαδραματίσει καθόλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας σημαντικότατο ρόλο στη θρησκευτική, πολιτική και οικονομική ζωή του τόπου (εθναρχικός ρόλος). Στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας πέτυχε να συσπειρώσει το λαό γύρω της και να τον αναβαπτίσει στα θρησκευτικά και εθνικά ιδεώδη. Αυτό επιτεύχθηκε και μέσα από τα σχολεία που ίδρυσε καλλιεργώντας την εθνική ιδεολογία. Κατά τα τελευταία περίπου 50 χρόνια της Τουρκοκρατίας γίνεται ο κύριος φορέας– εκφραστής του ενωτικού κινήματος (Ενωση Ελλάδας- Κύπρου). Το ενωτικό κίνημα ενισχύθηκε αργότερα, μετά την επιστροφή στην Κύπρο των Κυπρίων που έλαβαν μέρος στην Ελληνική Επανάσταση του 1821 και νέων, που είχαν φοιτήσει σε Σχολές της Ελλάδας. Αρκετοί από αυτούς υπήρξαν οι πρώτοι πολιτικοί ηγέτες του κινήματος που σταδιακά έβρισκε μεγάλη λαϊκή απήχηση (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας σ.9)

Σημαντική προσωπικότητα από το χώρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός ο οποίος έζησε πολλά χρόνια στη Βλαχία, όπου πήρε καλή μόρφωση και επηρεάστηκε από τις ιδέες του Διαφωτισμού. Οι ιδέες αυτές είναι εμφανείς στις προσπάθειές του για ανάπτυξη των Γραμμάτων στην Κύπρο καθώς και στον τρόπο με τον οποίο οργάνωσε την Ελληνική Σχολή, που ίδρυσε στη Λευκωσία απέναντι από την Αρχιεπισκοπή. Στη Σχολή αυτή εισήγαγε νέες μεθόδους διδασκαλίας. Αργότερα η εν λόγω Σχολή εξελίχθηκε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1893). Τέλος, επιδιόρθωσε ναούς και τους εξόπλισε με βιβλία, σκεύη, εικόνες κτλ.

Μια άλλη σημαντική μορφή είναι ο Αρχιμανδρίτης Κυπριανός ο οποίος είναι ο μοναδικός ιστορικός σε όλο τον τουρκοκρατούμενο Ελληνισμό. Σημείο αναφοράς για την Ιστορία της Κύπρου αποτελεί το βιβλίο του «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου» που εκδόθηκε 1788. Πλάι στον Κυπριανό είναι και ο Νεόφυτος Ρόδιος από τους σημαντικότερους λόγιους κληρικούς του Ελληνισμού. Έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στο εξωτερικό. Αγωνίστηκε για την προώθηση της ελληνικής Παιδείας, γιατί πίστευε ότι πάνω στην Παιδεία θα στηριζόταν το μέλλον του ελληνισμού.

Μέσα από τα έργα του προσπαθεί να αναδείξει το λαμπρό ιστορικό παρελθόν της Κύπρου και να υποστηρίζει το αίτημα για ελευθερία. Πρωτοπόρησε και στον τομέα της γλώσσας καθώς έγραφε στην καθομιλουμένη της εποχής του (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας σ.9)

Τέχνη

Από την αρχή της Τουρκοκρατίας και με την αποκατάσταση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, άρχισε η ανοικοδόμηση ορθόδοξων ναών. Γενικά, όμως, η τουρκική κατοχή ήταν ανασταλτικός παράγοντας για την εξέλιξη της βυζαντινής ζωγραφικής και της αγιογράφησης εικόνων στην Κύπρο. Σε ότι αφορά την αστική αρχιτεκτονική, σημαντικό δείγμα αποτελεί το κονάκι του Κύπριου δραγομάνου Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου στη Λευκωσία (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας σ.10) Σημεία αναφοράς αποτελούν επίσης τα τζαμιά και οι τεκέδες, χώροι λατρείας των Οθωμανών. Ο γοθτικός ναός της Αγίας Σοφίας στη Λευκωσία, όπως και ο ναός του Αγίου Νικολάου στην Αμμόχωστο μετατράπηκαν σε τζαμιά. Κτίστηκαν επίσης και νέα τζαμιά όπως του Μπαϊρακτάρη στη Λευκωσία. Στη Λάρνακα συναντούμε τον Τεκκέ Χαλά Σουλτάν Τεκκέ προς τιμή της Ουμ Χαραμ. Είναι γεγονός ότι ήταν μεγάλη η αδιαφορία που επιδείκνυε η τουρκική κυβέρνηση στην Κύπρο για κατασκευή κοινωφελών έργων. Το μοναδικό μεγάλο κοινωφελές έργο που κατασκευάστηκε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας ήταν το υδραγωγείο της Λάρνακας, που ήταν πρωτοβουλία του Αμπού Μπεκήρ (1750), του οποίου η διακυβέρνηση υπήρξε το μόνο φωτεινό διάλειμμα κατά την περίοδο αυτή. Τέλος, συναντούμε κτίρια δημόσιας χρήσης όπως Χάνια(είδος πανδοχείων προς εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών) και λουτρά(χαμάμ). Σημαντικά λουτρά στη Λευκωσία είναι το Ομεριέ (Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας σ.11)

Πνευματική Ζωή

Η περίοδος της Τουρκοκρατίας, όπως είναι φυσικό, παρουσίαζε πολλές δυσκολίες και προσκόμματα στην ανάπτυξη γνήσιας πνευματικής και εκκλησιαστικής ζωής. Τα διάφορα κατάλοιπα του παρελθόντος αλλά και οι συνεχείς παρεμβάσεις των κατακτητών

δημιούργησαν ένα κλίμα βαρύ που ήταν διάχυτο στην Κυπριακή κοινωνία της εποχής. Μέσα σ' αυτό το κλίμα, η Εκκλησία κατόρθωσε να αρθεί στο ύψος των περιστάσεων και να καθοδηγηθεί πνευματικά το ποίμνιό της. Με αυτό τον τρόπο η νήσος των αγίων, όπως είναι γνωστή η Κύπρος, συνέχισε να αναδεικνύει αγίους. Η επιλογή του κρυπτοχριστιανισμού ως μεθόδου επιβίωσης από μεγάλο μέρος του Χριστιανικού πληθυσμού της Κύπρου, είναι μάλλον η κυριότερη αιτία για την παρουσία πολύ μικρού αριθμού Κυπρίων νεομαρτύρων (Παπαδόπουλος, 1998, σ.108). Συγκεκριμένα σε όλη τη διάρκεια της περιόδου της Τουρκοκρατίας μαρτύρησαν για το Χριστό τέσσερις συνολικά Κύπριοι. Και οι τέσσερις μάλιστα οδηγήθηκαν στο μαρτύριο σε άλλες χώρες, μακριά από την ιδιαίτερη τους πατρίδα. Τα ονόματα των τεσσάρων Κυπρίων νεομαρτύρων είναι Μιχαήλ 1735, Ιωάννης 1745, Γεώργιος 1752 και Πολύδωρος 1794. Σε μεγάλη πνευματική μορφή που τίμησε την Κύπρο και την Εκκλησία της, αναδείχθηκε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, ο άγιος Πανάρετος 1710-1790. Η μεγάλη αγάπη του για το λαό και η ασκητικότητα που εκτιμήθηκαν από τους Χριστιανούς που τον εξέλεξαν Μητροπολίτη Πάφου το έτος 1767. Αγωνίστηκε με όλες τις δυνάμεις του για την αναδιοργάνωση της Εκκλησίας. Έκτισε η ανακαίνισε πολλούς ναούς, στήριξε τους ιερείς και το ποίμνιο του και ενδιαφέρθηκε για την έκδοση πνευματικών βιβλίων. Πήρε ακόμη μέρος σε αποστολές στην Κωνσταντινούπολη και διεκδίκησε, μαζί με άλλους ιεράρχες, καλύτερες συνθήκες ζωής για τους Χριστιανούς της Κύπρου (Παπαδόπουλος, 1998, σ.110).

Μοναχισμός

Κατά τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας είχε σημειωθεί και η αρπαγή σημαντικού μέρους της περιουσίας των μονών. Πολλά μοναστήρια είχαν εγκαταλειφθεί και σε πολλά άλλα οι κτιριακές εγκαταστάσεις βρισκόταν σε κατάσταση ερειπίων. Την τραγική αυτή κατάσταση κατόρθωσαν να αντιστρέψουν φιλομόναχοι αρχιερείς και αγωνιστές ηγούμενοι των μοναστηριών οι οποίοι εκμεταλεύθηκαν κατά τον καλύτερο τρόπο τα προνομία που δόθηκαν στην Εκκλησία μετά τπ 1571. Στον τομέα της ανακαίνισης μονών ιδιαίτερα σημαντική ήταν η προσφορά του αρχιεπισκόπου Χριστοδούλου Α΄ που μερίμνησε για την ανακαίνιση της βασιλικής μονής του Αγίου Νεοφύτου, του αρχιεπισκόπου Νικηφόρου που ανοικοδόμησε από τη βάση του το μοναστήρι του

Αρχαγγέλου στη Λακατάμεια και του αρχιεπισκόπου Φιλόθεου που μερίμνησε για την επέκταση της μονής του αποστόλου Βαρνάβα και την αποκατάσταση της μονής Κύκκου που είχε πυρποληθεί από τους Τούρκους (Παπαδόπουλος, 1998, σ.110). Εκτεταμένες επισκευές και ανακαινίσεις μονών έγιναν κατά τον 18^ο αιώνα με πρωτοβουλίες του Αρχιεπισκόπου Χρύσανθου και των Μητροπολιτών Πάφου Ιωακείμ και Κιτίου Μακαρίου. Τα μοναστήρια της Κύπρου πρόσφεραν κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας ανεκτίμητες πνευματικές, πολιτιστικές αλλά και εθνικές υπηρεσίες. Η διαφύλαξη πολύτιμων κειμηλίων της θρησκευτικής και εθνικής παράδοσης είναι από μονή της μια σημαντική προσφορά των μοναστηριών. Κοντά σ' αυτήν πρέπει να προστεθεί και η διάσωση σημαντικού αριθμού εκτάσεων οι οποίες είτε ως δωρεές είτε κατόπιν εξαγοράς τους από τους Τούρκους αγάδες που τις κατείχαν, πέρασαν και παρέμειναν σε Χριστιανικά χέρια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μόνη περιοχή της Κύπρου που δεν κατοικήθηκε ποτέ από Τούρκους είναι αυτή της Μαραθάσας, επειδή είναι δύσβατη αλλά κυρίως επειδή σ' αυτή ασκούσε σημαντική επιρροή η μονή του Κύκκου.

Αξιόλογη ήταν η προσφορά των μοναστηριών και στους τομείς της φιλοξενίας και της φιλανθρωπίας. Για τους υπόδουλους και φτωχούς Χριστιανούς της εποχής εκείνης, τα μοναστήρια αποτελούσαν μοναδικά καταφύγια όπου μπορούσαν να βρουν υλική και πνευματική υποστήριξη. Οι μαρτυρίες για παροχή υλικής βοήθειας σε δυσπραγούντες Χριστιανούς κατά την περίοδο τη Τουρκοκρατίας είναι πάρα πολλές και υπάρχουν σε κατάστιχα των ιερών μονών και των μητροπόλεων της νήσου. Η εθνική δράση της Τουρκοκρατίας είναι πάρα πολλές και υπάρχουν σε κατάστιχα των ιερών μονών και των μητροπόλεων της νήσου. Η εθνική δράση των Κυπρίων μοναχών ήταν ενοχλητική για τους Τούρκους. Έτσι εξηγούνται οι συχνές επιδρομές τους εναντίον των μοναστηριών που πολλές φορές κατέληγαν σε λεηλασίες και πυρπολήσεις των κτιρίων. Αποκορύφωμα όλων αυτών ήταν η εκτέλεση των ηγουμένων και η αρπαγή των θησαυρών των μοναστηριών, τον Ιούλιο του 1821 (Παπαδόπουλος, 1998, σ.112).

Εκκλησιαστικά γράμματα και τέχνες - Η προσφορά της εκκλησίας στην Κυπριακή Εκπαίδευση

Η οικονομική δυσπραγία των Χριστιανών υπήρξε ο σοβαρότερος λόγος που κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας είχαν παραμεληθεί σε μεγάλο βαθμό τα εκκλησιαστικά γράμματα και οι εκκλησιαστικές τέχνες. Από πλευράς συγγραφικού έργου, οι αξιόλογες προσπάθειες ήταν μετρημένες και οφείλονταν κυρίως στη δραστηριότητα φιλομαθών ιεραρχών που στήριζαν οικονομικά τις προσπάθειες αυτές (Παπαδόπουλος, 1998, σ.112).

Η Οθωμανική αυτοκρατορία δεν έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την εκπαίδευση των κατοίκων της. Βεβαίως για ευνόητους λόγους δεν ευνοούσε τη μόρφωση των Ελλήνων Χριστιανών της Κύπρου και φυσικά δεν ήταν διατεθειμένη να καταβάλει το παραμικρό ποσό γι'αυτή. Αντίθετα με τους Χριστιανούς, στους Μωαμεθανούς προσφερόταν η ευκαιρία να μορφώνουν τα παιδιά τους γιατί υπήρχε η συνήθεια να ιδρύονται σχολεία στα κτίρια των τζαμιών από πλούσιους Μουσουλμάνους που έκαναν δωρεές γνωστές με το όνομα βακούφα. Η Κυπριακή εκκλησία, έχοντας βαθιά συναίσθηση της σημασίας που είχε η Ελληνοχριστιανική παιδεία για τη θρησκευτική και εθνική επιβίωση του λαού της νήσου, κατέβαλε κάθε προσπάθεια για τη λειτουργία σχολείων σε όσο το δυνατό περισσότερες κοινότητες. Για την ίδρυση και λειτουργία αυτών των σχολείων, η Εκκλησία δαπανούσε σημαντικότερα ποσά, μέρος των οποίων προερχόταν από Ελληνορθόδοξες αδελφότητες του εξωτερικού. Τα πρώτα σχολεία λειτούργησαν σε μοναστήρια και σ'αυτά μορφώνονταν εκτός από τους μοναχούς και παιδιά των γύρω περιοχών. Τέτοια σχολεία λειτούργησαν, μέχρι και την εποχή της άφιξης των Άγγλων, στα μοναστήρια του Κύκκου, του Μαχαιρά, της Χρυσορρογιάτισσας κ.α. το 1733 ιδρύθηκε στη Λάρνακα με δαπάνη της μητρόπολης Κοτίου η Σχολή του Διακόνου Φιλόθεου ενώ το 1741^ο αρχιεπίσκοπος Φιλόθεος 'ίδρυσε στη Λευκωσία Σχολές Έλληνικής και Μουσικής και Διδασκάλων. Με φροντίδα και δαπάνες των κατά τόπους εκκλησιαστικών αρχών ιδρύθηκαν σταδιακά Ελληνικά σχολεία σε όλες τις πόλεις και σε αρκετές κοινότητες. Αρκεί να αναφέρουμε ότι κατά το τελευταίο έτος της Οθωμανικής κατοχής οι υπόδουλοι έλληνες είχαν πιο πολλά σχολεία από τους κυρίαρχους Μωαμεθανούς. Τα σχολεία αυτά διοικούνταν από επιτροπές που

είχαν επικεφαλής τους μητροπολίτες και άλλους ιερωμένους (Παπαδόπουλος, 1998, σ.116).

Σημαντικός σταθμός στην εκπαίδευση των Ελλήνων της Κύπρου υπήρξε αναμφισβήτητα η ίδρυση από τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό της ‘‘Ελληνικής Σχολής’’ στη Λευκωσία, που είναι γνωστή σήμερα ως Παγκύπριο Γυμνάσιο, η σχολή αυτή ιδρύθηκε το έτος 1812 σε χώρο που είχε παραχωρηθεί από την Ιερά Μονή Μαχαιρά, της οποίας μοναχός υπήρξε και ο εθνομάρτυρας Κυπριανός. Ο φωτισμένος ιεράρχης δεν άντεχε να βλέπει την πνευματική φτώχεια των Κυπρίων που θεωρούσε ως βάση αιτία για τον εκβαρβαρισμό της γλώσσας, την έκλυση των ηθών και την εγκληματικότητα. Πίστευε ακράδαντα ότι η ιδιαίτερη του πατρίδα άξιζε μιας καλύτερης τύχης και προπαντός δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι μια Κύπρος δεν είχε ένα Ελληνικό σχολείο τη στιγμή που και στο τελευταίο νησί της Ελλάδας υπήρχαν αρκετά. Οι ευεργετικές επιδράσεις από την ίδρυση της Σχολής στην εκπαίδευση και την κοινωνία της Κύπρου είναι γνωστές και δικαίωσαν πλήρως τον ιδρυτή της αρχιεπίσκοπο Κυπριανό (Παπαδόπουλος, 1998, σ.118).

Αγγλοκρατία

Ιστορικά γεγονότα

Η Κύπρος παραχωρείται από την Τουρκία στην Αγγλία με μυστική συνθήκη Αμυντικής Συμμαχίας, που υπογράφηκε στα παρασκήνια του Συνεδρίου του Βερολίνου (Ιούνιο- Ιούλιο 1878). Η Συνθήκη όριζε την Κύπρο ως «αντικείμενο νομής και κατοχής» από τη Βρετανία. Η Κύπρος προσαρτάται από τη Βρετανία, ως αντίδραση για την είσοδο της Τουρκίας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων(Γερμανίας, Αυστροουγγαρίας, Ιταλίας). Η Κύπρος ανακηρύσσεται βρετανική αποικία μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης (1923) και την παραίτηση της Τουρκίας από τα δικαιώματά της πάνω στην Κύπρο. Η Κύπρος ανακηρύσσεται επίσημα, στις 16 Αυγούστου 1960, Ανεξάρτητη Δημοκρατία, μετά την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης- Λονδίνου (1959) (Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική και Νεότερη _Σημειώσεις για την περίοδο της Αγγλοκρατίας σ.2)

Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ(1955 – 1959)

Τα πολιτικά αδιέξοδα εξώθησαν τον κυπριακό λαό στην ανάληψη απελευθερωτικού αγώνα. Τον αγώνα ανέλαβε η μυστική Οργάνωση ΕΟΚΑ(Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) (Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική και Νεότερη Σημειώσεις για την περίοδο της Αγγλοκρατίας σ.13).

Ανεξαρτησία

Η πορεία προς την ανεξαρτησία του νησιού

Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος Β΄(1947-1950)

Με το θάνατο του Αρχιεπισκόπου Λεοντίου η Εκκλησία της Κύπρου παραμένει πάλι με ένα μόνο Μητροπολίτη, τον Κυρήνειας Μακάριο. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο απέστειλε δύο Μητροπολίτες του, τον Περγάμου Αδαμάντιο και το Σέρδεων Μάξιμο και αφού σχηματίστηκε κανονική εκλογική σύνοδος, διεγέρθηκαν εκλογές που ανέδειξαν νέο Αρχιεπίσκοπο Κύπρου το Μητροπολίτη Κυρήνειας, ως Μακάριο Β΄ (Γεωργιάδης, 1998, σ.132). Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος Β΄ υπήρξε ένας φλογερός πατριώτης κι αδιάλλακτος μαχητής, που αγωνίστηκε σ'ολόκληρη τη ζωή του με μοναδικό σθένος και ακατάβλητο ενθουσιασμό για την εθνική υπόθεση της πατρίδας του, με σύνθημα του το «ένωσης και μόνον ένωσης» (Γεωργιάδης, 1998, σ.134).

Η εκκλησία στα χρόνια της ανεξαρτησίας

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, αναγνωρίζοντας προφανώς το σημαντικό ρόλο της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου στη ζωή και στην ιστορία των Ελλήνων Κυπρίων, καθορίζει με το 11ο άρθρο του το δικαίωμα της αυτοκέφαλής Εκκλησίας μας να ρυθμίζει τις υποθέσεις της σύμφωνα με τους ιερούς κανόνες και τον ισχύοντα Καταστατικό Χάρτη της (Παπαδόπουλος, 1998, σ. 142).

Ανεξαρτησία- Πνευματική διακονία

Η αναγνώριση της Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους το 1960 είχε ως αποτέλεσμα και την απαλλαγή της Εκκλησίας από τις διάφορες παρεμβάσεις των κατακτητών. Δόθηκε έτσι η δυνατότητα για αναδιοργάνωσης και αφιέρωση στο έργο τις πνευματικής καλλιέργειας του λαού. Το έργο αυτό όμως απαιτούσε την ύπαρξη ικανών και καταρτισμένων στελεχών, τα οποία με την παροχή των καταλλήλων της πνευματικής αποστολής τους. Η αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου των κληρικών και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους ήταν ανάμεσα στις προτεραιότητες τόσο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ όσο και του διαδόχου του Χρυσοστόμου Α. Χάρης στο προσωπικό ενδιαφέρον και των δύο η Ιερατική Σχολή διεύρυνε το επίπεδο σπουδών της με την δημιουργία εκτός του κατώτερου και ανώτερου κύκλου διετούς διάρκειας, στον οποίο εισάγονται απόφοιτοι εξαταξίων σχολείων μέσης εκπαίδευσης. Η προσφορά της Σχολής, παρά το γεγονός της για τέσσερα χρόνια αναγκαστικής διακοπής της λειτουργίας της λόγω των τραγικών γεγονότων του 1974, εκτιμάται από τους πάντες. Ταυτόχρονα ο συνεχής πνευματικός ανεφοδιασμός των κληρικών μας επιτυγχάνεται με τακτικά ιερατικά συνεδρία που πραγματοποιούνται στις Μητροπόλεις ενώ παράλληλα πολλοί απόφοιτοι της Ιερατικής Σχολής συνεχίζουν τις σπουδές τους σε πανεπιστημιακού επιπέδου Ορθόδοξες Θεολογικές Σχολές (Παπαδόπουλος, 1998, σ.148). Η παροχή υποτροφιών σε νέους, που προτίθενται να ακολουθήσουν την ιεροσύνη, συνέτεινε τα μέγιστα στην αύξηση του μέσου μορφωτικού επιπέδου των κληρικών μας. Στα πλαίσια των προσπαθειών του για αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των κληρικών ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄ ίδρυσε το 1963 το "Ταμείων βελτιώσεως των βιοτικών συνθηκών του κλήρου".

Το ταμείο αυτό επιχορηγήθηκε τόσο από την Ιερά Αρχιεπισκοπή όσο και από την Κυβέρνηση. Το 1971, μετά από παραχώρηση της μεγάλης αγροτικής περιουσίας της Αρχιεπισκοπής προς την Κυβέρνηση, εξασφαλίστηκε η ισοδύναμη οικονομική επιχορήγηση της μισθοδοσίας των κληρικών της υπαίθρου από το κράτος. Στα χρόνια που ακολούθησαν δόθηκαν και άλλα οικονομικά κίνητρα με αποτέλεσμα να εξασφαλιστεί η είσοδος στον σκληρό πολλών πτυχιούχων Θεολογικών και άλλων Πανεπιστημιακών Σχολών. Στο έργο της πνευματικής διακονίας, εκτός από τους

κληρικούς, προσφέρουν τις υπηρεσίες τους και λαϊκοί θεολόγοι, όπως και ευσεβείς επιστήμονες άλλων ειδικοτήτων. Η δραστηριοποίηση του θεολογικού κόσμου μέσα στους κόλπους της εκκλησίας επιδιώχθηκε τόσο από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, που πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Παγκύπριας Ένωσης Θεολόγων το 1964, όσο και από τον Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο που έχει εξασφαλίσει η στέγαση της Ένωσης σε οίκημα της Εκκλησίας στη Λευκωσία και στηρίζει ηθικά και υλικά τις διάφορες δραστηριότητες της. Το κηρυκτικό και κατηχητικό έργο της εκκλησίας μας συντονίζεται από τα Γραφεία Θρησκευτικής Διαφώτισης που λειτουργούν υπό την πνευματική εποπτεία του Αρχιεπισκόπου για την Αρχιεπισκοπή και των κατά τόπους επισκόπων σε όλες τις Μητροπόλεις. Ο λόγος του θεού, με την μορφή του προφορικού ή του γραπτού κηρύγματος, ακούγεται τώρα σε όλες τις ενορίες της νήσου. Σε πολλές μάλιστα από αυτές λειτουργούν πνευματικά κέντρα στα οποία πραγματοποιούνται σε τακτική βάση συγκεντρώσεις πιστών κάθε φύλου και ηλικίας. Η ποιμαντική δραστηριότητα της Εκκλησίας αγκαλιάζει κάθε ομάδα του πληθυσμού και ιδίως τους νέους, τους μαθητές, τους φοιτητές, τους επιστήμονες, τους φυλακισμένους. Αξιόλογη είναι και η δράση των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών, που λειτουργούν σε αρκετές ενορίες υπό την εποπτεία των τοπικών ιερών. Εξαιρετικές ευκαιρίες πνευματικής οικοδομής, παρέχονται σε όλες αυτές τις ομάδες με τη λειτουργία θρησκευτικών κατασκηνώσεων σε ενοριακό, περιφερειακό ή μητροπολιτικό επίπεδο (Παπαδόπουλος, 1998, σ. 150).

Η προσηλυτιστική δράση διάφορων αιρετικών δεν αφήνει αδιάφορη την εκκλησία. Ο αναιρετικός αγώνας διεξάγεται κυρίως με τη διοργάνωση αναιρετικών σεμιναρίων που αποσκοπούν στην κατάρτιση των πιστών και ιδίως των κληρικών και με την έκδοση και κυκλοφορία αντιαιρετικών φυλλαδίων και βιβλίων. Πρόσφατα έχει δημιουργηθεί συνοπτική επιτροπή για την αντιμετώπιση των αιρέσεων και της παραθρησκείας. Σ' αυτή συμμετέχουν αντιπρόσωποι όλων των Μητροπόλεων ενώ προεδρεύει μέλος της Ιεράς Συνόδου. Ανταποκρινόμενη στα αιτήματα των καιρών, η Εκκλησία της Κύπρου έχει εντάξει στο πλαίσιο της δράσης της για την πνευματική οικοδομή των πιστών σύγχρονα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας. Στα πρώτα περιλαμβάνονται, πέρα από το επίσημο περιοδικό "Απόστολος Βαρνάβας", το περιοδικό "Πνευματική Έπαλξη" της Αρχιεπισκοπής, ο "Εκκλησιαστικός Κήρυκας" της Μητροπόλεως Κιτίου, το "Προς το Φως" της Μητρόπολης Μόρφου, αλλά και τακτικές ή έκτακτες εκδόσεις διαφόρων

ενοριών και ιερών μονών. Στο χώρο του ηλεκτρονικού τύπου η Εκκλησία μας εισήλθε το 1992 με την ίδρυση και λειτουργία του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού "ο Λόγος". Ραδιοφωνικοί σταθμοί με εκκλησιαστικό πρόγραμμα λειτουργούν με πρωτοβουλία ιερών αλλά και ευλαβών λαϊκών σε πολλές περιοχές της νήσου (Παπαδόπουλος , 1998, σ. 152).

Μοναχισμός

Η περίοδος των πρώτων μετά το 1960 χρόνων δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια από τις καλύτερες για τον Κυπριακό μοναχισμό. το αντιρρευματικό, κοσμικό και υλιστικό πνεύμα της μεταπολεμικής περιόδου είχε όπως και στον υπόλοιπο Ελληνικό χώρο, δημιουργήσει αρνητικές διαθέσεις απέναντι στο μοναχισμό, που ήταν ορατές τόσο στον Άγιο Όρος όσο και στα άλλα μοναστικά κέντρα. τα επανδρωμένα μοναστήρια της Κύπρου πριν από το 1970 δεν ήταν πάρα πολλά και οι αδελφότητες τους αποτελούνταν από λίγους μοναχούς. σημαντική προσπάθεια ανασύστασης αρκετών διαλυμένων μονών καταβλήθηκε λίγο πριν από το 1974 από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Σημαντικό να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τους Μυλωνόπουλο, Μοίρα και Κικίλια: «Οι ειδικοί πραγματοποίησαν επιτόπιους ελέγχους σε 505 εκκλησίες και μοναστήρια στα κατεχόμενα και σε 115 μουσουλμανικά τεμένη στο αχρησιμοποίητο τμήμα του νησιού. Η έκθεσή τους ανέφερε ότι, παρόλο που τα τζαμιά ήταν σε γενικά καλή κατάσταση, οι τοιχογραφίες των εκκλησιών είχαν καταρριφθεί, 16.000 εικόνες και ψηφιδωτά είχαν κλαπεί και περίπου 60.000 κειμήλια είχαν πωληθεί σε ιδιωτικούς συλλέκτες και μουσεία (Χατζησάββας, 2000). Από το 1974, οι ενεργές εκκλησίες στο κατεχόμενο τμήμα του βόρειου τμήματος έχουν μειωθεί σε μόλις τέσσερα ή πέντε. Εβδομήντα επτά έχουν μετατραπεί σε μουσουλμανικά τζαμιά, αφού έχουν αφαιρεθεί όλες οι εικόνες και η διακόσμηση τους. Υπήρχαν επίσης 50 ακόμη ιερά κτίρια που δεν μπορούσαν να ελεγχθούν, δεδομένου ότι βρίσκονταν σε περιοχές υπό άμεσο στρατιωτικό έλεγχο ή πιστεύονταν ότι έχουν κατεδαφιστεί »(Mylonopoulos, Moira & Kikilia, 2017).

Η Τούρκικη εισβολή όμως δεν επέτρεψε τη συνέχιση της ανάπτυξης και του μοναχισμού (Παπαδόπουλος, 1998, σ.160). Η πορεία αναγέννησης του Κυπριακού μοναχισμού άρχισε κατά τα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας και συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Η αγάπη με την οποία αγάλιασε τα μοναστήρια ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος αλλά και οι Ιεράρχες γενικότερα, έχει δημιουργηθεί θετικό κλίμα όσον

αφορά την εγκατάσταση φιλομόναχων Κυπρίων σε μονές της πατρίδας μας. Σ' αυτό συνέλεξε και η άφιξη στο νησί μας εμπείρων μοναχών από μονές του εξωτερικού και ιδίως του Αγίου Όρους. Ανδρικές μονές όπως αυτές του Κύκκου, του Μαχαιρά, στου Σταυροβουνιού, του Αγίου Νεοφύτου, του Μαυροβουνίου και της Τροδίτισσας και γυναικείες, όπως του Αγίου Ηρακλειδίου, της Θεοτόκου, του Αγίου Μηνά, του Αγίου Παντελεήμονα Αχεράς και της Σφαλαγγιώτισσας έχουν καταστεί κέντρα πνευματικού ανεφοδιασμού που δίδουν τη ζωντανή μαρτυρία της Ορθοδοξίας. οι μονές αυτές με τη συγγραφική και κηρυκτική δραστηριότητα των μελών τους, τις λατρευτικές ευκαιρίες που παρέχουν, με την φιλοξενία, την κοινωνική και πολιτιστική τους δράση αποτελούν σίγουρα ελπίδα και έγκληση για το μέλλον της Εκκλησίας και του τόπου μας. Σημαντικός αριθμός Κυπρίων μοναχών και μοναζουσών εγκαταβιούν σε μονές εκτός Κύπρου. Ισχυρή Κυπριακή παρουσία υπάρχει στην Μονή Βατοπεδίου και σε άλλες μονές του Αγίου Όρους (Παπαδόπουλος, 1998, σ.162).

Σχέσεις με τον υπόλοιπο Χριστιανικό κόσμο

Η παράδοση θέλει την αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου να πρωτοστατεί στην ανάπτυξη αρμονικών σχέσεων με τις άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες αλλά και με τον υπόλοιπο Χριστιανικό κόσμο. Αυτή η παράδοση συνεχίστηκε και κατά την μετά το 1960 περίοδο. Σ' αυτό συνετέλεσε ιδιαίτερα η προσωπικότητα, η διπλή ιδιότητα και οι διεθνείς διασυνδέσεις του Αρχιεπισκόπου και Προέδρου της Δημοκρατίας Μακαρίου Γ'. Οι σχέσεις με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τον υπόλοιπο Ορθόδοξο κόσμο ήταν και παραμένουν άριστες. Αυτό αποδεικνύει η παρουσία της Εκκλησίας μας στην Α' Πανορθόδοξη διάσκεψη της Ρόδου (1961) αλλά και η ενεργός συμμετοχή της σε όλες τις προσπάθειες που έγιναν και γίνονται προς την κατεύθυνση της σύγκλησης της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδοξίας. Παράλληλα, η Κυπριακή Εκκλησία, σε ένδειξη αγάπης και αλληλεγγύης, ενισχύει κατά καιρούς, υλικά και ηθικά, δοκιμαζόμενους Ορθόδοξους λαούς όπως αυτή της Σερβίας, της Βουλγαρίας, της Ρωσίας και της Αλβανίας. Συνδράμει ακόμη ουσιαστικά στις προσπάθειες για τη διατήρηση της Ορθόδοξης παρουσίας σε περιοχές, όπως οι Άγιοι Τόποι και η Αίγυπτος στις οποίες κυριαρχούν αντιχριστιανικές δυνάμεις. Έχοντας τη σύμφωνη γνώμη του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ανέλαβε μεγάλη ιεραποστολική προσπάθεια

στην Ανατολική Αφρική (Παπαδόπουλος, 1998, σ.162). Εκτός από τη χρηματοδότηση της προσπάθειας και την ενίσχυση της με άψυχο αλλά και έμπυχο υλικό μετέβη και ο ίδιος στην Κένυα το Μάρτιο του 1971 και βάπτισε περίπου 5.000 ιθαγενείς. κοντά στην πρωτεύουσα της χώρας Αερόμπικ ο Μακάριος θεμελίωσε Ιερατική Σχολή η οποία κτίστηκε με δαπάνες της Αρχιεπισκοπής Κύπρου και τέθηκε σε λειτουργία το 1982. με χρήματα επίσης της Αρχιεπισκοπής κτίστηκαν δίπλα από τη Σχολή το μέγαρο της Μητροπόλεως Ειρηνοπόλεως, ναός και Τεχνική και Επαγγελματική Σχολή. Η οικονομική στήριξη των ιδρυμάτων αυτών συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Η εκκλησία μας συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών (Π.Σ.Ε), του οποίου είναι και ιδρυτικό μέλος. Καταθέτει έτσι τη δική της μαρτυρία στο διάλογο με τις ετερόδοξες χριστιανικές ομολογίες συμβάλλοντας προς τη κατεύθυνση της άρσης των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στους Χριστιανούς. Συμμετέχει επίσης στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών και στο Συμβούλιο Εκκλησιών Μέσης Ανατολής. για την καλύτερη οργάνωση της συμμετοχής της Εκκλησίας μας στους εκκλησιαστικούς και άλλους διαλόγους έχει συσταθεί με απόφαση της Ιεράς Συνόδου, σχετικό γραφείο το οποίο προΐσταται ο Θεοφιλέστατος Χωρεπίσκοπος Τριμθούντος Βασίλειος. Πολλά από τα συνεδρία αυτά, όπως και συναντήσεις Χριστιανών που ανήκουν σε διάφορες ομολογίες, πραγματοποιούνται στο Κέντρο Συνδιασκέψεων Αγίας Νάπας που βρίσκεται σε χώρο της ομώνυμης παλαιάς Μονής και έχει παραχωρηθεί για το σκοπό αυτό από την Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου (Παπαδόπουλος, 1998, σ. 164).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ –ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτελείται από 199 άρθρα και 3 Παραρτήματα. Με βάση το Σύνταγμα του 1960, η Κυπριακή Δημοκρατία είναι το μόνο διεθνώς αναγνωρισμένο και νόμιμο πολιτειακό σύστημα διακυβέρνησης της νήσου. Στην Κυπριακή Δημοκρατία, υπέρτατος νόμος είναι το Σύνταγμα. Επειδή, το 2004 η Κύπρος κατέστη πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για άρση κάθε αμφιβολίας κατά πόσον το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο υπερισχύει πλέον του ημεδαπού δικαίου, θεσπίστηκε ο Περί της Πέμπτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμος αρ. 1 27(I) του 2006 με τον οποίο προστέθηκε το νέο άρθρο 1 Α του Συντάγματος. Σύμφωνα με αυτό, καμία διάταξη του Συντάγματος θεωρείται ότι ακυρώνει νόμους που θεσπίζονται, πράξεις που διενεργούνται ή μέτρα που λαμβάνονται από τη Δημοκρατία, τα οποία καθίστανται αναγκαία από τις υποχρεώσεις της σαν κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ούτε εμποδίζει Κανονισμούς, Οδηγίες ή άλλες δεσμευτικές πράξεις ή μέτρα νομοθετικού χαρακτήρα που θεσπίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, από του να έχουν νομική ισχύ στη Δημοκρατία (Αναφορές στο σύνταγμα).

Η Σύμβαση για την προστασία Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO

Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1972 από την Γενική Συνδιάσκεψη της UNESCO, έχει επικυρωθεί μέχρι στιγμής από 188 Κράτη Μέλη, γεγονός που την καθιστά την πιο ευρέως αναγνωρισμένη διεθνή συνθήκη για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Σύμβαση προωθεί την καταγραφή, προστασία και συντήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που θεωρείται εξαιρετικά σημαντικής αξίας για ολόκληρη την ανθρωπότητα. Βασική αποστολή της αποτελεί ο καθορισμός της παγκόσμιας κληρονομιάς, με τη δημιουργία ενός καταλόγου από χώρους των οποίων η «εξέχουσα οικουμενική αξία» πρέπει να προφυλαχτεί για ολόκληρη την ανθρωπότητα και η διασφάλιση της προστασίας των χώρων αυτών με την

ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων εθνών. Η Κυπριακή Δημοκρατία επικύρωσε τη Σύμβαση το 1975, αναλαμβάνοντας έτσι δέσμευση για την από κοινού προστασία με τα υπόλοιπα Κράτη Μέλη των χώρων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Υπήρξε επίσης ένα από τα πρώτα Κράτη Μέλη της Σύμβασης που κατάφερε να περιληφθούν χώροι και μνημεία της στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Μέχρι στιγμής η Κύπρος έχει τρεις εγγραφές. Η πρώτη εγγραφή έγινε το 1980 και αφορά στην Πάφο περιλαμβάνοντας τη σημερινή Κάτω Πάφο (αρχαία Νέα Πάφος) και την κοινότητα των Κουκλιών (αρχαία Παλαίπαφος). Η εγγραφή της Πάφου έγινε σύμφωνα με δύο κριτήρια (iii) και (vi). Κριτήριο (iii): Τα αρχαιολογικά κατάλοιπα και των δύο χώρων είναι μεγάλης αρχαιότητας. Κάποια από αυτά, όπως ο Ναός της Αφροδίτης στην Παλαίπαφο, χρονολογούνται στον 12ο αιώνα π.Χ. Τα ψηφιδωτά της Νέας Πάφου είναι ιδιαίτερα σπάνια και περιλαμβάνονται ανάμεσα στα καλύτερα δείγματα στον κόσμο. Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα των οικιών, των λουτρών, του θεάτρου, των βασιλικών, των κάστρων και των λαξευτών περιστυλων τάφων αποδεικνύουν τις εξαιρετικές αρχαιολογικές και ιστορικές αξίες του αρχαίου κόσμου και αποτελούν κλειδί για την κατανόηση της αρχαίας αρχιτεκτονικής, τρόπου ζωής και νόησης. Κριτήριο (vi): Η παγκόσμια θρησκευτική και πολιτιστική σημασία της λατρείας της Αφροδίτης, τοπικής θεάς της γονιμότητας της Πάφου, η οποία εξελίχθηκε στην παγκόσμια θεά του έρωτα και της ομορφιάς, αποτελεί ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός το οποίο συνεισφέρει στην εξέχουσα αξία αυτών των χώρων.

Η δεύτερη εγγραφή έγινε το 1985 και περιελάμβανε αρχικά εννέα Βυζαντινές και Μεταβυζαντινές τοιχογραφημένες εκκλησίες της οροσειράς του Τροόδου, με την προσθήκη μιας δέκατης εκκλησίας το 2001. Η εγγραφή των δέκα τοιχογραφημένων εκκλησιών της οροσειράς του Τροόδου έγινε σύμφωνα με τα κριτήρια (ii), (iii) και (vi): Κριτήριο (ii): Παρόλο που δεν μπορεί να τεκμηριωθεί η ύπαρξη άμεσης επίδρασης, κατά το 12ο αιώνα υπήρξε μια στενή σχέση μεταξύ της ζωγραφικής τέχνης στην Κύπρο και της Δυτικής χριστιανικής τέχνης (στιλιστικές σχέσεις υπάρχουν στην περίπτωση των τοιχογραφιών στο Νικητάρι και εικονογραφικές σχέσεις στην περίπτωση των τοιχογραφιών στα Λαγουδερά). Έτσι, υπάρχουν όντως κάποιες απαντήσεις στο πολύ

πολύπλοκο ερώτημα σχετικά με τους δεσμούς μεταξύ ανατολικής και δυτικής χριστιανικής τέχνης. Αυτές οι απαντήσεις βρίσκονται στα ίδια τα κυπριακά μνημεία, τα οποία προηγούνται της εγκαθίδρυσης του Λουζινιανικού Βασιλείου της Κύπρου, που υπήρξε θεμελιώδης σύνδεσμος στις καλλιτεχνικές ανταλλαγές μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Κριτήριο (iii): Οι τοιχογραφίες της περιοχής του Τροόδους παρέχουν μια εξέχουσα μαρτυρία για τον Βυζαντινό πολιτισμό κατά την περίοδο των Κομνηνών, η οποία είναι εμφανής κυρίως στα τοιχογραφημένα σύνολα στο Νικητάρι και στα Λαγουδερά. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην πρώτη περίπτωση όπου το όνομα Αλέξης Κομνηνός αναφέρεται σε κτητορική επιγραφή, οι τοιχογραφίες εκτελέστηκαν από Κωνσταντινουπολίτες ζωγράφους, και στη δεύτερη περίπτωση οι τοιχογραφίες εκτελέστηκαν κατά την περίοδο της πτώσης του Ισαάκιου Κομνηνού από την εξουσία και της πώλησης της Κύπρου στον Guy de Lusignan.

Κριτήριο (iv): Οι εκκλησίες της οροσειράς του Τροόδους αποτελούν ένα καλοδιατηρημένο παράδειγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της υπαίθρου κατά την Βυζαντινή περίοδο. Ο εξαιρετικός εσωτερικός γραπτός τους διάκοσμος έρχεται σε αντίθεση με την απλότητα της κατασκευής τους. Μόνο οι τελευταίοι μεταβυζαντινοί ζωγράφοι, με το πιο επαρχιώτικο στυλ που τους χαρακτηρίζει, βρίσκονται κάποιες φορές σε αρμονία με την παραδοσιακή αυτή αρχιτεκτονική.

Η τρίτη εγγραφή της Κύπρου έγινε το 1998 και αφορά στο Νεολιθικό οικισμό της Χοιροκοιτίας. Η εγγραφή της Χοιροκοιτίας έγινε σύμφωνα με τα κριτήρια (ii), (iii) και (vi). Κριτήριο (ii): Κατά την Προϊστορική περίοδο, η Κύπρος διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην μετάδοση του πολιτισμού από την Εγγύς Ανατολή στον ευρωπαϊκό χώρο. Κριτήριο (iii): Η Χοιροκοιτία είναι ένας εξαιρετικά καλοδιατηρημένος αρχαιολογικός χώρος, ο οποίος προσέφερε και θα εξακολουθήσει να προσφέρει, επιστημονικά δεδομένα μεγάλης σημασίας για την εξάπλωση του πολιτισμού από την Ασία στην περιοχή της Μεσογείου.

Κριτήριο (iv): Τόσο τα κατάλοιπα που έχουν ανασκαφεί όσο και ο μη ανεσκαμμένος χώρος της Χοιροκοιτίας δείχνουν καθαρά τις αρχές της μόνιμης εγκατάστασης στο μεσογειακό χώρο αλλά και πέραν αυτού (Τμήμα Αρχαιοτήτων, 2005).

Το Εθνικό δίκαιο που προστατεύει τα θρησκευτικά μνημεία είναι ο Περί Αρχαιοτήτων νόμος κεφάλαιο 31. Άρθρο 24.

Νόμος

Ανεξάρτητα από οποιαδήποτε διάταξη που περιλαμβάνεται στο Νόμο αυτό καμία εκκλησία, τέμενος ή χώρος που χρησιμοποιείται για θρησκευτικές ιεροτελεστίες, που αποτελεί την ιδιοκτησία θρησκευτικής κοινότητας ή του Τμήματος του Εβκάφ, θα καταχωρίζεται στον Πρώτο Πίνακα ή θα αποκτάται δυνάμει οποιασδήποτε πρόνιας του Νόμου αυτού (ο Περί Αρχαιοτήτων νόμος κεφάλαιο 31 άρθρο 24)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :Η αξιοποίηση των θρησκευτικών –πολιτισμικών πόρων

Ο πολιτισμικός Τουρισμός ορίζεται αφενός ως το καλύτερο μέσο αντίληψης και προβολής της πολιτισμικής παρουσίας μιας χώρας ή μιας περιοχής που συμμετέχει μαζί στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των ελάχιστων εξελιγμένων περιοχών, αφετέρου, είναι μια μορφή ανάπτυξης τουρισμού αφού δεν επηρεάζει με αρνητικό τρόπο στο φυσικό, κοινωνικό ανθρώπινο και δομημένο περιβάλλον. Επίσης, πολιτισμός και τουρισμός είναι δύο έννοιες που συνδέονται, παρόλο που δεν μιλάνε πάντοτε την ίδια γλώσσα αφού έχουν διαφορετικές ρίζες και τα ζητούμενα τους είναι συνήθως διαφορετικά εν τούτης στην κυριολεξία το ένα χρειάζεται το άλλο για να έχουν αμοιβαία επιβίωση. Ο πολιτισμός και ο τουρισμός συνδέονται πολύ και αλληλοϋποστηρίζονται, καθώς οι ταξιδιώτες σε κάθε προορισμό έχουν ως κύριο στόχο την γνωριμία του νέου πολιτισμού. Με βάση την άποψη της Boniface όλα τα μέρη του κόσμου θα ήταν ίδια και δεν θα υπήρχε το ενδιαφέρον να ταξιδέψουμε σε κάποιον προορισμό για να τον γνωρίσουμε (Μοίρα και Παρθένης, 2011σ.145-146).

Γι 'αυτό λοιπόν, πάμε να γνωρίσουμε την αξιοποίηση των θρησκευτικών πολιτισμικών πόρων της Κύπρου.

Κύπρος γη ευλογημένη και εξαίσια...Οι θρησκευτικές ρίζες αυτού του τόπου είναι ιερές και βαθιές, όπως αποδεικνύεται και από τον μεγάλο αριθμό των μνημείων θρησκευτικής ευλάβειας, τα οποία μαρτυρούν την πορεία του νησιού στη χριστιανική πίστη από τις απαρχές του Χριστιανισμού μέχρι και σήμερα. Καθόλου τυχαίο το γεγονός, ότι η Κύπρος, αποτελεί το νησί που σύμφωνα με τη μυθολογία γεννήθηκε η θεά Αφροδίτη και είναι ένας από τους πρώτους χώρους που διαδόθηκε το μεγάλο μήνυμα για την έλευση του Χριστού. Η πρώτη αποστολή των μετέπειτα Αποστόλων Παύλου και κύπριου Βαρνάβα πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο, σύμφωνα με τη θέληση και την υπόδειξη του Θεού: «ούτοι μεν ου εκπεμφθέντες υπό του Πνεύματος του Αγίου κατελθόν εις την Σελεύκιαν, εκείθεν τε απέπλευσαν εις την Κύπρον».

Αυτή η θεία «υπόδειξη», που αποτελεί στολίδι και κληρονομιά για τη χώρα, εκφράζεται μέσα από πολλά μνημεία που είναι αφιερωμένα στο Χριστιανισμό, καθώς και μέσα από το γεγονός ότι το όνομα πάμπολλων αγίων συνδέεται με το νησί δίδοντας του

την ονομασία «Κύπρος, νήσος των αγίων». Ένας επισκέπτης- τουρίστας λοιπόν μπορεί να ανακαλύψει τις εκκλησίες, τα ξωκλήσια και τα μοναστήρια του νησιού και να ταξιδέψει στην πίστη, στην ιστορία και τον πολιτισμό. Ο επισκέπτης αναμφίβολα θα νιώσει ψυχική ηρεμία, εφόσον η σκέψη του, θα πλημμυρίσει με φώτιση, μέσα από τη μοναδική εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, τις θρησκευτικές ιστορίες που αφηγούνται οι αρχαίες εικόνες και οι τοιχογραφίες, τα πλούσια εκκλησιαστικά μουσεία και τον βυζαντινό θησαυρό των δέκα εκκλησιών, οι οποίες είναι ανεκτίμητες και αποτελούν μέρος της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ (θρησκευτικές διαδρομές 2018).

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Η διαδρομή αυτή ακολουθεί τα βήματα των Αποστόλων Παύλου και Βαρνάβα ως ακολούθως:

Λάρνακα - Κίτι - Αμαθούντα - Κούριο - Πάφος - Άγιος Γεώργιος Πέγειας - Σαλαμίνα - Πέγεια και μετά Λάρνακα - Πέγεια - Σταυροβούνι - Όμοδος και Λάρνακα – Τσάδα

Ένα από τα σπουδαιότερα γεγονότα της ιστορίας του νησιού που καταγράφηκαν είναι η διαδρομή των δύο αποστόλων. Οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να θαυμάσουν τους ιστορικούς ναούς, όπως του Αγίου Λαζάρου στην Λάρνακα, της Παναγίας της Αγγελόκτιστης στο Κίτι, παλαιοχριστιανικές βασιλικές στην Αμαθούντα, το Κούριο και την Πάφο, καθώς και τη στήλη, όπου σύμφωνα με την παράδοση, ο Απόστολος Παύλος δέθηκε και δέχθηκε 40 ραπίσματα παρά ένα. Κατά τη διάρκεια της διαδρομής οι επισκέπτες θα γνωρίσουν τα αρχαία κτίρια που συνδέθηκαν με τους Αποστόλους.

Μνημεία: Μοναστήρι του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα, Εκκλησία Αγγελόκτιστη στο Κίτι, Παλαιοχριστιανική Βασιλική στην Αμαθούντα, Κούριο, Πάφο και Πέγεια.

Η Βυζαντινή διαδρομή δέκα τοιχογραφημένες Εκκλησίες του Τροόδους **Θρησκευτική διαδρομή**

Ο επισκέπτης μπορεί να ανακαλύψει τη βαθιά θρησκευτική παράδοση του νησιού και τη σημασία που το νησί έχει στην ιστορία του Χριστιανισμού, ακολουθώντας μια από τις διαδρομές που τον κατευθύνουν στα μοναστήρια, όλα ιερά και ανεκτίμητης αξίας, εφόσον αποδεικνύουν την αφοσίωσή των Κυπρίων στον Χριστιανισμό. Ένας γνήσιος βυζαντινός θησαυρός βρίσκεται στην οροσειρά του Τροόδους που έχει παραμείνει σε μεγάλο βαθμό αναλλοίωτος εδώ και αιώνες. Η Κύπρος ένας ιερός τόπος που παρουσιάζεται ένας από τους μεγαλύτερους αριθμούς εκκλησιών και μεγάλων μοναστηριών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Μπορεί ο κάθε επισκέπτης να αφιερώσει μέρες ολόκληρες οδηγώντας μέσα από τις περιοχές της Πιτσιλιάς, της Σολέας και της Μαραθάσας, για να ανακαλύψει τις ιστορίες ίδρυσής τους, οι οποίες είναι τόσο συναρπαστικές όσο κι οι ίδιες οι εκκλησίες. Μοναδικές ξύλινες επικλινείς στέγες

προσφέρουν καταφύγιο στις ξύλινες πόρτες που ανοίγουν, για να σας οδηγήσουν σε μια σειρά από πανέμορφες εικόνες και τοιχογραφίες που απεικονίζουν Αγίους, Αποστόλους και ιστορίες από την Αγία Γραφή σ' όλο τους το μεγαλείο. Οι εκκλησίες που είναι αφιερωμένες στον Τίμιο Σταυρό έχουν ιδιαίτερη σημασία. Είναι αφιερωμένες στην Αγία Ελένη, μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Λατρεία του Τιμίου Σταυρού στην Κύπρο Θρησκευτική Διαδρομή

Η Κύπρος είναι ένα νησί της Ανατολικής Μεσογείου πολύ κοντά στην Μέση Ανατολή και τα παράλια της Μικράς Ασίας γι' αυτό λοιπόν, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο, στο να λειτουργήσει ως στάση στον δρόμο προς και από τους Αγίους Τόπους. Με βάση τη παράδοση που λέει ότι η Αγία Ελένη, η μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, κατά τη μεταφορά του Τιμίου Σταυρού από την Παλαιστίνη πέρασε από την Κύπρο και στα μέρη που σταμάτησε χτίστηκαν οι εξής εκκλησίες αντίστοιχα αφιερωμένες στον Τίμιο Σταυρό: Μονή Σταυροβουνίου - Τόχνη - Λεύκαρα - Πέλεντρο - Κούκα - Ομόδους - Ανώγυρα - Τσάδα.

Η διαδρομή αρχίζει από τη Μονή Σταυροβουνίου, η οποία υπακούει στον κανόνα του «Άβατου», που σημαίνει, απαγορεύεται η είσοδος στις γυναίκες. Η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στην Τόχνη είναι η μόνη εκκλησία που χτίστηκε πάνω σε γέφυρα, η εκκλησία του Πελενδρίου που είναι συνονόματη έχει καταπληκτικές τοιχογραφίες του 12ου, 13ου, 14ου και 15ου αιώνα. Στην εκκλησία του Ομόδους ο επισκέπτης μπορεί να δει ένα κομμάτι από το σχοινί που έδεσαν τον Ιησού στον σταυρό.

Μνημεία: Μονή Τιμίου Σταυρού στο Σταυροβούνι, εκκλησίες του Τιμίου Σταυρού στην Τόχνη, Λεύκαρα, Πελέντρι, Κουκά, Μοναστήρια του Τιμίου Σταυρού στην Ανώγυρα και Τσάδα και Μονή Τιμίου Σταυρού Μίνθης στη Τσάδα.

Η Βυζαντινή Τέχνη στην Κύπρο (Δυτική Διαδρομή) Θρησκευτική Διαδρομή

Η Βυζαντινή Τέχνη κυριαρχεί στο νησί, και η πολύ καλή κατάσταση των εν λόγω δειγμάτων της τέχνης αυτής καθιστούν την Κύπρο κέντρο μελέτης της Βυζαντινής Τέχνης. Τα ψηφιδωτά των πρώτων τριών εκκλησιών είναι η αιτία για να διασωθεί μέχρι

και σήμερα η τέχνη των παλαιών χριστιανικών αιώνων. Εκπληκτικό είναι το γεγονός ότι η Κύπρος παρόλο που είχε πολλούς κατακτητές κατάφερε να διατηρήσει τα μνημεία της και να φτιάχνει καινούργια

Η βυζαντινή τέχνη εμφανίστηκε στο νησί το 726 - 843 μ.Χ. Στη Γεροσκήπου κατάφερε να σωθεί ένα σημαντικό μνημείο της εκκλησίας με πέντε τρούλους.

Η βασική δυτική διαδρομή είναι: Λευκωσία - Περιστερώνα - Καλοπαναγιώτης - Μονή Παναγίας του Κύκκου - Παναγία Χρυσορογιάτισσα - Τάλα - Έμπα - Κάτω Πάφος - Γεροσκήπου - Τίμη - Κούκλια - Κούριο - Κολότσι - Λεμεσός - Πυργά - Πέρα Χωριό και Λευκωσία.

Μνημεία: Εκκλησία Αγίων Βαρνάβα και Ιλαρίωνα, Μονή Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή στον Καλοπαναγιώτη, Μονή Χρυσορογιάτισσας στην Πάνω Παναγιά, Μονή Αγίου Νεοφύτου στην Τάλα, Εκκλησία Παναγίας Χρυσελεύσας στην Έμπα, Εκκλησία Αγίας Κυριακής στην Πάφο, Εκκλησία Αγίας Παρασκευής στη Γεροσκήπου, Εκκλησία Αγίας Σοφίας στην Τίμη, Εκκλησία Παναγίας Καθολικής στα Κούκλια, Εκκλησία Αγίου Ευσταθίου στο Κολότσι, Μονή Τιμίου Σταυρού στο Σταυροβούνι, Βασιλικό παρεκκλήσι στα Πυργά και Εκκλησίες Αγίου Γεωργίου και Αγίου Δημητρίου στο Δάλι.

Η Βυζαντινή Τέχνη στην Κύπρο (Ανατολική Διαδρομή) Θρησκευτική Διαδρομή

Η διαδρομή της Βυζαντινής Τέχνης για να καλύψει όλο το νησί χωρίστηκε σε δύο μέρη τη Δυτική Διαδρομή και την Ανατολική Διαδρομή έτσι ώστε να αποφύγει μια μεγάλη διαδρομή και να δοθεί ευκαιρία στους παρευρισκόμενους να δουν όλα τα μνημεία.

Η Διαδρομή περνάει από: Λευκωσία - Πέρα Χωριό - Κελλιά - Σωτήρα - Παραλίμνι - Αγία Νάπα - Λάρνακα - Κίτι - Κιβισίλι - Μονή Σταυροβουνίου - Πυργά και Δάλι.

Η διαδρομή ξεκινάει από τη Λευκωσία με πρώτη στάση το Πέρα Χωριό στην Εκκλησία των Αγίων Αποστόλων, που εκεί μπορεί κάποιος να δει τις τοιχογραφίες του

12ου αιώνα. Στα Κελλιά η εκκλησία του Αγίου Αντωνίου υπάρχουν τοιχογραφίες του 11ου και 13ου αιώνα. Η επόμενη στάση είναι η εκκλησία του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα, η οποία κτίστηκε το 900 μ.Χ. Μερικά από τα μνημεία είναι κοινά και στις δύο διαδρομές.

Μνημεία: Εκκλησία Αγίου Αντωνίου στα Κελλιά, Εκκλησία Αγίου Μάμα και Εκκλησία Μεταμόρφωσης στη Σωτήρα, Εκκλησία Παναγίας και Εκκλησία Αγίας Μαρίνας στο Παραλίμνι, Μονή Αγίας Νάπας στην Αγία Νάπα, Εκκλησία Αγίου Λαζάρου στην Λάρνακα, Εκκλησία Παναγίας Αγγελόκτιστης στο Κίτι, Εκκλησία Παναγίας στο Κιβισίλι, Μονή Τιμίου Σταυρού στο Σταυροβούνι και Βασιλικό Παρεκκλήσι στα Πυργά.

Πολυπολιτισμική Χριστιανική Κύπρος Ανεκτική σε άλλες Θρησκείες και Δόγματα - Διαδρομή Α Θρησκευτική Διαδρομή

Αρχίζοντας από την εκκλησία του Αγίου Λαζάρου που βρίσκεται στη Λάρνακα, μπορούμε να δούμε το σπουδαιότερο παράδειγμα της βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Παράλληλα εκεί βρίσκεται και η σαρκοφάγος (λάρναξ) του Αγίου. Προχωρώντας θα δούμε κτισμένο το τέμενο Χαλά Σουλτάν. Με βάση την παράδοση, το τέμενος κτίστηκε προς τιμή της Ουμ Χαραμ. Η Ουμ Χαραμ ήταν συγγενής του Μωάμεθ, η οποία σκοτώθηκε πέφτοντας από το άλογό της στο σημείο αυτό κατά τη διάρκεια των αραβικών επιδρομών στην Κύπρο.

Στη συνέχεια βλέπουμε την εκκλησία της Παναγίας της Αγγελόκτιστης στο Κίτι. Στην κόγχη του ιερού, διασώζεται ένα ψηφιδωτό του 6^{ου} αιώνα, που παρουσιάζει την Παναγία με τον Χριστό μεταξύ των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ. Δυτικά του Κιτίου βρίσκεται το τουρκοκυπριακό χωριό Κιβισίλι. Στο κέντρο του χωριού βρίσκεται η εκκλησία της Παναγίας της Ελεούσας.

Επόμενος σταθμός είναι ο ναός της Αγίας Αικατερίνης στα Κλαυδιά, η οποία κατά τα Οθωμανικά χρόνια έγινε τζαμί. Ακλουθεί, το ερειπωμένο μοναστήρι της Παναγίας της Στάζουσας. Σήμερα απομένει μόνο η εκκλησία με έντονα στοιχεία Γοτθικής Αρχιτεκτονικής και σπαράγματα τοιχογραφιών στο εσωτερικό. Στη πορεία, στο χωριό Πυργά, θα επισκεφτούμε το «Βασιλικό Παρεκκλήσι», ένα από τα κτίσματα που

διασώθηκαν από την Περίοδο της Φραγκοκρατίας. Χτίστηκε το 1421 από τον βασιλιά των Λουζινιανών Ιανό και στην τοιχογράφηση παρουσιάζεται μια σειρά από οικοσμήματα των Μεσαιωνικών Βασιλείων της Κύπρου.

Τέλος, βλέπουμε την ορθόδοξη Μονή Σταυροβουνίου, η οποία είναι κτισμένη στην κορυφή του Σταυροβουνίου στην οποία η αγία Ελένη με βάση την παράδοση άφησε ένα κομμάτι από τον Τίμιο Σταυρό.

Μνημεία: Εκκλησία Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα, Τέμενος της Ουμ Χαράμ στη Δρομολαξιά, Εκκλησία της Παναγίας της Αγγελόκτιστης στο Κίτι, Εκκλησία της Παναγίας στο Κιβισίλι, Εκκλησία / Τέμενος Αγίας Αικατερίνης στα Κλαυδιά, Γοτθική εκκλησία της Παναγίας Στάζουσας και Βασιλικό Παρεκκλήσι στα Πυργά και Μονή Σταυροβουνίου.

Πολυπολιτισμική Χριστιανική Κύπρος Ανεκτική σε άλλες Θρησκείες και Δόγματα - Διαδρομή Β

Πρόκειται για μια ιδιαίτερα ευχάριστη και μεγάλη διαδρομή. Η διαδρομή: Λευκωσία - Πυργά - Μονή Σταυροβουνίου - Μητρόπολη Λεμεσού - Τίμη - Πάφος - Κτήμα - Χρυσοχού - Πόλη Χρυσοχούς - Πελαθούσα - Λυσός.

Από την Λευκωσία φτάνουμε στα Πυργά για να θαυμάσουμε το βασιλικό λατινικό παρεκκλήσι όπου βλέπουμε τις βυζαντινές τοιχογραφίες. Συνεχίζουμε προς στο Σταυροβούνι για να δούμε το μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού, εκεί φυλάγεται ένα κομμάτι του Τιμίου σταυρού. Στη πορεία περνάμε από την Λεμεσό και το Κούριο για να φτάσουμε στην Τίμη, όπου θα δούμε ένα εκκλησάκι που μετατράπηκε σε τζαμί κατά τη Τουρκοκρατία. Επίσης στο Κτήμα θα δούμε ένα ακόμη τζαμί, το οποίο είναι τώρα ορθόδοξη εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Σοφία.

Μνημεία: Βασιλικό Παρεκκλήσι και Εκκλησία της Αγίας Μαρίας, Πυργά - Εκκλησία / Τέμενος Αγίου Γεωργίου, Μητρόπολη Λεμεσού - Τζαμί / Εκκλησία Αγίας Σοφίας, Τίμη - Εκκλησία / Τέμενος Αγίας Σοφίας, Κτήμα, Πάφος - Τζαμί / Εκκλησία του Αγίου Νικολάου, Χρυσοχού - Τζαμί / Εκκλησία του Αγίου Ανδρονίκου, Πόλη Χρυσοχούς -

Τζαμί / εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης και εκκλησία της Παναγίας Πελαθούσας - Εκκλησία της Παναγίας της Χρυσελευούσας, Λυσός.

Πολυπολιτισμική Χριστιανική Κύπρος Ανεκτική σε άλλες Θρησκείες και Δόγματα - Διαδρομή Γ

Στην Λευκωσία, η συνύπαρξη Ορθοδόξων, Καθολικών, Αρμενίων και Μουσουλμάνων ήταν εμφανής κι αυτό αποδεικνύεται από τον μεγάλο αριθμό μνημείων που σώζονται όλα αυτά τα χρόνια.

Αρχίζοντας από την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου βλέπουμε τις απεριόριστες και όμορφες τοιχογραφίες. Συνεχίζουμε στο τέμενος Ομεριέ, που χτίστηκε από τους Φράγκους για να καλύψει τις ανάγκες των Αυγουστινιανών (Καθολικό Δόγμα). Στη παλιά πόλη της Λευκωσίας έχει κάποιος την ευκαιρία να επισκευθεί πολλές Ορθόδοξες Εκκλησίες, και πιο σύγχρονες εκκλησίες των Καθολικών, των Μαρωνιτών και των Αγγλικανών. Ακόμη ένα μέρος να επισκεφθείτε είναι το τζαμί Μπαϊρακτάρη που χτίστηκε στη θέση που ένας Τούρκος είχε βάλει τη σημαία του το 1570, κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

Μνημεία: Τέμενος Μπαϊρακτάρη, Καθεδρικός ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, Τέμενος Ομεριέ, Τέμενος / Εκκλησία του Τιμίου Σταυρού Μισσιρικού - Εκκλησία των Καθολικών, Μαρωνιτών και Αγγλικανών - Εκκλησία της Παναγίας Χρυσαιλιωτίσσης - Εκκλησία του Αγίου Κασσιανού - Αρχάγγελος Μιχαήλ.

Μοναχισμός και Ασκητισμός - Διαδρομή Α Θρησκευτική Διαδρομή

Ο μοναχισμός και ο ασκητισμός, είναι απόλυτα συνδεδεμένα με την Ορθοδοξία και το γεγονός ότι η Κύπρος είναι πολύ κοντά με την Αίγυπτο και την Παλαιστίνη στην οποία αναπτύχθηκε ο ασκητισμός και είχε ως αποτέλεσμα η Κύπρος να αποτελέσει σημαντικό μέρος για τους ασκητές.

Διαδρομή: Λευκωσία - Αναλύντας - Πολιτικό - Λαζαριάς - Μοσφιλωτή - Σταυροβούνι.

Κατά τη διάρκεια της εικονομαχίας ο μοναχισμός εξελίχτηκε στην Κύπρο. Η κυριότερη αιτία που οι κάτοικοι έμειναν πιστή και προσέφεραν καταφύγιο σ' όλους τους μοναχούς από την Κωνσταντινούπολη και από άλλα μέρη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η Μονή του Αγίου Νικολάου, η Μονή των Ιερέων και πολλές άλλες ενώθηκαν τη περίοδο αυτή. Ακολούθως εν καιρό Τουρκοκρατίας τον 11ο και 12ο αιώνα μία σειρά από Μοναστήρια είχαν κτιστεί στην Κύπρο και εξελίχθηκαν κατά τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας και Ενετοκρατίας.

Μνημεία: Μονή Αρχαγγέλου Μιχαήλ, Αναλύνοντας - Μονή Αγίου Ηρακλειδίου, Πολιτικό - Ιερά Μονή Μαχαιρά, Λαζανιάς - Αγία Θέκλα, Μοσφιλωτή - Μονή Τιμίου Σταυρού, Σταυροβούνι.

Μοναχισμός και Ασκητισμός - Διαδρομή Β Θρησκευτική Διαδρομή

Με αφετηρία τη Λευκωσία η διαδρομή περνάει από στην Περιστερώνα για μια στάση στην Μονή του Αγίου Νικολάου που ιδρύθηκε εν καιρό Ενετοκρατίας.

Στον Καλοπαναγιώτη, μπορεί κάποιος να δει το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή που δεν έχει πλέον μοναχούς αλλά είναι πολύ καλά διατηρημένο. Στην Κύπρο ο μοναχισμός είναι πολύ διαδεδομένος και τρεις από τις Μονές (Μονή Κύκκου, Μονή Μαχαιρά και Μονή Αγίου Νεοφύτου) είναι υπό την ευθύνη του Πατριάρχη (Σταυροπηγιακές Μονές). Η Μονή του Κύκκου είναι ένας προορισμός που έχει να μεταδώσει πολλές πληροφορίες και εμπειρίες.

Διαδρομή: Λευκωσία - Ορούντα - Καλοπαναγιώτης - Μονή Παναγίας του Κύκκου - Πρόδρομος.

Μνημεία: Μονή του Αγίου Νικολάου, Ορούντα - Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή, Καλοπαναγιώτης - Μονή Κύκκου - Μονή Τρικουκκιάς, Πρόδρομος - Μονή Τροοδίτισσας, Πλατεία Τροόδους.

Μοναχισμός και Ασκητισμός - Διαδρομή Γ Θρησκευτική Διαδρομή

Το ασκητήριο της Παναγίας της Χρυσοσπηλιώτισσας που βρίσκεται στη Λευκωσία στο Κάτω Δευτερά είναι ένας καλός προορισμός για τους επισκέπτες. Προχωρώντας προς το Πέρα Χωριό βρίσκεται η εκκλησία των Αγίων Αποστόλων. Στη συνέχεια στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου στο Δάλι υπάρχουν τοιχογραφίες του 1317 μ.Χ.. Στον Άγιο Σωζόμενο, υπάρχει μια γαλλο-βυζαντινού ρυθμού αφιερωμένη στον Άγιο Μάμα η οποία όμως είναι ατέλειωτη.

Διαδρομή: Λευκωσία - Κάτω Δευτερά - Πέρα Χωριό - Δάλι - Άγιος Σωζόμενος.

Μνημεία: Ασκητήριο Παναγίας Χρυσοσπηλιώτισσας, Κάτω Δευτερά - Εκκλησία Αγίων Αποστόλων, Πέρα Χωριό - Εκκλησία Αγίου Γεωργίου & Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, Δάλι - Εκκλησία Αγίου Μάμαντος & Σπήλαιο Ασκητήριο - Άγιος Σωζόμενος.

Μοναχισμός και Ασκητισμός - Διαδρομή Δ Θρησκευτική Διαδρομή

Στην ιστορία του Βυζαντίου και κατ'επέκταση της Βυζαντινής τέχνης έπαιξε σημαντικό ρόλο και η Λεμεσός, όπως και ιδιαίτερη αναφορά μπορεί να γίνει και για τη σχέση της με τον Μοναχισμό. Σήμερα, 12 μοναστήρια έχουν διασωθεί στην περιοχή της Λεμεσού, εννέα είναι κατοικημένα από μοναχούς ή μοναχές.

Διαδρομή: Ακρωτήρι - Όμοδος - Μονάγρι - Λεύκαρα - Μέσα Ποταμός - Αψιού - Κελλάκι - Άγιος Αθανάσιος.

Ένα από τα πιο φημισμένα μοναστήρια κοντά στο Ακρωτήρι είναι αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο. Οι περισσότεροι το γνωρίζουν ως το μοναστήρι των γάτων και ιδρύθηκε τον 4ο αιώνα από την Αγία Ελένη.

Μνημεία: Μονή του Αγίου Νικολάου «Των Γάτων», Ακρωτήρι - Μονή Τιμίου Σταυρού, Όμοδος - Μονή Τιμίου Σταυρού, Ανώγυρα - Μονή Παναγίας της Αμασγούς & Μοναστήρι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, Μονάγρι - Μονή Αγίου Γεωργίου του Αλαμάνου, Λεύκαρα - Μονή Τιμίου Προδρόμου, Μέσα Ποταμός - Μονή Παναγίας της Αμιρούς,

Αγίου - Μονή Παναγίας της Ζωοδόχου Πηγής του Γλωσσά, Κελλάκι - Μονή της Παναγίας της Σφαλαγγιώτισσας, Άγιος Αθανάσιος.

Μοναχισμός και Ασκητισμός - Διαδρομή Ε Θρησκευτική Διαδρομή

Η διαδρομή περνά από την Πάφο, όπου υπάρχουν αρκετά μοναστήρια και ησυχαστήρια όπως η Εγκλείστρα (σπηλιά σκαλισμένη στο βουνό) του Αγίου Νεοφύτου. Στην Εγκλείστρα του Αγίου Νεοφύτου, υπάρχουν θαυμάσιες τοιχογραφίες του 12ου αιώνα, μερικές από τις οποίες έγιναν από τον Θεόδωρο Αψευδή, ζωγράφο της Κωνσταντινούπολης.

Ένα άλλο μοναστήρι που βρίσκεται κοντά στο χωριό Παναγιά είναι της Παναγίας της Χρυσορογιάτισσας. Στη Μονή θα δείτε ένα Εκκλησιαστικό Μουσείο, το οποίο στεγάζει και αρκετούς θησαυρούς. Οι επισκέπτες προχωρώντας θα συναντήσουν το Μοναστήρι του Αγίου Νικολάου, το οποίο είναι επίσης γνωστό ως η Ιερά Μονή ή Μοναστήρι του Τιμίου («Των Ιερέων») που χτίστηκε τον 10ο αιώνα. Η παράδοση λέει ότι ο Άγιος Νικόλαος ξεκίνησε τη διαδρομή του απ αυτό το μοναστήρι.

Διαδρομή: Τάλα - Παναγιά - Στατός - Πάνω Αρχιμανδρίτα.

Μνημεία: Μονή & Εγκλείστρα Αγίου Νεοφύτου, Τάλα - Μονή Παναγίας Χρυσορογιάτισσας, Παναγιά - Μονή του Αγίου Νικολάου, Στατός - Ασκητήριο "Παλιά Εγκλείστρα», Πάνω Αρχιμανδρίτα.

1^η Τοπική Διαδρομή: Λευκωσία - Παλιά Πόλη Λευκωσίας Θρησκευτική Διαδρομή

Αν κάποιος θέλει να περπατήσει σε στενά και γραφικά σοκάκια θα πρέπει να επισκευτεί της παλιά Λευκωσία και θα μπορεί να δει και τα μοναστήρια. Ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, με εμπλουτισμένη συλλογή από τοιχογραφίες του 18ου και 19ου αιώνα. Σειρά έχει και το Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος «Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ'» όπου εκεί υπάρχουν τμήματα του ψηφιδωτού της εκκλησίας της Κανακαριάς που χρονολογούνται από τον 6ο αιώνα μ.Χ.

Η σημαντικότερη βυζαντινή εκκλησία στη Λευκωσία είναι της Παναγίας της Χρυσαιλινώτισσας .

Επίσης, η εκκλησία του Αγίου Αντωνίου χρονολογείται από τον 18ο αιώνα και έχει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ξυλόγλυπτο τέμπλο και ένα σκαλιστό πέτρινο καμπαναριό. Τέλος η διαδρομή με την εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του Τρυπιώτη, που είναι ξακουστή για την ομορφιά της. Στο εσωτερικό της εκκλησίας βρίσκεται μια εικόνα του 15ου αιώνα, η οποία είναι επηρεασμένη από την ιταλική ζωγραφική.

2η Τοπική Διαδρομή Λευκωσίας Θρησκευτική Διαδρομή

Η δεύτερη διαδρομή της Λευκωσίας ξεκινά από την Περιστερώνα και την εκκλησία των Αγίων Βαρνάβα και Ιλαρίωνα. Το κυριότερο χαρακτηριστικό αυτού του ναού είναι οι πέντε τρούλοι του και από τις τοιχογραφίες και εικόνες του έχουν διασωθεί μόνο μερικές του 12ου και του 15ου αιώνα.

Η επόμενη εκκλησία είναι της Παναγίας της Ασίνου στο Νικητάρι, περιλαμβάνονται στον κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ. Η διαδρομή συνεχίζεται στη Γαλάτα στην εκκλησία της Παναγίας της Ποδίθου, η οποία εντάσσεται στη λίστα των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ. στην συνέχεια περνάμε ξανά από τη Γαλάτα στην εκκλησία Αρχαγγέλου Μιχαήλ ή Θεοτόκου και στη συνέχεια στην εκκλησία του Αγίου Σωζόμενου, η οποία υπάρχει πιθανότητα να συμπεριληφθεί στον κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ. Η διαδρομή τελειώνει στην Κακοπετριά και στον Άγιο Νικόλαο της Στέγης, μια εκκλησία του 13ου αιώνα, που είναι επίσης ένα από τα 10 μνημεία της Κύπρου που έχουν συμπεριληφθεί στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ.

3η Τοπική Διαδρομή Λευκωσίας Θρησκευτική Διαδρομή

Η διαδρομή αρχίζει από τη Λευκωσία, με αφετηρία την Κάτω Δευτερά και το Σπήλαιο της Παναγίας της Χρυσοσπηλιώτισσας με τοιχογραφίες του 14ου αιώνα, όπου γίνεται ένα μεγάλο πανηγύρι στις 15 Αυγούστου. Στο Πολιτικό, οι επισκέπτες έχουν την

ευκαιρία να παν στη Μονή Αγίου Ηρακλειδίου το οποίο είναι μόνο για γυναίκες. Ο επόμενος προορισμός είναι η διαδρομή Μονής της Παναγίας του Μαχαιρά. Ένα από τα σημαντικότερα μοναστήρια του 12ου αιώνα έχουν την ευκαιρία επισκέπτες να θαυμάσουν. Δεν μπορούμε να παραλείψουμε το χωριό Φικάρδου χάρης την λαϊκή αρχιτεκτονική η οποία ήταν ο λόγος για να κηρυχθεί από τη ΟΥΝΕΣΚΟ αρχαίο μνημείο.

Το τελευταίο μέρος της διαδρομής είναι η εκκλησία της μονής του Αγίου Παντελεήμονα της Αχεράς στην Αγροκηπιά που έχει διάφορες εικόνες και ξυλόγλυπτο τέμπλο που χαρακτηριστικά της εκκλησιαστικής τέχνης επί Τουρκοκρατίας.

Τοπική Διαδρομή: Λάρνακα - Αμμόχωστος Θρησκευτική Διαδρομή

Η διαδρομή ξεκινάει από την Λάρνακα από την εκκλησία του Αγίου Λαζάρου και το Εκκλησιαστικό Μουσείο Λάρνακας, δύο πολύ σημαντικά εκκλησιαστικά μνημεία.

Στη Σωτήρα η διαδρομή διασχίζει την εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, μια εκκλησία που είναι νεκροταφείο και χρονολογείται από τα τελευταία χρόνια της Ενετοκρατίας.

Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου Χορτακίων, ξεχωρίζει για τις πολύ καλές αναλογίες της αν και οι τοιχογραφίες που έχουν διασωθεί είναι ελάχιστες. Στον ίδιο χώρο, οι επισκέπτες μπορούν να δουν την εκκλησία της Παναγίας της Χορτακίων, η οποία χρονολογείται από τον 15ο αιώνα. Η διαδρομή για την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου μέσα από το Παραλίμνι, κτίστηκε τον 19ο αιώνα. Δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται η εκκλησία της Παναγίας χτίστηκε τον 14ο αιώνα η οποία περιλαμβάνει ένα μικρό Εκκλησιαστικό Μουσείο το οποίο μπορούν να δουν οι επισκέπτες. Ακόμη μία σημαντική στάση στη διαδρομή αυτή είναι η Μονή της Αγίας Νάπας η οποία έχει κτιστεί κατά τον 14ο αιώνα και είναι ένα από τα πιο κυριότερα σημεία ενδιαφέροντος και συνδέεται με τον ποιητή Γεώργιο Σεφέρη.

Τοπική Διαδρομή Λάρνακας Θρησκευτική Διαδρομή

Η διαδρομή της Λάρνακας αρχίζει με την πρώτη στάση στην εκκλησία του Αγίου Λαζάρου και το Εκκλησιαστικό Μουσείο το οποίο θα δείτε εκεί , αφού παρουσιάζονται ως τα δύο πιο σημαντικά μνημεία της Κύπρου. Ένα από τα σημαντικότερα Βυζαντινά μουσεία βρίσκεται στο Κίτι, η εκκλησία της Παναγίας της Αγγελόκτιστης. Οι επισκέπτες μπορούν να καμαρώσουν το ψηφιδωτό του 6ου αιώνα στο εσωτερικό της παλαιοχριστιανικής εκκλησίας.

Η επόμενη διαδρομή περνάει από τα Λεύκαρα και έχει στάση στην εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, με τοιχογραφίες του 12ου και 15ου αιώνα. Η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στα Πάνω Λεύκαρα είναι σ' ένα σημείο που έχεις τη δυνατότητα να θαυμάσεις και τη Μονή του Σταυροβουνίου όπου μέσα στην μονή υπάρχει ένας ασημένιος σταυρός που μνημονεύει τον Επίσκοπο Αμαθούντας.

Ένα μοναστήρι στη Χοιροκοιτία όπου εκεί υπάρχουν ερείπια που κάποτε ανήκε στους Ναΐτες Ιππότες και πιο μετά στους Ιωαννίτες, αντίθετα με την εκκλησία της Παναγίας του Κάμπου με τις αξιόλογες τοιχογραφίες. Στη συνέχεια τα Πυργά είναι η επόμενη στάση και η τελευταία της διαδρομής μας και οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να θαυμάσουν την Ιερά Μονή Σταυροβουνίου, που είναι ένα μοναστήρι αντρικό μοναστήρι με αυστηρό τελετουργικό.

1η Τοπική Διαδρομή Λεμεσού Θρησκευτική Διαδρομή

Η διαδρομή ξεκινά από το Μεσαιωνικό Μουσείο της Κύπρου, που είναι στο κέντρο της Λεμεσού μέσα στο Κάστρο και καλύπτει μέσα από τα εκθέματά του ένα ταξίδι 1.500 ετών. Η εκκλησία του Αγίου Ευσταθίου στο Κολόσσι είναι ο επόμενος σταθμός για τους επισκέπτες , η οποία εκκλησία χρονολογείται από τον 12ο αιώνα, όπου μπορεί κανείς να καμαρώσει τις σημαντικές τοιχογραφίες του 15ου αιώνα.

Στο Κοιλάνι ένα χωριό όπου βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Μαύρης το εκμεταλλεύονταν ως ένα μικρό μοναστήρι, ενώ ο ναός του Μονογενούς είναι η δεύτερη

ενοριακή εκκλησία του Κοιλανίου από τον 17ο αιώνα. Η εκκλησία της Παναγίας είναι ένας ναός που μπορεί να δει κανείς και το Εκκλησιαστικό Μουσείο Κοιλανίου.

Η τελευταία διαδρομή είναι στην εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στο χωριό Κουκά, όπου κτίστηκε από τον 12ο αιώνα και στην οποία υπάρχουν τοιχογραφίες του 14ου και 15ου αιώνα.

2η Τοπική Διαδρομή Λεμεσού Θρησκευτική Διαδρομή

Στη Λεμεσό η δεύτερη διαδρομή αρχίζει από τα Πάνω Πολεμίδα από την εκκλησία της Αγίας Αναστασίας, η οποία είναι δύο ξεχωριστές εκκλησίες με τοιχογραφίες του 15ου και του 17ου αιώνα.

Το Μονάγρι φημίζεται για τις αρκετές εκκλησίες του, για παράδειγμα το Μοναστήρι της Παναγίας της Αμασγούς με απίστευτα δείγματα του 12ου, 13ου και 16ου αιώνα. Ακόμη μία εκκλησία στο Μονάγρι του Αγίου Γεωργίου είναι ο ενοριακός ναός του χωριού και οι τοιχογραφίες του είναι από το 15ο αιώνα.

Στο χωριό Κουκά η Μονή του Τιμίου Σταυρού χρονολογείται από τον 12ο αιώνα είναι το μόνο κτίριο που έχει σωθεί.

Η τελευταία μας διαδρομή είναι η Μονή του Τιμίου Προδρόμου στον Μέσα Ποταμό. Άγνωστη η ημερομηνία ίδρυσης της όμως έχει ανακατασκευαστεί πρόσφατα όπου ανακαλύφθηκαν τοιχογραφίες του 15ου αιώνα.

3η Τοπική Διαδρομή Λεμεσού Θρησκευτική Διαδρομή

Η πρώτη στάση αυτής της διαδρομής είναι στην Παρεκκλησιά στην εκκλησία του Τιμίου Σταυρού, στεγάζεται από κάποιες πολύ καλές τοιχογραφίες του ιταλικού βυζαντινού ρυθμού. Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στο Κελλάκι φιλοτεγήθηκε εν καιρώ Τουρκοκρατίας, με το υπέροχο ξυλόγλυπτο τέμπλο της.

Σε ένα χωριό, το Κλωνάρι η Εκκλησία του Αγίου Νικολάου διαθέτει καταπληκτικές τοιχογραφίες του 16ου αιώνα και ένα αξιόλογο τέμπλο με αρκετά ενδιαφέρουσες

εικόνες. Ο ναός του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονα είναι το μόνο κτίριο που έχει απομείνει σ' αυτό το χωριό. Στη διαδρομή οι επισκέπτες μπορούν να δουν την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου της Ακαπνού, που είναι ο ενοριακός ναός του χωριού.

Στην επόμενη στάση βλέπουμε την εκκλησία της Παναγίας της Ιαματικής στον Αρακαπά μία από τις πιο όμορφες εμπειρίες. Η εκκλησία καταστράφηκε και ανοικοδομήθηκε το 1727. Στον Λουβαρά θα συναντήσουμε την εκκλησία του Αγίου Μάμα, που χτίστηκε το 1455, την οποία 40 χρόνια μετά διακόσμησε ο ζωγράφος Φίλιππο Γουλ.

1η Τοπική Διαδρομή Πάφου Θρησκευτική Διαδρομή

Στην Πάφο συναντάμε αρκετά εκκλησιαστικά μνημεία, με πρώτη στη λίστα τη Παλαιοχριστιανική Βασιλική της Χρυσοπολίτισσας στην Κάτω Πάφο. Η σχέση της με τον Απόστολο Παύλο είναι ένας ακόμη λόγος για να κινήσει το ενδιαφέρον στους επισκέπτες.

Το Εκκλησιαστικό Μουσείο στο επόμενο χωριό στην Περιστερώνα, που παρουσιάζεται από την Αρχιεπισκοπή Αρσινόης όπου υπάρχουν εικόνες και άμφια. Η εκκλησία της Αγίας Κυριακής είναι κτισμένη στο νότιο κλίτος της ερειπωμένης Παλαιοχριστιανικής Βασιλικής της Χρυσοπολίτισσας.

Στην Πάφο στην Ιερά Μητρόπολη οι επισκέπτες περνούν από το Βυζαντινό Μουσείο. Αμέσως μετά στη Γεροσκήπου βλέπουμε τη δεύτερη εκκλησία της Κύπρου με πέντε τρούλους, και μερικές σπουδαίες τοιχογραφίες, η οποία είναι αφιερωμένη στην Αγία Παρασκευή. Στην Αχέλεια συναντάμε την εκκλησία του Αγίου Θεοδοσίου με καταπληκτικές τοιχογραφίες από τον 13ο αιώνα, όπου μία απεικονίζει τους Αποστόλους Πέτρο και Παύλο.

Στο τέλος της διαδρομής περνάμε από τις εκκλησίες της Παναγίας της Καθολικής στα Κούκλια, το Ασκητήριο «Παλαιό Έγκλειστρο» στη Σουσκιού και στην Πάνω Αρχιμανδρίτα και το Ασκητήριο των Αγίων Πατέρων.

2η Τοπική Διαδρομή Πάφου Θρησκευτική Διαδρομή

Μεγαλύτερη η δεύτερη διαδρομή στην επαρχία της Πάφου με αφετηρία τη Κάτω Πάφο και την Παλαιοχριστιανική Βασιλική Χρυσοπολίτισσας, ένας μεγάλος ναός που συνδέεται άμεσα με τον Απόστολο Παύλο, η οποία στήλη που είχε δεθεί και μαστιγωθεί είναι εκεί.

Ακόμη μία εκκλησία της Αγίας Κυριακής και αυτή στην Κάτω Πάφο, η οποία χρονολογείται από το 15ο αιώνα κτίστηκε στα ερείπια του βόρειου κλίτους της Βασιλικής της Χρυσοπολίτισσας. Στο Βυζαντινό Μουσείο στην ιερά Μητρόπολη της Πάφου οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να θαυμάσουν τις εικόνες που χρονολογούνται από τον 8ο, 9ο μέχρι και τον 19ο αιώνα.

Αμέσως μετά περνάμε από την εκκλησία της Παναγίας της Χρυσελαιούσης στην Έμπα, ένα από τα σπουδαιότερα βυζαντινά μνημεία της Κύπρου. Η διαδρομή περνά από τη Τάλα το ναό της Αγίας Αικατερίνης. Στη Τάλα ακόμη μπορούμε να επισκεφτούμε τη Μονή του Αγίου Νεοφύτου, ενός κύπριου ασκητή που άφησε πίσω του σημαντικό έργο.

Στην Κρήτου Τέρρα οι επισκέπτες μπορούν να περάσουν από την εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης η οποία χρονολογείται από τον 15ο αιώνα και φημίζεται για την αρχιτεκτονική της. Συνεχίζοντας τη διαδρομή μας η εκκλησία του Αγίου Ανδρονίκου στην Πόλη Χρυσοχούς παρουσιάζεται σ' ένα λόφο με υπέροχη θέα. Αμέσως μετά προχωράμε προς το ναό του Αγίου Μηνά στο Νέο Χωριό που βρίσκεται στην άκρη της χερσονήσου του Ακάμα.

3η Τοπική Διαδρομή Πάφου Θρησκευτική Διαδρομή

Επίσης και αυτή η διαδρομή της Πάφου ξεκινά από την Παλαιοχριστιανική Βασιλική της Χρυσοπολίτισσας στην Κάτω Πάφο, η οποία εκκλησία συνδέεται με τον Απόστολο Παύλο, όπου έξω στην αυλή της βρίσκεται η στήλη στην οποία δέθηκε και μαστιγώθηκε.

Η εκκλησία της Αγίας Κυριακής, και αυτή στην Κάτω Πάφο, κτισμένη από τον 15ο αιώνα. Το Βυζαντινό Μουσείο της Ιεράς Μητρόπολης Πάφου παρουσιάζεται ένα από τα πλουσιότερα μουσεία .

Στη συνέχεια ο επόμενος σταθμός είναι στην Επισκοπή και στην εκκλησία του Αγίου Ιλαρίωνα, το μόνο μέρος που έχει σωθεί είναι το νότιο. Η εκκλησία της Παναγίας της Ελεούσας στο χωριό Νατά είναι ένας ναός με μεγάλες διαστάσεις ο οποίος βρίσκεται υπό κατασκευή τα τελευταία χρόνια.

Στο χωριό Πενταλιά η Μονή της Παναγίας του Σίντη λέγεται ότι κτίστηκε το 1542. Στην αρχή ήταν αυτόνομη, μετά επί Τουρκοκρατίας είχε γίνει μετόχι της Ιεράς Μονής Κύκκου.

Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου που φτάνουμε στο τέλος για αυτή τη διαδρομή στην Γαλαταριά με όμορφες τοιχογραφίες του πρώτου μισού του 16ου αιώνα.

Γενική Διαδρομή προς Ανατολή Θρησκευτική Διαδρομή

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει και τελειώνει στη Λευκωσία. Στη διαδρομή αυτή οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να δουν εκκλησίες και μοναστήρια της βυζαντινής περιόδου και των ακόλουθων χρόνων.

Διαδρομή: Λευκωσία - Πέρα Χωριό - Κελλιά - Σωτήρα - Παραλίμνι - Αγία Νάπα - Λάρνακα - Δρομολαξιά - Κιβισίλι- Κλαυδιά - Πυργά - Λευκωσία.

Μνημεία: Εκκλησία Αγίων Αποστόλων, Λευκωσία - Εκκλησία Αγίου Αντωνίου, Κελλιά - Εκκλησίες Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Αγίου Μάμα, Αγίου Γεωργίου Χορτακίων, Παναγιά Χορτακίων, Σωτήρα - Εκκλησίες της Παναγίας και της Αγίας Μαρίας, Παραλίμνι - Μοναστήρι Αγίας Νάπας, Αγία Νάπα - Εκκλησία Αγίου Λαζάρου, Δρομολαξιά - Εκκλησία της Παναγίας της Αγγελόκτιστης, Κίτι - Εκκλησία της Παναγίας, Κιβισίλι - Εκκλησία / Τέμενος Αγίας Αικατερίνης, Κλαυδιά - γοθική εκκλησία της Παναγίας της Στάζουσας, Βασιλικό παρεκκλήσι και Αγία Μαρίνα - Μονή Σταυροβουνίου, Πυργά (Θρησκευτικές Διαδρομές 2018).

ΚΥΠΡΟΣ ΝΗΣΟΣ ΑΓΙΩΝ

ΠΡΟσκΥΝΗΜΑΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

Πηγή: http://www.visitcyprus.com/files/cultural_routes/Cyprus_island_of_saints_folded_12_2015_GR.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Ο θρησκευτικός τουρισμός ήταν κάποτε μια από τις κυριότερες αιτίες για να επισκεφτεί κάποιος το νησί μας.
- Με την πάροδο του χρόνου ο θρησκευτικός τουρισμός έπαψε να έχει κύριο ρόλο στη ζωή μας γι'αυτο λοιπόν παρατηρούμε τη μείωση του και την αύξηση άλλων ειδών τουρισμού όπως τον μαζικό τουρισμό, τον τουρισμό διακοπών κ.α.
- Δεν μπορούμε να παραλείψουμε τα θρησκευτικά και τουριστικά αξιοθέατα της Κύπρου τα οποία είναι ένα σημαντικός λόγος και αφορμή για να ταξιδέψει κάποιος στη Κύπρο και να γνωρίσει απο κοντά τη βαθιά ιστορία του νησιού.
- Ακόμη είναι απαραίτητο να προσπαθήσουμε να αυξήσουμε τον θρησκευτικό τουρισμό για να τον επαναφέρουμε στην θέση που βρισκόταν πριν. Για παράδειγμα πρέπει να κάνουμε καλύτερη τη φιλοξενία μας, να παρέχουμε σύγχρονες υπηρεσίες και τα καλύτερα αγαθά.
- Αναντίρρητα ο κάθε πολιτισμός έχει τη δική του θρησκεία και κουλτούρα με αποτέλεσμα το κοινό ενδιαφέρον του τουρίστα να τον επισκεφτεί και να το γνωρίσει.
- Παρόλα αυτά πρέπει να προωθήσουμε τα θρησκευτικά μας μνημεία δίνοντας βάση στην ιστορία και ευρύτερα στον πολιτισμό μας έτσι ώστε να προσελκύσουμε τους τουρίστες να επισκεφτούν το νησί μας.
- Η Κύπρος αποτελεί ένα εμπλουτισμένο τόπο γεμάτο με ιστορία και για αυτό δεν μπορούμε να παραλείψουμε τα αμέτρητα μνημεία, μοναστήρια, εξωκλήσια τα

οποία προκαλούν τον ενδιαφέρον των τουριστών για να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους.

- Επίσης λόγω της οικονομικής κρίσης πολλοί νέοι είναι άνεργοι και έτσι ασχολούνται με την ανάπτυξη του τόπου, κάνοντας διάφορες ενέργειες που βοηθούν στην προώθηση του τόπου μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναφορές στο σύνταγμα, *Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας* [Ιστοσελίδα] Διαθέσιμο στο: http://churchofcyprus.org.cy/anafores_sto_sintagma [Πρόσβαση: 15 Μαΐου 2018]
- Αργυρού, Χ.Φ (2011) *Διδάσκοντας βυζαντινή Κύπρο μέσα από τις πηγές*. Λευκωσία: Χρήστος Αργυρού.
- Γεωργιάδης, Γ. (1998) *Εκκλησία Κύπρου Μαρτύριο και ζωή*. Λευκωσία: Υπηρεσία ανάπτυξης προγραμμάτων.
- Γιαλλουρίδης, Σ(1994)*Ιστορία της Κύπρου για το Γυμνάσιο*.Λευκωσία:Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Μέσης Εκπαίδευσης.
- Επίσημη Ιστοσελίδα Τουρισμού Κύπρου, *Θρησκευτικές Διαδρομές*, [Ιστοσελίδα] Διαθέσιμο στο: <http://www.visitcyprus.com/index.php/el/> [Πρόσβαση: 4 Ιουνίου 2018] σελίδα 62-82
- *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική και Νεότερη* _Σημειώσεις για την περίοδο της Αγγλοκρατίας
- *Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου – Βενετοκρατία*
- *Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου* Συνοπτική παρουσίαση της Τουρκοκρατίας
- *Μεσαιωνική –Νεότερη Ιστορία της Κύπρου-* Φραγκοκρατία
- Mylonopoulos, D. – Moira, P. – Kikilia, Aik. (2017). War and Cultural Heritage. The case of religious monuments, In chapter 14, “Conflicts, Religion and Culture in Tourism”, Razaq Raj, and Kevin Griffin (eds), series Religious Tourism and Pilgrimage Series at CABI, Ireland, pp. 155-166
www.cabi.org/bookshop/book/9781786390646
- Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος, *Ο Περί Αρχαιοτήτων Νόμος (ΚΕΦ 31)* [Ιστοσελίδα] Διαθέσιμο στο: http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/0_31/full.html [Πρόσβαση:10 Μαΐου 2018]
- Παντελίδου, Α. και Πρωτοπαπά, Κ.(1994) *Ιστορία της κύπρου για το γυμνάσιο*. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Μέσης Εκπαίδευσης.

- Παντελίδου, Α., Χατζηκωστή,Κ., Χρίστου, Ι.(1990) *Ιστορία της Κύπρου από τη νεολιθική μέχρι και τη ρωμαϊκή εποχή*. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Μέσης Εκπαίδευσης.
- Παντελίδου, Α. και Χατζηκωστή, Κ. (1991)*Ιστορία της Κύπρου Βυζαντινή Περίοδος*. Λευκωσία: Υπηρεσία ανάπτυξη προγραμμάτων.
- Παπαδόπουλος ,Φ. (1998) *Εκκλησία Κύπρου Μαρτύριο και ζωή*. Λευκωσία: Υπηρεσία ανάπτυξης προγραμμάτων
- Μοίρα, Π. και Παρθένης , Σ. (2011) *Πολιτισμικός-Βιομηχανικός Τουρισμός: πολιτισμικός τουρισμός*. Αθήνα: Ανοικτή Μοίρα, Π. (1999). *Θρησκευτικός Τουρισμός*, εκδ. Interbooks, Αθήνα
- Τμήμα Αρχαιοτήτων 2005, *Μνημεία UNESCO* [Ιστοσελίδα] Διαθέσιμο στο: http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLunesco_gr/DMLunesco_gr?OpenDocument [Πρόσβαση: 15 Μαΐου 2018]